

UNIVERZITA JANA AMOSE KOMENSKÉHO PRAHA

MAGISTERSKÉ KOMBINOVANÉ STUDIUM

2013–2015

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Martina Uhrová

**Rozvíjení individuální slovní zásoby žáků na 1. st. ZŠ, ZŠP
a ZŠS**

Praha 2015

Vedoucí diplomové práce: prof. PhDr. Karel Kamiš, CSc.

JAN AMOS KOMENSKY UNIVERSITY PRAGUE

MASTER COMBINED (PART TIME) STUDIES

2013-2015

DIPLOMA THESIS

Martina Uhrová

**Development of Individual Vocabulary of Pupils at Primary
Schools, Special Primary and Practical Primary Schools**

Prague 2015

The Diploma Thesis Work Supervisor: prof. PhDr. Karel Kamiš, CSc.

Prohlášení

Prohlašuji, že předložená diplomová práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracovala samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpala, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použitých zdrojů.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v univerzitní knihovně.

V Praze dne

Bc. Martina Uhrová

Poděkování

Chtěla bych poděkovat za podporu a vždy dobře míněné rady a připomínky k vypracování této diplomové práce děkuji prof. PhDr. Karlu Kamišovi, CSc.

Anotace

Zaměřením této diplomové práce je rozvoj individuální slovní zásoby u žáků ZŠ, ZŠP a ZŠS. Cílem diplomové práce bylo zjistit, jaké způsoby k rozvoji slovní zásoby jsou používány na prvním stupni vzdělávacího systému se zaměřením na odlišnosti podle druhu školy. Ke zjištění potřebných informací byl zvolen kvantitativní výzkum dotazníkové formy. Výsledky provedeného šetření jsou zpracovány do tabulek a grafů.

Klíčová slova

gramotnost, jazyk, komunikace, lexikologie, řeč, slovní zásoba, slovník, slovo, volný čas

Abstract

This diploma thesis focuses on an individual vocabulary development of pupils at primary schools, special primary and practical primary schools. The aim of this thesis is to find out what ways of vocabulary development are used in the first stage of the educational system concentrating on the differences according to the type of the school. The quantitative research method of using structured questionnaires was used to gain necessary information. The results of survey findings are displayed in the form of charts and graphs.

Key words

vocabulary, literacy, word, lexicology, communication, language, lingua, dictionary, free time

OBSAH

ÚVOD	9
TEORETICKÁ ČÁST	11
1 CHARAKTERISTIKA ŠKOLNÍHO VZDĚLÁNÍ	11
2 SLOVNÍ ZÁSoba	15
2.1 Slovo	17
2.2 Motivovanost slova	20
2.3 Slovní zásoba a její vrstvy	21
2.4 Aktivní a pasivní slovní zásoba jedince	24
2.5 Slovní zásoba a její změny.....	25
2.6 Lexikologie a její disciplíny.....	27
3 KOMUNIKACE	30
3.1 Komunikační dovednosti	32
3.2 Řeč a jazyk	33
3.3 Slovníky	35
4 GRAMOTNOST	40
4.1 Čtenářská gramotnost.....	42
4.2 Roviny čtenářské gramotnosti.....	47
4.3 Mimoškolní aktivity, volný čas.....	49
5 ROZVÍJENÍ INDIVIDUÁLNÍ SLOVNÍ ZÁSoby ŽÁKŮ NA 1. ST. ZŠ, ZŠP A ZŠS	53
5.1 Stanovení zkoumaných cílů	53
5.2 Stanovení hypotéz	53
5.3 Charakteristika zkoumaného prostředí.....	54
5.4 Výzkumná metoda	55
5.5 Výsledky tohoto výzkumu	55

6 DISKUSE	130
ZÁVĚR	132
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	134
SEZNAM GRAFŮ	138
SEZNAM TABULEK	139
ZKRATKY	141
SEZNAM PŘÍLOH	142
Příloha A - Dotazník pro učitele ZŠ	I
Příloha B - Dotazník pro učitele ZŠP	VII
Příloha C - Dotazník pro učitele ZŠS	XII
Příloha D - Dotazník pro rodiče.....	XVI

ÚVOD

„Nejsem učitelem, jsem jen ukazatelem směru. Ukázal jsem cestu sobě i jiným.“

George Bernard Shaw

Pokud si každý z nás sáhne do své pomyslné studnice vzpomínek a opravdu dobře zapátrá, možná se mu i podaří vzpomenout si na nějakou knihu, kterou jako dítě přečetl. Smutným faktem ovšem zůstává, že drtivé většině z nás se to nepovede. Pokud se zeptáme proč tomu tak je, dostaneme se mezi mlýnské kameny donucovacích prostředků ve formě známek a rodičovského pokárání. Česká republika se dlouhodobě není schopna odpoutat od nuceného čtení konkrétních literárních děl, která s postupem času osloví čím dál tím méně čtenářů. Toto určité neúmyslné znechucení četby již v raném dětství má za následek silící odpor ke čtení a tím i snižující se objem slovní zásoby dětí.

V dnešní době internetu, počítačových her a neustálého cvakání mobilních telefonů je četba a chuť k ní zastrčená na zaprášeném regálu a zasunuta úplně dozadu. Neustálý pokles zájmu o ponoření se do knihy za účelem nevědomého obohacení slovní zásoby a cílené potěchy naší fantazie je jasně demonstrován výzkumy PISA. Při prvním testování organizací PISA patřila Česká republika k nadprůměrně hodnoceným na celém světě. V současné době se naše pořadí v celosvětovém měřítku posouvá hlouběji a hlouběji do podprůměrných hodnot.

Pokud chceme pomýšlet na zvrát tohoto nelichotivého stavu, stačí jen otevřít oči a rozhlédnout se. Proč mohou například Finsko, Kanada či Nový Zéland patřit dlouhodobě k nadprůměrně hodnoceným zemím co se týče čtenářské gramotnosti? Odpověď je jednoduchá, své žáky se snaží vzdělávat stejně jako my, avšak s jednou zásadní odlišností. Četba, jakožto jeden z nejdůležitějších způsobů jak si obohacovat slovní zásobu, ducha ale i vědomosti, je v jejich školách mnohem benevolentnější. Jakmile mají žáci možnost číst zábavnější a současnější díla, která jsou jim mnohem

blíž, podařilo se to nejdůležitější a to sice probudit v nich lásku k četbě. Poté už si sami vyhledají náročnější díla, která by jim jinak byla zadána jako povinná četba. Rozvíjení ducha a ukázání cesty, nikoli diktování, by se mělo vrátit do našich škol. Jen my tedy máme možnost našim žákům vrátit slovní zásobu na úroveň, jakou měli dříve.

Cíl práce (stručné vymezení zkoumaného problému)

Zjištění metod vyučujících k rozvoji slovní zásoby a jejich případné doporučení jak slovní zásobu rozvíjet. Zjistit jak jsou rodiče aktivní, co se týče rozvoje slovní zásoby a jaké metody k tomu využívají.

Hypotézy (stručné vymezení hypotéz)

Četnost využití čtení k rozvoji slovní zásoby na ZŠ, ZŠP a ZŠS s předpokladem, že na ZŠ se využívá více a zároveň potvrdit, že vyučující četbu využívají k rozvoji více nežli rodiče. Potvrzení většího počtu školení na metody zlepšování ohledně slovní zásoby u vyučujících ZŠ než na výše uvedených školách.

Diplomová práce je rozdělena na dvě části: teoretickou a praktickou.

Teoretická část se zabývá seznámením s tématy slovní zásoby, lexikologie, komunikace a čtenářské gramotnosti.

Praktická část nám ukáže výsledky dotazníků a jejich vyhodnocení.

TEORETICKÁ ČÁST

1 CHARAKTERISTIKA ŠKOLNÍHO VZDĚLÁNÍ

Jedná se o společenskou organizaci, jejíž funkcí je vzdělávání žáků, dělících se do věkových skupin. Vzdělávání probíhá podle vzdělávacích programů. Fungování školního vzdělávání se mění podle společenských potřeb. Kromě cíle vzdělávat slouží i k socializaci žáků a jejich osobnostnímu rozvoji. (J. Průcha, E. Walterová, J. Mareš, 1995)

Vzdělávání v ČR má mnoholetou tradici. Začátek se datuje do roku 1774. V tomto roce byla zavedena povinná školní docházka. Systém vzdělávání se za ty roky neustále vyvíjel a v dnešní době jsou v České republice vedeny všechny typy vzdělávání (předškolní, základní, střední, vysoké, postgraduální a celoživotní). Dostupné z: (http://michaloslavik.wz.cz/vzdelavaci_system_v_cr.htm [17.5.2015])

Legislativa

Legislativa slouží k jasnému utvoření pravidel a povinností pro vzdělávací a zájmová zařízení. Legislativu ve školství by měl mít každý pedagogický pracovník v povědomí školský zákon 561/2004 Sb.

Školní legislativa se dělí takto:

Zákony

zákon č. 564/1994 Sb., o státní správě a samosprávě ve školství

zákon č. 111/1998 Sb., o vysokých školách

zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon)

zákon č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících

Vyhlášky – např. vyhlášky č. 147/2011 Sb., vyhláška č. 73/2005 Sb., vyhláška č. 72/2005 Sb., apod.

Metodické pokyny – např. Metodický pokyn k provedení § 6 odst. 5 zákona č. 306/1999 Sb. za rok 2014

Seznam platných předpisů – k nahlédnutí zde:

<http://www.msmt.cz/dokumenty/seznamy-platnych-predpisu>

Další významné paragrafy – k nahlédnutí zde:

<http://www.msmt.cz/dokumenty/ostatni-dokumenty>

Základní škola

Tento typ školy slouží ke vzdělávání a výchově dětí, které jsou bez lehčích mentálních poruch anebo je závažnost poruchy tak nízká, že nemá zásadnější vliv na schopnost dítěte fungovat v běžné škole. Hodnocení probíhá na standardní klasifikační stupnici od 1. do 5. hodnotícího stupně, přičemž známka 1 je nejlepší a 5 nejhorší.

Hodnocení může být i slovní:

výborně - odpovídá hodnocení 1

chvalitebně - odpovídá hodnocení 2

dobře - odpovídá hodnocení 3

dostatečně - odpovídá hodnocení 4

nedostatečně - odpovídá hodnocení 5, tedy opakování ročníku

dále může být doporučeno také slovní hodnocení

Zřizovatelem základních škol může být: obec, stát, církev nebo soukromá osoba. Docházení do státních, obecních a církevních škole je bezplatné. Pokud dítě navštěvuje soukromou základní školu, pak jeho rodiče platí školné zřizovateli této vzdělávací instituce.

Základní škola praktická

Na tomto vzdělávacím zařízení se vzdělávají žáci s problematickým začleněním a fungováním na běžné základní škole. Prvořadým cílem těchto vzdělávacích institutů je pomocí specializovaných postupů a učitelů se speciálním zaměřením dosáhnout co nejvyššího stupně vzdělání u dětí s lehkým mentálním postižením. Základem práce je respektování mentálních poruch a individuální přístup k těmto dětem. Jednotným cílem kantorů na těchto školách je příprava dětí na zapojení v běžném životě.

„Zařazení žáka se speciálními vzdělávacími potřebami do základní školy praktické provádí ředitel školy na základě doporučení školského poradenského zařízení a souhlasu rodinného zástupce. Žáci základní školy praktické se vzdělávají pod vedením kvalifikovaných učitelů, speciálních pedagogů.“ (I. Švarcová, 2006, str. 75)

Hodnocení žáků probíhá jednak klasifikační stupnicí používanou na základní škole, tak i slovním hodnocením. Často se používá i kombinace těchto dvou hodnocení.

Dostupné z:

(http://wiki.rvp.cz/Knihovna/1.Pedagogicky_lexikon/Z/Z%C3%A1kladn%C3%AD_%C5%A1kola_praktick%C3%A1 [2014-12-26] J. PIPEKOVÁ, I. ŠVARCOVÁ)

Základní škola speciální

§42 zákona č. 561/2004 Sb. Vzdělávání žáků s hlubokým mentálním postižením. Dítěti s hlubokým mentálním postižením stanoví krajský úřad místně příslušný podle místa trvalého pobytu dítěte se souhlasem zákonného zástupce dítěte takový způsob vzdělávání, který odpovídá duševním a fyzickým možnostem dítěte, a to na základě doporučujícího posouzení odborného lékaře a školského poradenského zařízení. Krajský úřad zároveň zajistí odpovídající pomoc při vzdělávání dítěte, zejména pomoc pedagogickou a metodickou. Dojde-li ke změně duševních a fyzických možností dítěte, krajský úřad způsob vzdělávání odpovídajícím způsobem upraví.

Na rozdíl od ostatních vzdělávacích institucí je zde základní školní docházka až na deset let. Do prvního stupně spadají ročníky 1 až 6 a v druhém stupni pak 7 až 10. Délku vyučovací hodiny můžeme rozdělit do více bloků. Posuzuje se dle schopností a potřeb žáků. Přijetí žáka do speciálního vzdělávacího programu většinou předchází diagnostický pobyt potenciálního žáka ve škole, kam má nastoupit. Délka této diagnostiky je v rozmezí od 2 do 6 měsíců.

Dostupné z: (<http://clanky.rvp.cz/clanek/c/S/16661/dite-s-mentalnim-postizenim-ve-skole-moznosti-vzdelavani-zaku-s-mentalnim-postizenim.html/> [cit. 2014-12-26])

2 SLOVNÍ ZÁSoba

Slovní zásobu každého člověka tvoří celek všech jazykových jednotek. Jedná se o ustálená slovní spojení, jednovýznamová a vícevýznamová slova, jež jsou součástí jednoho konkrétního jazyka. Autoři J. Filipec a F. Čermák (1985) k nim řadí také pojmenovací sousloví a frazémy. Počet jazykových jednotek je vzhledem k neustále se tvořícím slovům nemožné zjistit a proto hovoříme o neuzavřitelném systému.

Alespoň přibližný počet slov nám dokládá náš nejobsáhlejší výkladový slovník (Příruční slovník jazyka českého, 1935-1957). Tento slovník čítá zhruba 250 000 slov, a přesto není schopný zachytit celkové bohatství našeho jazyka.

Středem slovní zásoby všech jazyků je určité jádro, které se skládá ze slov pojmenovávajících nejzákladnější části normálního života a jako taková se stávají nezbytná pro komunikaci (např.: voda, matka, otec, dům, kočka). Tato slova ve většině případů patří k nejstarším a rovněž nejpevnějším jednotkám všech slov příslušného jazyka. Opakem k těmto základním slovům přiřazujeme taková slova, která do četnosti výskytu v komunikaci jsou spíše na okrajovém výskytu všech slov (např. kaprál). Důvodem postupného vytěsňování takovýchto slov je prostý vývoj společnosti a tím i jazyka. Dokonce i módní vliv komunikačních trendů v jednotlivých zemích, ale i krajích má za následek upouštění od těchto slov a to i navzdory znalosti jejich významu. Příkladem si můžeme uvést čutací merunu, amant. Tato slova jsou nám známa, ale vzhledem k vývoji jazyka a jazykových trendů byla nahrazena modernějšími pojmy.

Znatelný rozdíl ve slovní zásobě lze vnímat i z hlediska vzdělání jednotlivců. S velkou pravděpodobností lze říci, že přijde-li vysokoškolský absolvent mezi skupinu lidí, jež jsou dosaženým vzděláním na nižší úrovni, pak lze komunikovat jen na základní úrovni zdvořilostních frází.

Překvapivě však v celkové komunikaci takto rozdílně vzdělaných osob nebude problém pouze pro osoby s nižším vzděláním rozumět odborným výrazům a spisovné češtině vysokoškolského absolventa. Nastane i opačný problém a to z důvodu

nerovnosti sociálních a vzdělávacích podmínek. Předpokládá se, že absolvent vysoké školy se nepohybuje v kolektivu, kde se používají běžně vulgarismy, nespisovná slova či slangové výrazy a proto bude problém v komunikaci i opačný.

Autoři Průcha, Walterová a Mareš v pedagogickém slovníku popisují slovní zásobu z pedagogického hlediska. Je rozdělena do dvou částí. „(1) *Postupné rozvíjení slovní zásoby (mateřského jazyka) je součástí mentálního vývoje dítěte a adolescenta. Např. slovní zásoba (aktivní) ve věku 6 let činí zhruba 2500 slov. Určitá úroveň slovní zásoby podmiňuje realizaci školního vzdělávání dětí, které naopak různými druhy učiva slovní zásobu naopak dále rozvíjejí. (2) Při osvojování cizího jazyka musí slovní zásoba dosáhnout určité prahové úrovně pro možnost komunikace. K tomu účelu se v lingvodidaktice konstruují frekvenční slovníky, lexikální minima aj.*“ (J. Mareš, J. Průcha, E. Walterová, 1995, str. 202)

Autorka Čechová popisuje slovní zásobu jako souhrn všech slov daného jazyka. „*Slova do jazyka vstupují, žijí v něm, přitom se jejich význam i frekvence leckdy vývojem proměňují.*“ Velké množství slov se postupem času stává nevyužívaným a nepotřebným výrazem a jsou nepotřebná. Takováto slova pak zanikají a v drtivé většině je využíváme jen jako tzv. historismy neboli termíny historicky odborné. (M. Čechová, 2000, str. 80)

V současnosti vycházíme ze Slovníku spisovné češtiny pro školu a veřejnost, který obsahuje 50 000 hesel. Není možné přesně říci kolik slov, se vyskytuje v Českém jazyce. Dříve zaznamenaný údaj je 250 000 slov. Tento počet slov vychází z devítisvazkového *Příručního slovníku jazyka českého*. Jeho poslední vydání je v roce 1957, a tudíž je jasné, že aktuální informace o počtu slov v českém jazyce je nepřesná. Dalším důvodem je fakt, že čeština neustále přejímá cizí slova, která se postupně stávají součástí naší slovní zásoby. Zároveň však spousta slov zaniká. Vzhledem k době, která nás dělí od posledního vydání a neustálému vývoji lidstva a tím i jeho potřeby pojmenovávat se počet slov bude lišit.

Dostupné z: (<http://www.osu.cz/fpd/kcd/dokumenty/cestinapositi/lexikologie.htm>)
[17.5.2015])

2.1 Slovo

Základní stavební jednotou pro komunikaci a to jak slovní tak písemnou je slovo. Ačkoli se může zdát, že se jedná o jazykový fakt snadno vymežitelný, není ani v současnosti v jazykovědě vytvořen přesnější popis, který by jednak odpovídal všem lexikálním jednotkám a zároveň nemohl být spojován s jinými jednotkami jazyka. Hlavním důvodem tohoto rozkolu je velká formální, významová i funkční různorodost slov. Základní charakteristiky je tedy potřeba chápat jako výběrové a platné pouze relativně. (J. Filípec a F. Čermák, 1985)

Základní charakteristiky autorky Hladké (1995):

1. Formálně-významová jednotka

Každé slovo má formální a významovou stránku a jako taková je od sebe nelze odloučit.

Není však pravidlem, že se musí jednat jen o rovnoměrně rozložený vztah. U synonym náleží několik tvarů jednomu významu. U homonym (slova stejné graficky i zvukově, ale jiného významu) a polysémních slov (slova stejně zní a jejich kořeny slov jsou si podobné) se pak jedna forma spojuje s více významy.

2. Fonetická a fonologická utvářenost

O slovu se v hlasové části jazyka prohlašuje, že jde o zvukově ucelenou řadu fonémů s rozpoznatelnými přestávkami. V českém jazyce je hlavní přízvuk na první slabice. Najdeme ale i slova nepřízvučná, např. příklonky: dal **mu ho**, ptal **jsem se**.

3. Grafická podoba

Po vizuální stránce je slovo tvořeno z grafémů, (výjimečně i jedním grafémem) který je ohraničen mezerami.

4. Významová stránka

Slova jsou nositeli lexikálního významu, který nám dává možnost nazvání jevů, věcí a vztahů.

5. Přemístitelnost a nahraditelnost

Slovem můžeme ve větě pohybovat, aniž by ztratila svůj význam, (př. Zítra půjdu na fotbal.; Na fotbal půjdu zítra.) ale ne v neomezeném rozsahu. Český jazyk má volnější slovosled, nikoli libovolný. Slovo může být také nahrazeno jiným slovem, které ho dokáže významově nahradit (paradigma). To poukazuje na jeho autonomnost (např. Mám/Nosím červený svetr.).

6. Ustálenost

Slovo je také popisováno jako ustálené a reprodukovatelné v jistém jazykovém společenství. (Př. hlásky l-o-m a m-o-l, které jsou významově spjaty s určitými slovy.

Naproti tomu skupiny hlásek l-m-o, o-l-m, o-m-l, m-l-o nemají žádný slovní význam.).

(Z. Hladká, 1995)

Autor Kamiš z hlediska tvaroslovného rozpracovává dvojí dělení:

„1. Věcným významem slova jsou nejrůznější významy, které má slovo samo o sobě a jež jsou společné i jejich tvarům (např. beran: a) je samec ovce, b) hvězda Beran, c) expr. tvrdohlavý člověk).

2. Mluvnickými významy slov jsou významy dané mluvnickou stavbou jazyka a vyjadřované různými tvary slov, např. rod, číslo a pád u podstatných jmen; osoba, číslo, čas, způsob, slovesný rod, vid a valence s intencí u sloves.“ (K. Kamiš, 2012 str. 27)

Autorka Čechová dělí pojem slovo z několika hledisek a to: sémantické, grafické, fonetické, morfologické, z větného hlediska a kontextu. (M. Čechová, 2000)

Sémantické: slova, která mají věcný, lexikální význam. Můžeme se setkat i se slovy, která mají tak neurčitý význam, že jeho popsání je složité (citoslovce; spojky).

Grafické: jedná se o celek spojený z několika grafémů a oddělený z obou stran mezerou.

Morfologické: výsledné slovo může být tvořeno i několika slovy grafickými.

Větné: zastupují funkci větných členů a větných ekvivalentů. Tuto funkci mají jen plnovýznamová slova.

Kontextu: jsou slova s jedním určitým významem.

Autoři M. Grepl a spol. charakterizují pojem slovo takto: *„Za základní jednotku lexikální roviny bývá tradičně považováno slovo. Třebaže by se mohlo zdát, že jde o jazykový fakt lehce vymezený, nebyla dosud v jazykovědě vymezená uspokojivá definice, která by na jedné straně odpovídala všem slovům a na druhé straně nemohla být vztažena na jiné jednotky.“* (M. Grepl a kolektiv, str. 65, 1995)

Z hlediska rozdělení se autor Grepl shoduje s rozdělením autorky Hladké.

2.2 Motivovanost slova

Slovo jako takové je jazykovým znakem. Mezi většinou pojmenovávaných věcí, citů, událostí a formou slova není žádné přímé spojení. „*Např. posloupnost hlásek p e s není nijak vnitřně podmíněná předmětem, který označuje. Vztah mezi nimi vzniká pouze na základě konvence, pro uživatele daného jazyka je však závazný. O arbitrárnosti (libovlnosti) slovní formy vzhledem k pojmenovávané realitě svědčí i to, že stejný předmět nebo jev bývá v různých jazycích označován různě; srov. čes. – pes, angl. – dog, fr. – chien, rus. – sobaka, čín. – kou.*“ (Z. Hladká, 1995, str. 67)

Mimojazyková motivovanost

Výjimkou jsou zvukomalebná slova, kde lze pozorovat, že do jisté míry se jedná o přímou motivovanost formy jazykové skutečnosti (např. chrr, žbluňk, bimbam). I tak je ale formální stránka věcí jazykové konvence, protože napodobování reálných zvuků není zcela přesné a v různých jazycích se opět liší. (Z. Hladká, 1995)

Vnitrojazyková motivovanost

Řada slov se nachází v takové formě, kdy není ovlivněna pojmenovanou realitou, ale motivačně ji spojujeme s jinou jednotkou lexikálního systému. V tomto případě hovoříme o relativní motivovanosti, kterou dále dělíme na slovotvornou a sémantickou (významovou). (Z. Hladká, 1995)

Slova popisná a značková

„Slova, u nichž lze na základě formy a jejího vztahu k jiným slovním jednotkám usuzovat na lexikální význam, bývají označována jako popisná. Oproti nim stojí tzv. slova značková, jejichž forma je vzhledem k ostatním jednotkám – alespoň ze synchronního pohledu – nemotivovaná (např. nos, voda, dům).“ (Z. Hladká, 1995, str. 68)

Zatemňování motivovanosti

Slovní motivovanost se z různých důvodů s vývojem jazyka zatemňuje a k jejímu odhalení je potřeba etymologické zkoumání, které určí, z kterých slov daná jednotka vzešla. Původem popisná slova se tak vyvinou do slov značkových (př. značkové slovo *pestrý* je etymologicky spojeno se slovem psát v původním významu malovat).

Tato skutečnost se pak stává důvodem k mylnému spojení k jednotce odlišné, jak významem, tak i její formálností. Jejich genetické spojení je nulové. (Z. Hladká, 1995)

2.3 Slovní zásoba a její vrstvy

*„Většina slov ve slovní zásobě má pouze funkci pojmenovávací a nepojí se k nim žádné vedlejší příznaky. Jsou to slova **neutrální**, která lze použít v různých oblastech vyjadřování. Ostatní slova ve slovní zásobě se vyznačují dalšími vedlejšími příznaky, které někdy mohou omezovat jejich užívání v určitých oblastech, neboť se jedná např. o slova citově zabarvená, zastaralá, řídká, přejatá z cizích jazyků, odborné termíny, poetismy, slova patřící do jiných než spisovných útvarů národního jazyka apod.“*

Dostupné z:

([http://www.osu.cz/fpd/kcd/dokumenty/cestinapositi/lexikologie.htm#Vrstvy slov ve slovní zásobě](http://www.osu.cz/fpd/kcd/dokumenty/cestinapositi/lexikologie.htm#Vrstvy_slov_ve_slovní_zásobě) [17.5.2015])

„Slovní zásoba celonárodní, spjatá s určitým národním nebo národnostním jazykovým společenstvím, není zcela sourodým celkem. Lze v ní především rozlišit lexikon příslušící k reprezentativnímu spisovnému jazyku a lexikon nespisovných jazykových útvarů nebo poloutvarů nářečních, tj. teritoriálních a sociálních dialektů.“

(M. Grepl, et al.; Příruční mluvnice češtiny, s. 93)

Slovní zásoba teritoriální neboli oblastní jsou užívány na omezeném místě. Jedná se o dialektismy (př. nářečím pojmenované spisovné slovo peřina: *duchna*), dále pak regionalismy. Do regionalismů uvádíme moravismy a čechismy a to v případě, že se jedná o slova, která jsou charakteristická pro celou Moravu či Čechy. Některá slova využívajících se v konkrétních regionech se často popisují jako spisovné varianty pro daný region, ve kterém se užívají (př. části kroje: *krpce*, *kordule*).

Samostatnou vrstvou jsou slova patřící do obecné češtiny. V dnešní době se užívá v běžné mluvě a to hlavně v Čechách. Spousta slov v obecné češtině se prolíná i do spisovné češtiny a to především do mluveného výrazu (*kluk*, *bramboračka*, *holka* apod.).

Z hlediska sociálního rozdělení slovní zásoby je čeština rozdělena do **profesních výrazů** neboli slov, která se využívají ve specifickém okruhu lidí. Tento okruh lidí se dělí podle vykonávané profese. Například ve zdravotnictví: *eksnout* – *zemřít*, *pacoš* – *pacient* apod. Další skupinou z hlediska sociálního dělení je **slang**. Jedná se o slova využívaná skupinou lidí zabývajících se stejným zájmem případně i profesí a pohybující se ve stejném prostředí (př. *filda* – *filozofická fakulta*, *asák* – *asistent* apod.). V případě, že se budeme bavit o stylu vyjadřování společensky nejnižší vrstvy a o slovech, která používají, tak tuto variantu slovní zásoby nazýváme **argot** (př. *lochčit se* – *smát se*, *štatl* – *město* apod.).

Profesní slovní zásoba je charakteristická svou jednoduchostí v pojmenování. Většinou se jedná o jednoslovná pojmenování, které jsou svým významem natolik konkrétní, že je nelze využít u jiných pojmů. Pravým opakem je pak slang a argot, kde je typickým rysem mnohovýrazové pojmenování pro jednu věc a celkově větší hraní si

se slovy. U slangu i argotu navíc platí, že jeho obohacování o nová slova je z velké části zapříčiněno přejímáním slov z cizích jazyků.

Slovní zásobu rozdělujeme také podle její **časové platnosti**. Z časového pohledu na slovní zásobu se bavíme o dvou vrstvách. Do první vrstvy řadíme slova, která zanikla nebo postupně zanikají pro jejich nevyužití v současnosti nebo nahrazení novým pojmenováním. Slova, která jsou zastaralá a takřka nevyužívaná označujeme jako archaismy. U slov zapomenutých, zaniklých se pak jedná o historismy. Druhou vrstvou jsou slova, která se vyskytují poměrně krátkou dobu. Ve většině případů se jedná o slova přejatá z cizích jazyků a to především z angličtiny. Nicméně přejímání není jediným způsobem vytváření nových slov. Vliv na jejich tvorbu má i zmiňované nahrazování zastaralých výrazů novějšími. O slovech, která jsou z hlediska časového působení mezi lidmi relativně krátkou dobu, hovoříme jako o neologismech. Není ovšem pravidlem, že každé nově vzniknuvší slovo se uchytí v povědomí lidí natolik, že bude pevně zakořeněno do slovní zásoby.

Z hlediska **expresivnosti** je slovní zásoba od neutrálního vyjadřování odlišena tím, že vyjadřuje i citovou zainteresovanost mluvčího k sdělovaným informacím. Expresivnost slov se rozlišuje především podle pocitového stylu, ve kterém jsou komunikována. Tyto styly dělíme na kladný a záporný.

Do kladného stylu komunikace zahrnujeme taková slova, která se používají mezi lidmi s úzkou citovou vazbou (př. zlatíčko, miláček, brouček) a říkáme jim familiérní.

Hypokoristika neboli domácí obdoba jmen či oslovení, např. dcerečka, synátor, Pýtrs, mamka. Další slova spadající do kladného stylu jsou slova dětská. Jedná se o samostatnou mluvu dětí, anebo mluvu dospělých s dětmi, např. papat, hačat. Do kladného stylu patří také eufemismy. Tato slova se snaží opticky snížit nepříjemnost nějaké společensky nevhodné události a tím podat tyto informace jemnější formou, např. zesnout – zemřít, dříve narozený – starý, jinak prostorově řešený – silný, apod. Spousta eufemismů se postupně přestávají využívat a nahrazují se novými.

Do záporného stylu řadíme slova hanlivá neboli pejorativa, např. špicl, šmelinář apod. Dále slova zhrubělá a vulgární. Zhrubělá jsou slova označující drsným způsobem

nějakou věc nebo činnost, např. tlama, držka, žrát apod. Vulgárním slovem označujeme každé slovo, které má za úkol hanlivě označit věc, člověka či děj, např. prase, hajzl, šmejd, kripl apod. Opakem k eufemismům u kladného stylu je disfemismus neboli zveličování nepříjemných skutečností, např. chcípnout – zemřít apod. (M. Grepl, et al.; Příruční mluvnice češtiny)

2.4 Aktivní a pasivní slovní zásoba jedince

Aktivní slovní zásoba

Aktivní slovní zásoba je první ze dvou základních rozdělení slov. Jak již název napovídá, jedná se o slova, která každý z nás využívá na denní bázi a to nejen v projevu ústním, ale také v projevu písemném.

Po dosažení prvního roku života by dítě mělo aktivně využívat 5 slov. Vývoj slovní zásoby je v začátcích velkou měrou ovlivňován tím, jak na dítě mluví jeho okolí a udává se, že ve 3 letech již ovládá na 500 slov, které aktivně využívá. Z počátečního žvatlání na dítě se z jeho okolí postupně linou další nová slova a v předškolním věku se dítě stává z hlediska komunikace plně soběstačné. K tomu, aby člověk dokázal plnohodnotně komunikovat, vyjadřovat své potřeby, pocity a úvahy je potřeba aktivně znát 3000 slov.

U dospělého jedince se v návaznosti na okolí, ve kterém se pohybuje, vyskytne v jeho slovní zásobě 5000 – 10000 slov, které aktivně využívá. Vše se samozřejmě odvíjí od sociálních a mentálních schopností člověka a prostředí, ve kterém vyrůstá. (J. Filipec a F. Čermák, 1985)

Pasivní slovní zásoba

Do pasivní slovní zásoby řadíme ta slova, kterým jedinec rozumí, ale v běžném životě je nepoužívá. Takovýchto slov je u středoškolsky vzdělaného člověka na 40 000.

Množství se může stejně jako u aktivní slovní zásoby lišit dle sociálních vrstev, ve kterých jedinec vyrůstá a tím přebírá jejich vyjadřovací schopnosti. (J. Filipec a F. Čermák, 1985)

Pasivní slovní zásoba je ve většině případů až 6x vyšší nežli aktivní. Objem slov u středoškolsky vzdělaného člověka je asi 50 000 slov.

Dostupné z: http://cs.wikipedia.org/wiki/Slovn%C3%AD_z%C3%A1soba (18.5.2015)

2.5 Slovní zásoba a její změny

Slovní zásoba se neustále mění a vyvíjí. Evoluce ve slovní zásobě je ovlivněna několika činiteli.

psychickými – rozvoj lidské kultury, myšlení a celkového vývoje člověka v mnoha sociálních, psychologických ale i vědeckých oblastech vede ke koncentraci nových slov ve slovnících. Pestrost citového života vyžaduje obměňování zevšednělých frází a slov a tím obohacování slovní zásoby.

jazykovými – z hlediska formální i významové stránky je vývoj slov ovlivněn měnícím se jazykovým prostředím, ve kterém se používají.

mimojazykovými – vzhledem k neustále se vyvíjejícímu světu a kultury dochází k zániku některých již nepoužívaných slov a naopak vytváření nových, které popisují nové, dříve neznáme události.

Způsoby změn slovní zásoby

Zánikem slov – slova, která zaniknou pro jejich nevyužívání, případně zaniknou z důvodu náhrady novým slovem. Časté je také zanikání slov, které prochází konkurenčním bojem z hlediska svého významu. Stává se totiž, že pro jeden pojem existuje několik pojmenování a ty méně využívané mohou pod nátlakem častěji využívaných výrazů, postupně být odsunuta až se ze slovní zásoby vytratí úplně.

Vznikem ustálených slovních spojení – v českém jazyce se vyskytují slovní spojení, které se napevno usídlují v lexikálním systému coby vícečlenné jednotky. Jejich pojmenovovací schopnost je stejná jako u jednočlenných jednotek.

Tvořením nových slov – nová slova se tvoří díky úpravě slov stávajících a to zkracováním, odvozováním a skládáním.

Významové změny slov – některá slova se mohou postupem času a tlaku měnicího se okolí vyvinout. Může se tedy stát, že slovo úplně změní význam nebo přibere do svého významosloví nějaký nový význam.

Přejímáním cizích slov – slovní zásoba se obohacuje také díky přejímání z cizích jazyků. Nejčastěji se přejímá z anglického jazyka.

Slovní zásoba a její trénink

Jedná se o proces, ve kterém se snažíme osvojit si a zautomatizovat nově nabitě vědomosti z řad slovní zásoby. Prvním způsobem je **fixace**, během které si osvojujeme novou slovní zásobu a její následní zautomatizování. Druhý způsob je aplikování získaných vědomostí a tím nabití vedlejších dovedností. Aplikace nám umožní lépe a hlavně správně využívat novou slovní zásobu. Ideálním způsobem procvičování je získávat praxi nejen ve využívání jednoho konkrétního slova ale také slovních spojení. (R. Choděra, 2006)

Slovní zásoba a její opakování

Pokud chceme efektivně ukládat nově získanou slovní zásobu do dlouhodobé paměti, je nezbytné si vše nové procvičovat. Trénink uložení do dlouhodobé paměti by měl být efektivní avšak v přiměřeném množství a zábavnou formou. Důležité je opakovat nejen čerstvě získané slova a slovní spojení ale také ta starší a tím stále rozvíjet a zefektivňovat využití slovní zásoby. (J. Hendrich, 1988)

2.6 Lexikologie a její disciplíny

„Lexikologie je teorie lexikální zásoby; uskutečňuje její základní výzkum, tj. popisuje a vykládá lexikální jednotky různých typů, slova, slovní spojení a frazémy, jejich tvary a dílčí systémy.“ (J. Filipec a F. Čermák, 1985, str. 13)

Všichni autoři se v podstatě shodují na faktu, že lexikologie je nauka o slovní zásobě.

Chápeme-li lexikologii jako samostatnou disciplínu, pak ji dále dělíme na určité pod-disciplíny. V těchto jednotlivých disciplínách se ale autoři různí. Shodu u disciplín autoři nachází jen u mála z nich a můžeme tedy říci, že jejich rozdělení v lexikologii není pevně rozdělené.

Autoři Josef Filipec a František Čermák tyto disciplíny dělí celkem do 5. Nicméně dodávají, že s lexikologií souvisí ještě další 3 disciplíny. Byť se nám zdají jako úzce spjaté s lexikologií tak disciplíny: slovtvorba, frazeologie a stylistika nejsou dle Filipce a Čermáka těmi hlavními.

Autoři Filipec a Čermák dělí lexikologii takto:

Onomaziologie: jedná se o nauku o pojmenovávání věcí, jevů atd. pomocí slov.

Teorie označování a pojmenování: označování znamená spojení slova k určitým pojmům. Pojmenování se pojí pojmenovacími druhy slov.

Sémaziologie: je opakem onomaziologie. Postupuje tedy od formy k jejím funkcím.

Lexikální významosloví

Zbytek disciplín je tvořen z výše popsaných. (J. Filipec a F. Čermák, 1985)

S odlišným rozdělením lexikologie se můžeme setkat u autora Mirka Čejky. Autor Čejka totiž uvádí na rozdíl Filipcovi a Čermákovi jen 3 lexikologické disciplíny. Rovnou však dodává, že jsou i další řady disciplín, které jsou s lexikologií neodmyslitelně spjaty (M. Čejka, 1992)

Dělení lexikologických disciplín podle M. Čejky

lexikální sémantika: Zabývá se změnami a významem jazykových jednotek.

diachronní (historická) lexikologie: Zabývá se historickým vývojem jazyka.

onomastika: Disciplína zabývající se naukou o vlastních jménech.

Pokud se na lexikologické disciplíny podíváme z pohledu Viktora Jílka, tak zjistíme rozdělení na celkem 6 disciplín. Jílkovo disciplíny se částečně shodují s rozdělením Filipce a Čermáka. (V. Jílek, 2005)

Dělení lexikologických disciplín podle V. Jílka:

sémantika, sémaziologie: Jedná se o disciplínu zabývající se významem a změnami významu jazykových jednotek neboli významosloví.

onomastika: Jedná se o disciplínu zabývající se naukou o vlastních jménech.

lexikografie: V této disciplíně se zabýváme slovní zásobou a jejím popisem a slovníkářstvím neboli jejich tvorbou.

onomaziologie: disciplína, která se zabývá pojmenováním věcí a dějů slovy. Zkoumá též jakými znaky je vyjádřen ten který pojem.

etymologie: Tato disciplína zkoumá vývoj slov a jejich změn ve smyslu významu slova.

frazeologie: Disciplína zabývající se ustálenými slovními spojeními a naukou o těchto spojeních.

Z výše uvedených druhů rozdělení lexikologických disciplín je patrné, že každý autor chápe toto rozdělení odlišně. Odlišnosti najdeme jak v disciplínách, tak v jejím počtu.

3 KOMUNIKACE

Komunikaci lze definovat jako výměnu informací, myšlenkových pochodů a pocitů mezi lidmi a zvířaty. Nejčastěji soustavou určitých, významových znaků a symbolů. U zvířat se nejčastěji jedná o signály ve formě zvuků, pachů apod. Tato komunikace patří do tzv. první signální soustavy (neverbální komunikace), kterou obdobně využívají i lidé. Na rozdíl od zvířat, však člověk tuto formu komunikace nemá jako její primární zdroj. K plnohodnotné komunikace využívá řeč a jazyk, tzv. druhá signální soustava (verbální komunikace).

Dostupné z: (<http://cs.wikipedia.org/wiki/Dorozum%C3%ADv%C3%A1n%C3%AD> [cit.2014-11-06])

Autorka Z. Konečná (2009) charakterizuje komunikaci třemi slovy. Slova, která komunikaci vystihují nejvíce, jsou: nevyhnutelnost, nevratnost a neopakovatelnost. Jak jsme si již řekli, tak se dá říci, že člověk komunikuje neustále. Verbálně či neverbálně ale vždy nějakým způsobem předává své reakce na k němu putující informace. Dokonce se toto děje i nevědomě. Například když nám jsou předávány informace, které považujeme za nepravdivé, nudné nebo z jakéhokoli důvodu pro nás nezajímavé.

Druhy komunikace

Verbální = slova a jejich obsah, slovní komunikace

Smíšená verbálně neverbální

Neverbální = mimoslovní komunikace

Příklady neverbální komunikace:

mimika – výraz a pohyby obličejové části

gestika – gesta, pohyby rukou

haptika – kontakt dotykem

proxemika – vzdálenost lidí od sebe

proxius = vzdálenost (latinsky)

Každý člověk má 4 proximální zóny. Mohou se velikostně lišit dle kultur a národností.

Intimní zóna – pokud někdo naruší tuto zónu, cítíme se značně nepříjemně a tělo toto porušení bere jako útok. Do této zóny vpouštíme jen naše nejbližší (děti, partnery).

Osobní zóna – je v rozsahu vzdálenosti 30 až 120 cm od naší osoby. Je určena pro naše přátele a známé. Přímí oční kontakt.

Sociální zóna – 120 až 370 cm od naší osoby. Vidíme celou postavu jedince, s nímž komunikujeme. Určeno pro neznáme osoby.

Veřejná zóna – 370 až 760 cm v našem okruhu. Určeno pro dobré zachycení všech gest a mimik při komunikaci (herci v divadle, přednášky).

posturologie – postoj, držení těla

postavení židlí u stolu

úprava zevnějšku

SYMBOLICKÁ – značky, piktogramy (turistické, dopravní, ...), zvukové tóny (telefon, ...). (J. Vymětal, 2008)

3.1 Komunikační dovednosti

Komunikační dovednosti jsou základem a nejdůležitější částí měkkých dovedností. Pakliže člověk ovládá komunikaci a její způsoby, je velmi často úspěšný na poli vedení týmu, spolupráce s okolím.

„Receptivní dovednosti:

Pozorování: pozorujeme, co se odehrává, sledujeme pocity, vzorce chování, získáváme přesné a konkrétní informace z jednání, které musí být dostatečné.

Naslouchání: dovednost, která značí umění vyslechnout komunikačního partnera s cílem pochopení všeho, co obě strany sdělují.

Empatie: pochopení a vcítění se do komunikačního partnera a akceptování jeho pocitů, názorů a hodnot.

EXPRESIVNÍ DOVEDNOSTI

Dotazování: pokládáme otázky, ptáme se na takové informace, aby nedocházelo k nedorozuměním, a získáváme nové informace.“

Dostupné z: (<http://popularizace.cdvinfo.cz/wp-content/uploads/2013/03/4.-%C5%A0kolen%C3%AD-komunika%C4%8Dn%C3%ADch-dovednost%C3%AD.pdf>
[2014-12-20])

3.2 Řeč a jazyk

Řeč

Komunikační jazyková činnost jednotlivce je řeč. Jinak vyjádřeno, řeč je individuální způsob realizace jazyka, jazykového systému (v odborném užití nejsou tedy výrazy jazyk a řeč chápány jako synonymní). Jako odborný jazykovědný pojem je řeč nejen mluvení, ale i psaní, tedy jakákoli jazyková dorozumívací činnost, také výsledky této činnosti, jazykové projevy (komunikáty). Vztah jazyka a řeči je vztah prostředků jazykové činnosti a této činnosti (včetně jejích produktů, jazykových projevů). (M. Čechová a kol., 2000)

Druhy řeči

Řeč vnitřní: jedná se o myšlenky, které si říkáme v duchu pro sebe.

Řeč vnější: jedná se o myšlenky, které vyjadřujeme navenek.

Jazyk

„Jazyk můžeme popsat na základě pozorování jednotlivých jazykových projevů cestou zobecnění a abstrakce. Jazyk je abstrakce svého druhu, součástí lidského vědomí. Řeč je konkretizace jazyka, znalost jazyka se realizuje řečí.

Jazykový projev/komunikát je komplexní jazykový útvar, který je zpravidla složen z elementárnějších jednotek, výpovědí. Komunikát je celistvý, uzavřený spojitý útvar znakové povahy, který je výsledkem komunikační aktivity jedince (monolog) nebo více osob (dialog).“ (M. Čechová a kol., 2000, str. 17)

Autoři Průcha, Walterová a Mareš v pedagogickém slovníku popisují jazyk jako systém znaků, které se využívají pro potřeby sociální komunikace. Skládá se

z psycholingvistické a sociolingvistické dimenze. Jedná se o primární nástroj ke vzdělávání a vyjadřování.

Jedná se o uspořádání znaků, které jsou využívány pro potřeby komunikace v sociálním prostředí. Dělíme jej do sociolingvistického a psycholingvistického rozměru. Z hlediska potřeb k rozvoji gramotnosti má jasné prvenství. Je totiž hlavním nástrojem pro vzdělávání a zároveň vyučovacím předmětem – jedná se o mateřský jazyk, který umožňuje v konkrétní zemi komunikaci. (J. Průcha, E. Walterová a J. Mareš, 1995)

Z hlediska právního a státního uspořádání je český jazyk veden jako úřední neboli jazyk, který je stanovený jako komunikační cesta s úřady a ve školství. V neodborném pohledu na význam pojmu jazyk, jej veřejnost chápe jako ten jazyk, kterým se komunikuje na území státu s úřady a ve vzdělávání.

Z hlediska rozdělení jazyků se podle Kamiše setkáváme s pěti jazykovými variantami. Prvořadým a tudíž základním jazykem, který se každý jedinec naučí je jazyk mateřský. Jedná se o jazyk, kterým hovoří rodiče dítěte. Děti si takovou řeč osvojují od rodičů a sociálně nejbližšího okolí. V případě, že prostředí, ve kterém dítě vyrůstá, je národnostně smíšené, pak z hlediska osvojování jazyka hovoříme o bilingvistu. Bilingvistus je schopnost hovořit více jazyky nežli mateřským jazykem. Počet jazyků, které je schopen se člověk naučit se odvíjí od doby, kdy s výukou započne. Dosáhnout stejné úrovně jako u mateřského jazyka však není možné. Nicméně jedinec je schopný plynule přepínat mezi ovládanými jazyky dle potřeby. V případě, že se na nějakém území využívá více jazyků, vstupuje vzdělávacího procesu kromě mateřského jazyka také jazyk nemateřský. Tento jazyk se dítě učí obdobným způsobem jako řeč mateřskou.

Každý jedinec v ČR je v dnešní době vzděláván cizí řečí. Toto vzdělávání počíná většinou nástupem do prvního stupně základní školy. K osvojení jazyka už nedochází stejným způsobem jako u mateřského či nemateřského jazyka. Je nutné tento jazyk studovat a postupně si jej osvojovat. Cizí jazyk slouží ke komunikaci písemné i slovní s národy hovořícími jazykem, ve kterém se vzděláváme.

Vzhledem k četnosti využívání určitých jazyků pak o některých hovoříme jako o národním jazyku. Na území České republiky se do takovýchto řečí řadí: němčina, latina, ruština a v posledních letech velmi se šířící angličtina. Angličtina je jeden z nejvyužívanějších jazyků na světě.

Existují i tzv. umělé, znakové a fiktivní. Do fiktivních jazyků spadá např. Klingonština, Newspeak. Do umělých Slovio, Esperanto a do znakových Český, Britský, Mezinárodní atd. (K. Kamiš, 2012)

3.3 Slovníky

Sestavováním slovníků se zabývá lingvistická disciplína zvaná lexikografie. *„Lexikografie je aplikovaný úsek lingvistický. Má sice stejný předmět jako lexikologie, tj. lexikální zásobu, ale rozsah jejího popisu a výkladu je zvláště u jednojazyčného slovníku výkladového širší – musí se zabývat např. i pravopisem slov a jejich výslovností, popř. i přízvukem, a kodifikuje i morfologickou a vazebnou normu lexémů.“* (J. Filipec a F. Čermák, 1985, str. 14)

Autoři Grepl a kolektiv se v příruční mluvnici češtiny staví ke slovníkům jako na slovní zásobu jazyka, která je zpracována na jedno místo – slovník.

Typy slovníků

Rozsahově se slovníky dělí na:

malé slovníky – obsahují do 10 000 hesel

střední slovníky – obsahují do 60 000 hesel

velké slovníky – obsahují nad 60 000 hesel

Typologicky se slovníky rozdělují na: **slovníky výkladové** (neboli jednojazyčné)

Tyto slovníky jsou psané v jednom jazyce a u každého z hesel najdeme i stejnojjazyčné informace.

Dále je dělíme na: **slovníky současného jazyka**

významové (také výkladové, sémantické) – Jde o definice všech hesel jednoho konkrétního jazyka.

pravopisné – Jedná se o slovník zabývající se pravopisem příslušného jazyka: bývá stanoven státní nebo vědeckou organizací. Určuje jasná pravidla pravopisu v každé zemi, která se musí dodržovat. Pokud je něco psáno jinak, jedná se pak o pravopisnou chybu.

slovníky synonym – Jsou to slova či slovní spojení, které jsou významově stejná, a můžeme je mezi sebou nahrazovat.

frazeologické (idiomatické) – Tato disciplína se zabývá ustálenými slovními spojeními, jejichž jednotkou jsou frazémy.

slovníky rýmů – Tento slovník obsahuje rytmicky podobná slova se shodou hlásek na konci. Jako šikovnou pomůcku lze uvést tento příklad slovníku volně přístupného na internetu dostupného z: <http://slovník.exac.info/index.php?page=findRhyme>.

slovníky zkratek – V tomto slovníku dohledáme význam všech užívaných zkratek.

slovníky cizích slov – Jedná se o slovník, který nám pomůže přesně vysvětlit slova přejatá nebo cizí.

slovníky dialektů – V tomto slovníku najdeme celonárodní souhrn dialektů (nářečí) včetně jejich významu, které se u nás využívaly či využívají.

slovníky slangu a argotu – Jedná se o slovníky, slangových a argotových výrazů a jejich významu.

slovníky citátů – Takto laděné slovníky nám umožňují dohledávat citáty, filosofické úvahy, výroky slavných apod. v jedné knize. Mohou být všeobecné nebo s konkrétním zaměřením.

slovníky jednotlivých historických období

slovníky etymologické (s genezí každého hesla)

slovníky popisující slovní zásobu profesních skupin (př. Biblický slovník, Filosofický slovník, geografický/místopisný slovník, Defektologický slovník, slovníky technických pojmů (terminologické), Lékařský slovník)

slovníky překladové (vícejazyčné, polyglotické)

speciální (př. valenční, retrogradní, frekvenční)

Dostupné z: (<http://cs.wikipedia.org/wiki/Slovn%C3%ADk> [cit. 2014-12-28])

V případě, že se podíváme do jiného zdroje popisu slovníků, najdeme například toto rozdělení od autora M. Grepl aspol. Jedná se o zdroj minimálně jednoho jazyka, který obsahují a vysvětlují slovníky. Disciplína zabývající se touto činností se nazývá lexikografie.

Druhy slovníků:

Slovníky výkladové

Z hlediska jednojazyčných slovníků se řadí mezi nejdůležitější. Primárním cílem těchto slovníků je vysvětlení jednotlivých pojmů v komplexnějším měřítku. Pojmy obsažené v tomto slovníku obsahují gramatické, ortografické a ortoepické informace, ale hlavně vysvětlení významu jednotlivých pojmů. Aktuální slovníky se ve většině případů zabývají popisem slovní zásoby spisovného jazyka.

Jazykové a naučné slovníky

Jazykové slovníky odlišujeme od naučných slovníků. Cílem naučného slovníku je informovat o skutečnostech jevů a předmětů, jež přirozený jazyk označuje.

Jednojazyčné a vícejazyčné slovníky

V jednojazyčném slovníku zpracováváme pouze jeden jazyk různými způsoby. U dvou či vícejazyčných slovníků se jedná o srovnání jazyků mezi sebou. Upozorňují nás též na sémantická upřesnění.

Speciální slovníky výkladové:

Historické, etymologické slovníky

Do historických slovníků se zpracovává slovní zásoba charakteristická pro určité období. Pozorují u slov i jejich vývojové úpravy přicházející s postupnou změnou časových úseků, ve kterých byla používána. Slovníky ve většině případů obsahují i etymologické informace spojené s původem slova. Jak jsme si právě řekli, etymologické slovníky nám odhalují původ slova a jeho vývoj z hlediska významu.

Slovník teritoriálních dialektů (nářečí)

V těchto slovnících je zaznamenána slovní zásoba, která se užívá v určitých územních oblastech. Ve většině případů slovníky obsahují jen ty pojmy, které jsou odlišné standardů daného jazyka. Obsahují také informace o umístění jejich výskytu a zvukovou stránku slov.

Slovníky sociálních dialektů (nářečí)

Jedná se o slovník, ve kterém jsou zachycena hesla argotů, slangů či profesní mluvy. Většinou se jedná jen o jednoduchý popis slova a jeho spisovnou variantu kvůli vysvětlení a pochopení významu.

Cizojazyčné slovníky

V těchto slovnících nalezneme slova, která jsme postupem času přijali za své v našem jazyku. Najdeme zde také vysvětlení jejich významové stránky a místa, kde se využívají.

Terminologický slovník

Jedná se o specializované slovníky, ve kterých nalezneme specifická hesla k různým oborům. Jednotlivé pojmy jsou vykládány definicemi. Můžeme v nich nalézt i cizojazyčné ekvivalenty daných pojmů.

Frazeologické slovníky

Jedná se o slovník ustálených slovních spojení. Jednotlivé frazémy jsou ve slovnících seřazeny abecedně dle klíčových slov. V některých slovnících obsahují frazémy také charakteristiku gramatiky a významovou stránku.

Nevýkladové speciální slovníky:

Pojmové a věcné slovníky

V těchto slovnících se odlišíme od hlavního účelu výkladových slovníků, kde je primárním cílem vysvětlení významu konkrétního pojmu. V těchto slovnících nejsou jednotlivá hesla řazena podle abecedy, ale podle významového spojení. Takovéto slovníky tedy bývají zaměřovány podle okruhů pojmů, které k sobě pasují svým výkladem např. rostliny, vesmír, živočichové apod. Pojmové a věcné slovníky mívají svůj obsah často doprovázený i grafickým zpracováním.

Retrográdní slovníky

Jedná se o slovník, který je specifický svým řazením pojmů. Jednotlivé pojmy jsou zde řazeny v obráceném sledu písmen (od konce). Tyto slovníky slouží rozvoji slovtvorných druhů.

Ortografické a ortoepické slovníky

Ortoepické slovníky nám zachycují spisovnou výslovnost. Ortografické pak pravidla českého pravopisu.

Slovník vlastních jmen

Tyto slovníky nám charakterizují rodná jména, místní, pomístní, příjmení atd. Součástí těchto slovníků jsou etymologické informace. (M. Grepl a kolektiv, 1995)

4 GRAMOTNOST

Gramotností se v dnešní době nerozumí pouze schopnost číst, psát a popřípadě počítat. V 21. století je gramotnost mnohem obsáhlejší pojem nežli, to bylo v minulosti. Obsahem současné gramotnosti totiž kromě čtení, psaní a počítání jsou i schopnosti zacházet s výpočetní technikou, telekomunikační technikou apod. Tyto dovednosti se v dnešní době berou jako samozřejmost a přitom již delší dobu patří do pojmu gramotnost. Ostatně tuto změnu vnímání gramotnosti lze spatřit v porovnání definice gramotnosti z Pedagogického slovníku „*Dovednost jedince číst, psát a počítat získávaná obvykle v počátečních ročnících školní docházky. V tomto smyslu jde o „základní gramotnost“, která je předpokladem jak dalšího vzdělávání, tak vůbec uplatnění jedince ve společnosti*“ (J. Mareš, J. Průcha, E. Walterová, 2009, str. 85) a mezinárodního výzkumu PISA, podle kterého je v současné době gramotnost projevem nejen schopnosti psát, číst a počítat ale rovněž schopností neustále se zvětšujícího objemu vědomostí a schopností, které jsou pro fungování v dnešní době bezpodmínečně nutné.

Dostupné z: (<http://www.eduin.cz/clanky/strucne-shrnuti-mezinarodniho-vyzkumu-pisa-2009/>)

Vzhledem k různým odvětvím a sociálně kulturním vlivům se v současné době dá gramotnost dělit na několikero oblastí. Jako příklady si můžeme uvést matematickou, počítačovou či literární gramotnost.

Autorka Rabušicová ve své knize na pojem gramotnost pohlíží i z jiné perspektivy. Archeologie, etnografie a antropologie spojuje pojem gramotnost s faktem, že v dané společnosti se používá písmo a zaznamenávají se kulturní, náboženská či morální pravidla, případně používají písmo i k dalším činnostem. (M. Rabušicová, 2002)

Země, které se z hlediska ekonomiky vyskytují v popředí oproti ostatním, se snaží dosáhnout co nejvyššího stupně primární gramotnosti u rozvojových zemí a to hned za účelem naplnění těchto cílů:

sociální – v případě, že je primární gramotnost rovnoměrná v celé zemi, nedochází pak k rozdílnosti společnosti a tím vzájemné nevraživosti

kulturní – pakliže je gramotnost na dostatečné úrovni, dochází díky ní k předávání kulturního dědictví dalším generacím a tím k rychlejšímu rozvoji. Zároveň je každý schopen posoudit i kultury jiných národů a vyvodit z ní nějaké poznatky, které ho mohou i duševně obohatit

ekonomický – pakliže lidé dosahují vyšší úrovně gramotnosti, má to za následek lepší možnosti co se týče zaměstnání a tím i životní úrovně a zabezpečení rodiny, gramotnost jednotlivců, potažmo rodin je úzce spjata s prosperitou celého národa

politický – v případě, že je člověk gramotný, dokáže si lépe zajistit informace z různých zdrojů a následně jim porozumět natolik aby nebyl zmanipulován do věcí, které by jinak nepodpořil a tím rozvíjí demokratické myšlení

ekologické – planeta země je podrobována různému neekologickému zacházení, které má za následek zhoršování stavu přírody, vyhynutí druhů ale i snižování životní úrovně. Gramotný člověk si ale o takovýchto věcech dokáže zjistit informace a přizpůsobit tak své chování (M. Rabušicová, 1998)

Funkční gramotnost

Funkční gramotnost, je podle autorky Rabušicové jakousi nadstavbou základní gramotnosti. Základní gramotností označujeme schopnost číst, psát a počítat, čili tzv. školní gramotnost. Autorka Rabušicová v podstatě definuje funkční gramotnost jako schopnost využívat nabitou školní gramotnost k rozvoji a úspěchům jak na poli osobním tak rozvoji komunity a našeho okolí. Jedná se o schopnost zvládat veškeré situace z běžného života. (M. Rabušicová, 1998)

Autorka Rabušicová nám dále uvádí, z jakých složek se funkční gramotnost skládá:

Gramotnost dokumentová – jedná se o soubor vědomostí potřebných ke zpracování a pochopení různých typů písemností např. formuláře, návody, grafy apod.

Gramotnost Numerická – popisuje soubor schopností, jež člověk potřebuje ke zpracování, pochopení a zacházení s číselnými hodnotami v různých dokumentech a situacích.

Gramotnost textová – představuje schopnosti, které člověk potřebuje k pochopení a následnému využití informací ze čteného textu.

Dostupné z: <http://daidalos.ff.cuni.cz/prilohy/skolnik/ssic09.php> (24.5.2015)

Autoři Průcha, Walterová a Mareš v pedagogickém slovníku popisují funkční gramotnost jako vybavenost člověka k potřebám současné civilizace. Nejedná se tedy jen o schopnost číst a psát ale také chápat náročnější texty, zvládat vyplnění různých formulářů, psaní žádostí apod. (J. Průcha, E. Walterová a J. Mareš, 1995)

4.1 Čtenářská gramotnost

Čtenářskou gramotnost nám definuje Pedagogický slovník jako nejen schopnost si text přečíst a následně mu porozumět. Jedná se rovněž o schopnost si dohledat potřebné informace, porovnávat s jinými informacemi a správně pochopené informace předávat dále. Jde tedy o celkovou schopnost zacházet se psaným textem, tak aby byl správně pochopen a zpracován dle potřeby. (J. Mareš, J. Průcha, E. Walterová, 2009)

Pro čtenářskou gramotnost je neodmyslitelnou potřebou zvládat základní gramotnost neboli číst a psát. Autorka Hyplová ve své knize uvádí, že zvládnutí základní gramotnosti a následného zautomatizování této schopnosti nám umožňuje porozumět textu a rovněž textem něco vyjádřit. V případě, že tato základní schopnost není zautomatizována, tak se pak žáci zaměřují na dešifrování grafické podoby textu a uniká

jím jejich pochopení. Plnému porozumění informací v textu je potřeba zdokonalovat čtenářské schopnosti. Bohužel se často stává, že školní snaha žáky rozvíjet ve čtenářské dovednosti v žácích potlačuje chuť si knihu přečíst pro zábavu. Ve škole se totiž soustředí pozornost na zvládnutí techniky čtení jako takové, nikoli pak na vstřebávání informací z této schopnosti získaných. Od doby, kdy se rozšířila kognitivní psychologie, se na umění číst nepohlíží jen jako na schopnost porozumět významům v textu. Důraz se začal klást na čtení coby tvořivý proces, během kterého žáci aktivně pracují s předloženými informacemi a svými zkušenostmi. (J. Hyplová, 2010)

Smysl čtenářské gramotnosti

Dovednost čtení a její zvládnutí je důležitým ukazatelem, zda se žáci budou ve studijních výsledcích dostávat na vysoké úrovni nebo budou vykládanou látku zvládat problematicky či vůbec ne. Je prokázáno, že aktivní čtenáři dosahují lepších studijních výsledků než žáci, kteří se četbě nevěnují. Důvodů proč se velké procento žáků četbě nevěnuje, je ze sociálního hlediska mnoho, (rodinné poměry, kolektiv vrstevníků a jejich postoj k četbě atd.) avšak jedním z často opomíjených faktorů je samotné čtení. Schopnost čtení nám totiž není biologicky dána již od narození a tato schopnost je složitější než se může na první pohled zdát. Pokud chceme porozumět textu, je nutné ovládat abecedu a další takovéto vědní skutečnosti. Nicméně jen ovládnutí těchto vědních skutečností není dostačující k efektivní schopnosti číst a čtenému rozumět. Během četby je potřeba se soustředit a vnímat informace zakódované v textu. Tyto informace si poté skládat do kontextu.

Problém s četbou nám může působit okolní ruch, který odvádí pozornost od četby a není možné se zcela na text soustředit. Často se ale stane, že náročnost čteného textu je vyšší a tím se zvyšují i nároky na čtenářovy schopnosti.

Čtenářství nepatří mezi společenské aktivity, a proto je nutné především ze stran rodičů vynaložit podporu a dopřát dostatek času, kdy se chce žák věnovat četbě a ideálně tento čas nepřerušovat.

Čtenářství je potřeba v žácích probouzet, nicméně s velkou opatrností. Pokud se žáci budou dostávat do tlaku ze stran vyučujících a rodičů, kde jim bude diktováno, kdy a co

číst vzniká odpor ke čtení. Pokud tedy chceme dosáhnout vypěstování lásky ke čtení u žáků, je potřeba jim z větší části nechávat volnou ruku, jak při výběru potenciálně čteného díla, tak času kdy se četbě budou věnovat.

Jakmile dosáhnou záliby v četbě, je mnohem jednodušší s nadsázkou řečeno, přinutit číst i tituly pro ně na první pohled nezajímavá (povinná četba).

Důležitým faktorem pro rozvoj čtenářské gramotnosti a chuti číst je přístup nejen kantorů českého jazyka, ale celého sboru kantorů ostatních předmětů. Ačkoli má největší vliv vyučující zabývající se českým jazykem, je potřeba jeho spolupráce s ostatními vyučujícími. Pokud totiž budou i oni s textem pracovat tak, aby si žák nepřipadal donucený číst něco k čemu má odpor, je v podstatě vyhráno a z mladého čtenáře se může díky kvalitní čtenářské gramotnosti stát mnohem kvalitnější student s větším potenciálem do budoucna. (J. Altmanová, 2011)

Veškeré vědomosti a schopnosti získané v oblasti čtenářské gramotnosti, matematiky a přírodovědy nám jednou za tři roky po celém světě přezkoumává organizace PISA. Testování žáci jsou z věkové kategorie 15 let. První test čtenářské organizace proběhl v roce 2000. Následný test čtenářské gramotnosti proběhl v roce 2009. Veškerá zjištění organizace PISA slouží jak k získání povědomí o funkčnosti a efektivnosti vzdělávacích systému různých zemí, tak k vzájemnému porovnání.

Tabulka č. 1: Přehled uskutečněných testů PISA čtenářské gramotnosti

ROK	Testovaná oblast	Počet zemí	Počet škol v ČR	Počet žáků v ČR
2000	Čtenářská gramotnost	32	253	9400
2009	Čtenářská gramotnost	65	290	7500

Zdroj: (J. Palečková, V. Tomášek, J. Basl, 2010)

V roce 2009 byl krom čtenářské gramotnosti testován i vývoj od roku 2000. Testování žáků se provádí formou písemného testu s časovou dotací dvou hodin. V testu jsou jak otázky s možností výběru správné odpovědi, tak otázky na které žáci musí písemně odpovědět. Testovaní žáci rovněž vyplňují dotazník zkoumající jejich rodinné zázemí, názory na různá dění ale také na vzdělávací praktiky na jejich školách. Výzkumné šetření organizace PISA nám neukazuje pouze stav čtenářské gramotnosti ale i jiné poznatky s gramotností související. PISA zjišťuje také jaký vliv má na žáky a jejich schopnost číst, vliv socioekonomického zázemí. Výsledky průzkumu nám ukazují, že podmínky vzdělávání nejsou ve všech státech spravedlivé. Bohužel se často ukazuje, že vzdělávací instituce nedávají spravedlivou možnost vzdělání každému.

Do dalších zajímavých zjištění můžeme uvést fakt, že od roku 2000 do roku 2009 se rapidně změnil přístup žáků ke čtení. Zatímco v roce 2000 se v dotaznících ukazovalo, že žáci rádi čtou, rok 2009 nám přináší jiné zjištění. Žáci odkládají knížky a vyměňují je za chytré mobilní telefony, počítače a jiné elektronické pomůcky. Bohužel nejradikálnější změna proběhla v České republice. Ta se totiž stala vůbec nejhorším státem, z hlediska kvality čtenářské gramotnosti. Výrazné zhoršení výsledků ve čtenářské gramotnosti se pozoruje hlavně u žáků základních škol a u středních škol s maturitním i bez maturitního vysvědčení. Ke zhoršení došlo i u českých gymnázií, ale jen v nepatrné míře. (J. Palečková, V. Tomášek, J. Basl, 2010)

V publikaci *Čeští žáci v mezinárodním srovnání* je rozebráno konkrétněji v čem se čeští žáci zhoršují. Od roku 2000 je možné výsledky prezentovat nejen jako celkové hodnoty, ale i konkrétní ukazatele a výsledky jednotlivých úseků. Čeští žáci si nejlépe vedli v sekci úloh zaměřených na interpretaci textu. Nejhorší výsledek naopak zaznamenali z hlediska schopnosti získávat z textu různé druhy důležitých informací a jejich zpracování. Celkově se v roce 2000 výzkumu PISA účastnilo 31 zemí. V této skupině pomyslných rivalů se Česká republika umístila na 19. místě. V oblasti zpracování textu a získání informací v něm obsažených pak skončila na 22. místě. Na 16. místě se pak umístila v disciplíně interpretace textu. Poslední škálou je posuzování obsahu a formy textu. V této oblasti se čeští žáci umístili na 20. místě.

Z výše uvedených hodnot, které jsou dosti rozličné, můžeme usoudit, že práce s textem v českých školách nepatří k nejčastějším aktivitám. Na druhou stranu je patrné, že z hlediska interpretace textu se na českých školách více pracuje s básnickým či prozaickým obsahem.

Ve výzkumu PISA 2000 se potvrdil výsledek z obdobného testu RLS, který proběhl v roce 1995. V tomto testu se totiž ukázalo, že čeští žáci umí dobře pracovat s nesouvislými texty. Práce s grafy, mapou tabulkami apod. jim tedy nečiní problémy.

(L. Kelblová a kolektiv, 2006)

Tabulka č. 2: Přehled zemí účastnících se výzkumu PISA

Účastníci výzkumu PISA			
ČLENSKÉ ZEMĚ OECD		OSTATNÍ ÚČASTNÍCI	
Austrálie	Mexiko	Albánie	Lotyšsko
Belgie	Německo	Argentina	Macao (Čína)
Česká republika	Nizozemsko	Ázerbájdžán	Panama
Dánsko	Norsko	Brazílie	Peru
Estonsko	Nový Zéland	Bulharsko	Rumunsko
Finsko	Polsko	Černá Hora	Ruská federace
Francie	Portugalsko	Dubai (SAE)	Singapur
Chile	Rakousko	Hongkong (Čína)	Srbsko
Irsko	Řecko	Chorvatsko	Šanghaj (Čína)
Island	Slovensko	Indonésie	Thajsko
Itálie	Slovinsko	Jordánsko	Tchaj-wan (Čína)
Izrael	Španělsko	Katar	Trinidad a Tobago
Japonsko	Švédsko	Kazachstán	Tunisko
Kanada	Švýcarsko	Kolumbie	Uruguay
Korejská republika	Turecko	Kyrgyzstán	
Lucembursko	USA	Lichtenštejnsko	
Maďarsko	Velká Británie	Litva	

Zdroj: (J. Palečková, V. Tomášek, J. Basl, 2010)

4.2 Roviny čtenářské gramotnosti

Čtenářskou gramotností se prolíná několik neopomenutelných rovin, které jsou od sebe vzájemně neoddělitelné.

Čtenářské roviny:

Vysuzování a ohodnocení

Schopnost posouzení získaných informací, zpracování z nich vyplívajících závěrů a pochopení autorových myšlenek.

Sdílení

Načtené informace, poznatky a dojmy je čtenářsky gramotný člověk schopný prezentovat dalším lidem a vést o získaných informacích debaty. Naslouchá názorům a vyvozuje závěry.

Aplikace

Čtenářská gramotnost slouží člověku k dalšímu rozvoji a to jak své osoby, tak společnosti.

Doslovné porozumění

Schopnost perfektně a bezchybně pochopit obsah čtených informací je dovednost odvíjející se od základní gramotnosti a jako taková se stává podmínkou pro doslovné pochopení textu.

Vztah ke čtení

Neoddiskutovatelnou podmínkou pro rozvoj čtenářské gramotnosti je bezesporu kladný vztah k četbě a vnitřní potřeba číst. (H. Košťálová 2010)

Metakognice

Seberegulace neboli schopnost vzít v úvahu cíl vlastního čtení a na základě cíle zvolit i obtížnost zvolených textů a způsoby čtení, pozorovat a hodnotit následné pochopení textu a zvolit postupy pro snadnější pochopení.

Dostupné z: (<http://www.vuppraha.cz/wp-content/uploads/2011/03/Gramotnosti-ve-vzdelavani11.pdf>) [12.1.2015]

4.3 Mimoškolní aktivity, volný čas

Volný čas je pedagogickým slovníkem popisován jako doba, se kterou člověk nakládá dle vlastního uvážení a potřeb. Je to doba, která každému zbyde po odečtení doby potřebné k rehabilitaci těla a duševního zdraví a odečtení času, který věnujeme práci, starání se o domácnost apod. Výchovou a vzděláváním se zabývá pedagogika volného času.

Volný čas z hlediska pedagogiky je v posledních letech rychle se rozvíjejícím směrem. Celkově se pojmu volný čas věnuje mnoho oborů. Autoři Hájek, Hofbauer a Hájková společně uvádí tyto vědní obory: pedagogika, psychologie, sociologie, ekonomika, zdravotnictví, politika a mnoho dalších. Správné využití volného času, který člověk má jen sám pro sebe, by se měl využívat tak, aby si člověk zregeneroval fyzické i duševní síly a mohl opět efektivně fungovat. V zájmu nejen každého jednotlivce ale i společnosti je, aby se s volným časem naučil pracovat již v mládí. Nejen, že to pomůže jednotlivci v jeho vlastních potřebách a výkonech ale ovlivňuje i společnost, ve které se pohybuje. Bezespору největším „odběratelem“ naší fyzické a psychické energie je naše zaměstnání a u dětí škola. (B. Hájek, B. Hofbauer a J. Pávková, 2003)

Činnosti ve volném čase a slovní zásoba

S postupným rozvojem společnosti se měnil i pohled na volný čas. J. Němec ji popisuje ve své knize *Kapitoly ze sociální pedagogiky a pedagogiky volného času*. Po skončení druhé světové války se dá vývoj rozdělit do tří společenských etap. Do období 50. – 60. let 20. století nahlížíme jako na prvořadou pracovní náplň a druhořadou volnočasovou aktivitu. Hlavním účelem volného času je rekonvalescence za účelem dalších a lepších pracovních výkonů. Obdobně se toto praktikuje i ve vzdělávacích institucích.

Druhou etapou rozumíme 70. – 80. léta. V této etapě již nepohlížíme na volný čas jako na zregenerování sil k dalšímu pracovnímu nasazení. Krom odpočinku a rekreace se na scénu dostává také touha po zážitcích a zábavě. Tyto změny jsou opět prolity i do vzdělávacích institutů. Vznikají různá zájmová zařízení a to jak ze stran škol tak i mimo ně.

Třetí a poslední etapou jsou 90. léta. Zde již vidíme jasný rozdíl mezi pracovním a volným časem. Lidé se ve volném času, zaměřují na své potřeby, zájmy a touhy.

(J. Němec, 2002)

Volný čas z pedagogického pohledu

Pedagogika volného času patří do společenských věd. Jedná se o vědní obor, který se zabývá studii všech věkových kategorií, vyhodnocování, výchovou ve volném čase, ovlivněním volného času žáků a v neposlední řadě možnostmi jejich rozvoje.

- Definice se o školní družiny, domovy dětí a mládeže a jiné organizace, kde se žáci nějakým způsobem vzdělávají ve svém volném čase a platí pro ně určitá pravidla docházky apod.
- Výchova během volného času: jedná se styl výchovy, při kterém nám zůstávají prvky povinnosti plnění úkolů, vzdělávání se apod. Principem je aby vyučující své požadavky nediktoval, ale motivoval k jejich splnění své žáky.
- Mimoškolní a mimotřídní výchova: jedná se o aktivity pořádané školou, například škola v přírodě, školní výlety apod.
- Pedagog volného času: jedná se o vyučujícího, který působí například v domově dětí a mládeže a jiných podobných volnočasových centrech pro děti a mladistvé.
- Vychovatel: je vyučující, který svou činnost vykonává ve školních institucích: školní družiny, školní kluby apod.

Volný čas a jeho funkce

Funkcemi ve volném čase pojmenováváme cíle, kvůli kterým jsou provozovány aktivity v pedagogice volného času. První z funkcí je výchova a vzdělávání. Jejím cílem je ovlivňování a formování osobnosti jedinců, za účelem zlepšení psychické, ale i fyzické kondice a jejich rozvoji. Další funkcí je funkce zdravotní. Ta přizpůsobuje činnosti k možnostem jedinců, kteří se činností zabývají a dohlíží, aby pro ně byla bezpečná. Zároveň se snaží o rozvoj sociální i duševní. Třetí funkce se jmenuje sociální a jejím cílem je starost o děti v době mimo vyučování, kdy netráví ani čas doma. Jedná se tedy o zajištění bezpečnosti dětí a jejich ohlídání v době nepřítomnosti rodičů. Zároveň ale pomáhá sociálnímu začlenění díky poznávání nových vrstevníků a tím probíhá i sociální aklimatizace v cizím prostředí. Poslední funkcí je funkce preventivní. Tato funkce má za cíl hlídat a ideálně předcházet společensky a sociálně nepřijatelným jevům. Do těchto jevů řadíme např. zkušenosti s měkkými i tvrdými drogami, krádeže, lhaní, násilné chování a jakékoli další jevy podobného charakteru.

seznam základních pojmů:

- Volný čas: je to čas, ve kterém si člověk může čas rozvrhnout dle svých osobních potřeb a věnovat se odpočinku, sebevzdělávání či aktivitám které ho baví.
- Výchova mimo školní čas: jedná se o dodržování určitého školského cyklu i mimo vyučování, pro lepší pochopení si uvedeme příklad.

Cílem pedagogiky volného času je pozitivně ovlivňovat jedince, kteří se mu věnují a využívají zkušenosti pedagogů ke svému rozvoji. Cíle pedagogiky volného času jsou velmi těžce definovatelné, protože zasahují do široké škály aktivit, které ovlivňují každého jedince v jeho vývoji.

Pokud se pokusíme si cíle alespoň částečně přiblížit, podle autorky Pávkové je definice takováto:

„Obecným cílem výchovy ve volném čase je naučit jedince hospodařit s volným časem, rozumně ho využívat a oceňovat volný čas jako významnou životní hodnotu. Z takto obecně formulovaného cíle lze odvodit řadu cílů dílčích:

- *naučit vychovávané jedince efektivně odpočívat,*
- *umět volit účinné formy rekreace,*
- *rozvíjet zájmy, podporovat aktivní zájmy,*
- *objevovat a rozvíjet specifické schopnosti,*
- *uspokojovat a kultivovat potřeby,*
- *naučit jedince vhodně využívat dostupných materiálních prostředků pro trávení volného času,*
- *vést k celoživotnímu vzdělávání.“*

(Pávková J., str. 18, 2014)

PRAKTICKÁ ČÁST

5 ROZVÍJENÍ INDIVIDUÁLNÍ SLOVNÍ ZÁSOBY ŽÁKŮ NA 1. ST. ZŠ, ZŠP A ZŠS

5.1 Stanovení zkoumaných cílů

Primárním cílem této diplomové práce bylo zjištění metod a postupů, které vyučující využívají k efektivnějšímu rozvoji slovní zásoby.

Dílčí cíle:

Zjistit doporučené postupy od vyučujících na zlepšení slovní zásoby u žáků.

Zjistit jakým způsobem rodiče rozvíjejí slovní zásobu u svého dítěte.

5.2 Stanovení hypotéz

Pro naše výzkumné šetření jsme stanovili tyto hypotézy:

Hlavní hypotéza: Vyučující na ZŠ využívají četbu k rozvoji slovní zásoby častěji než vyučující na ZŠP a ZŠS.

Pracovní hypotézy:

H1: Učitelé preferují jako prostředek pro rozvoj slovní zásoby více četbu než rodiče žáků.

H2: Učitelé ZŠ spíše absolvují školení a kurzy ohledně slovní zásoby než učitelé ze ZŠP a ZŠS.

5.3 Charakteristika zkoumaného prostředí

Výzkumného šetření se celkem zúčastnilo 400 osob z řad učitelů a rodičů. Skupina rodičů byla složena ze 100 respondentů. Jedná se o rodiče, jejichž děti navštěvují běžnou základní školu, a sice první stupeň dané školy. Dotazníkového šetření se účastnili rodiče z různých částí České republiky.

Dalších 300 respondentů tvoří učitelky a učitelé z různých typů škol. Jedná se o 100 respondentů z běžných základních škol, o 100 vyučujících z praktických škol a také o 100 respondentů ze základních škol speciálních. Tento vzorek tvořilo 281 žen a 19 mužů.

Výzkumné šetření bylo provedeno v různých částech ČR, jelikož jsem požádala mimo jiné i kolegyně ze studií, které mají svou učitelkou praxi na školách potřebných do tohoto výzkumu. Zkoumané prostředí škol se podobá pouze tím, že se jedná o základní školy. Pokud se podíváme na účely jednotlivých škol, zjistíme, že jejich zaměření se zcela liší. Zatímco na běžné základní škole se vyučující věnují standardním žákům bez výraznějších tělesných či psychických postižení, kolegové z ostatních typů škol mají zaměření odlišně. Na základní škole praktické jsou vyučující zaměřeni na vzdělávání žáků, kteří mají lehčí formu psychického postižení a je tomu uzpůsobena výuka. Pokud se podíváme na prostředí základní školy speciální, setkáme se se

zaměřením na psychologicky nemocné pacienty, kteří svou nemoc mají často doprovázenou i tělesným postižením. V každé z těchto škol je potřeba jiný přístup pedagogů k vyučování avšak cíle mají všichni stejné.

5.4 Výzkumná metoda

Pro naše šetření byla zvolena metoda kvantitativního výzkumu. Výzkumy probíhaly na základních, speciálních a praktických školách po celé republice. Cílem bylo zjistit, jaká úroveň slovní zásoby je v jednotlivých školách a jaké metody pro její rozvíjení se nejčastěji využívají jak v řadách učitelů tak rodičů.

Kvantitativní metoda formou dotazníků je určena pro skupinové zjišťování informací. Tato hromadná metoda je jednou z nejčastěji využívaných metod a to pro svou jednoduchost a nenáročnost na případné náklady. Forma, kterou je zjišťování informací vedeno, je bez omezení počtu respondentů a lze ji kdykoli rychle zopakovat. Pro dotazované je navíc komfortním způsobem jak si mohou své odpovědi důkladně rozmyslet. (P. Gavora, 2000)

5.5 Výsledky tohoto výzkumu

Dotazník byl sestaven na základě stanovených cílů a hypotéz tak, aby poskytl potřebné informace.

Úkolem respondentů bylo vybrat jednu ze stávajících možností v uzavřených otázkách anebo vypsát požadovanou odpověď v otevřených otázkách. Výpovědi respondentů jsou zpracovány do jednotlivých grafů a tabulek.

U otevřených otázek pro přehlednější vyhodnocení, byly použity nejčastější odpovědi do tabulky a grafu, další možné odpovědi jsou uvedeny v textu u zhodnocení.

Vzhledem k možnostem žáků na jednotlivých školách, byly některé otázky pokládány všem učitelům, ale některé pouze učitelům ze ZŠ popřípadě ZŠP.

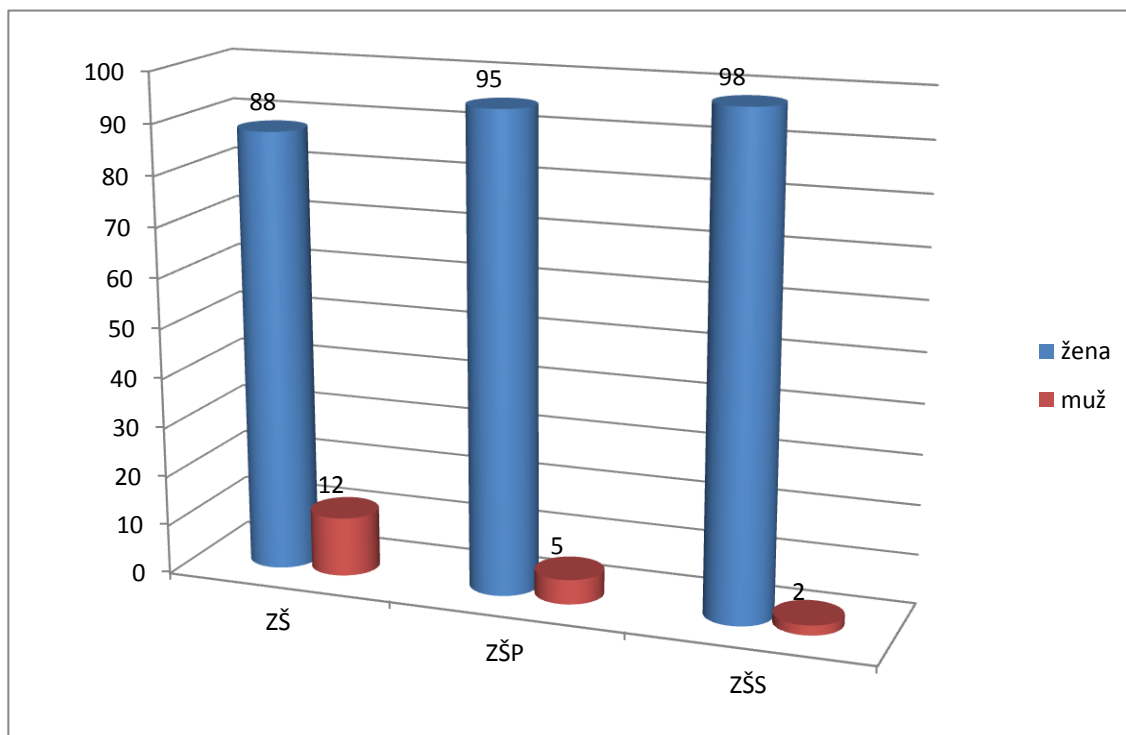
Otázky, které nejsou společné pro všechny tři typy škol, jsou uvedeny až na konci vyhodnocování.

Vyhodnocení otázek určených pro respondenty ze ZŠ, ZŠP a ZŠS

Otázka číslo 1:

Jste: muž nebo žena:

Graf č. 1: Pohlaví

Zdroj: autor práce, 2015 (vlastní šetření)

Tabulka č. 1: Pohlaví

	žena	muž
ZŠ	88	12
ZŠP	95	5
ZŠS	98	2

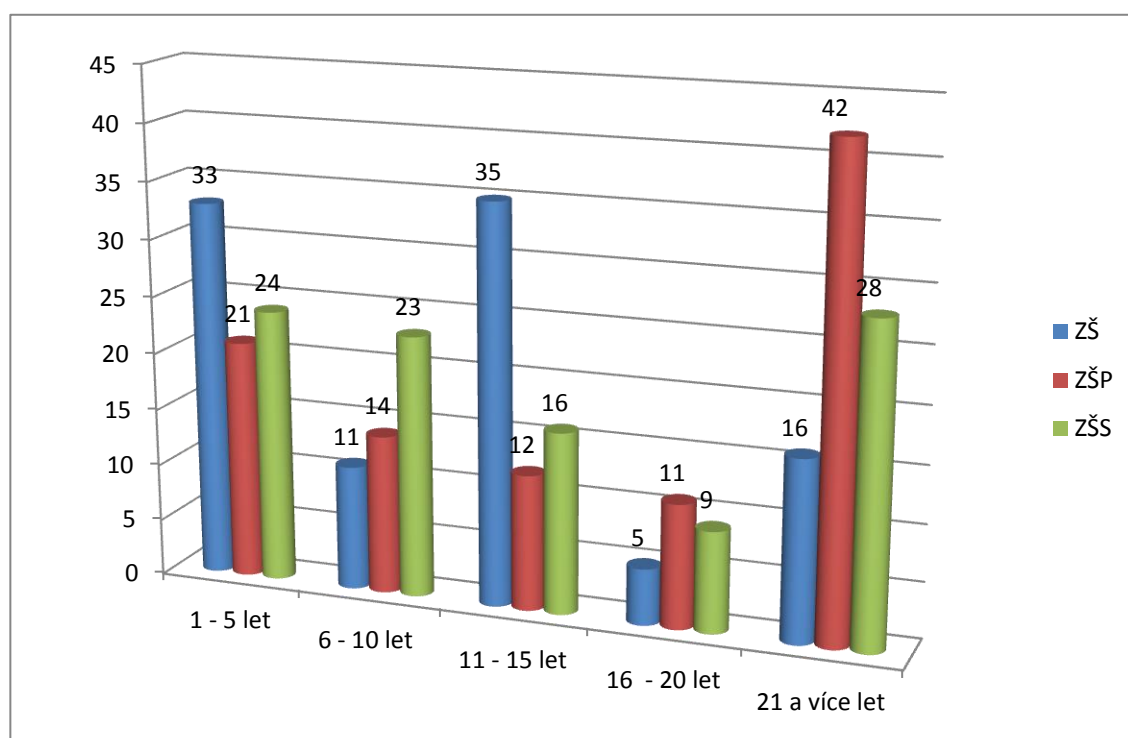
Zdroj: autor práce, 2015 (vlastní šetření)

Z tabulky a grafu je očividné, že mezi respondenty nalezneme více žen než mužů. Dotazník celkem vyplnilo 300 respondentů, z toho je 281 žen a 19 mužů. Z tabulky vyplývá, že nejvíce mužů pracuje na běžné základní škole.

Otázka číslo 2

Délka pedagogické praxe:

Graf č. 2: Délka pedagogické praxe

Zdroj: autor práce, 2015 (vlastní šetření)

Tabulka č. 2: Délka pedagogické praxe

	1 - 5 let	6—10 let	11 —15 let	16-20 let	21 a více let
ZŠ	33	11	35	5	16
ZŠP	21	14	12	11	42
ZŠS	24	23	16	9	28

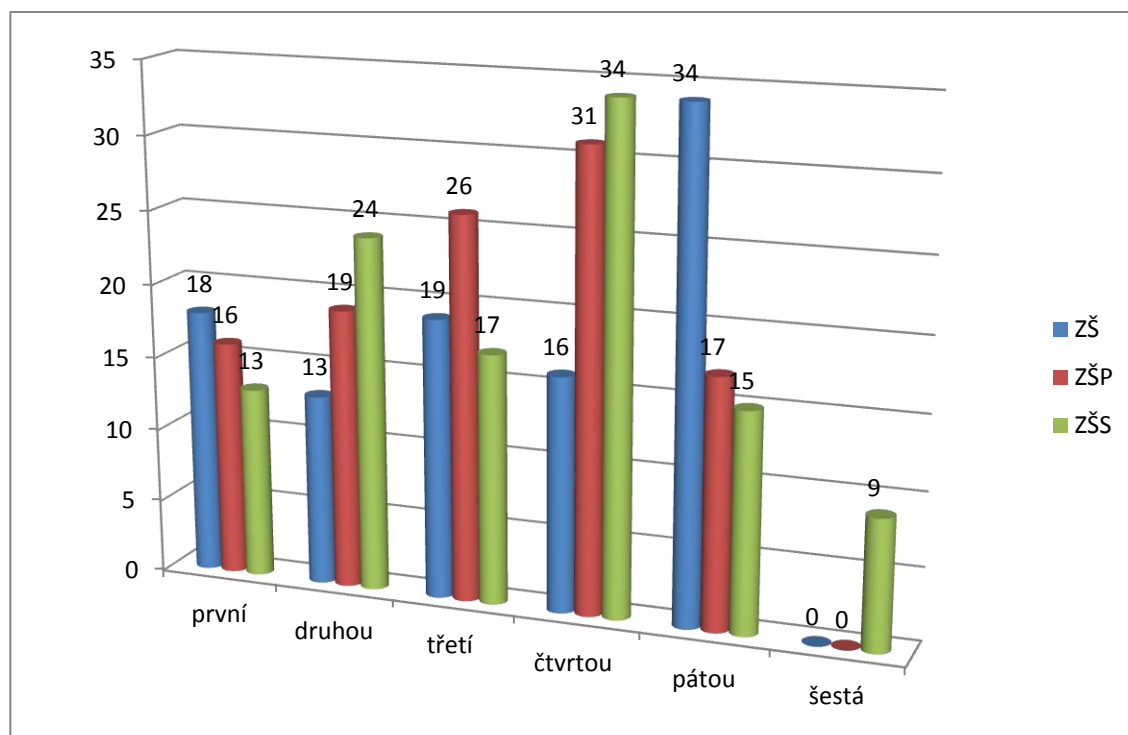
Zdroj: autor práce, 2015 (vlastní šetření)

Nejvíce respondentů ze všech skupin má pedagogickou praxi 21 a více let (29 %). Na druhém místě délka pedagogické praxe u respondentů činí 1 až 5 let (26 %). Nejméně respondentů se nachází v časovém rozmezí 16 až 20 let (8 %).

Otázka číslo 3

Momentálně učíte třídu:

Graf č. 3: Momentálně učíte třídu

Zdroj: autor práce, 2015 (vlastní šetření)

Tabulka č. 3: Momentálně učíte třídu

	první	druhou	třetí	čtvrtou	pátou	šestá
ZŠ	18	13	19	16	34	x
ZŠP	16	19	26	31	17	x
ZŠS	13	24	17	34	15	9

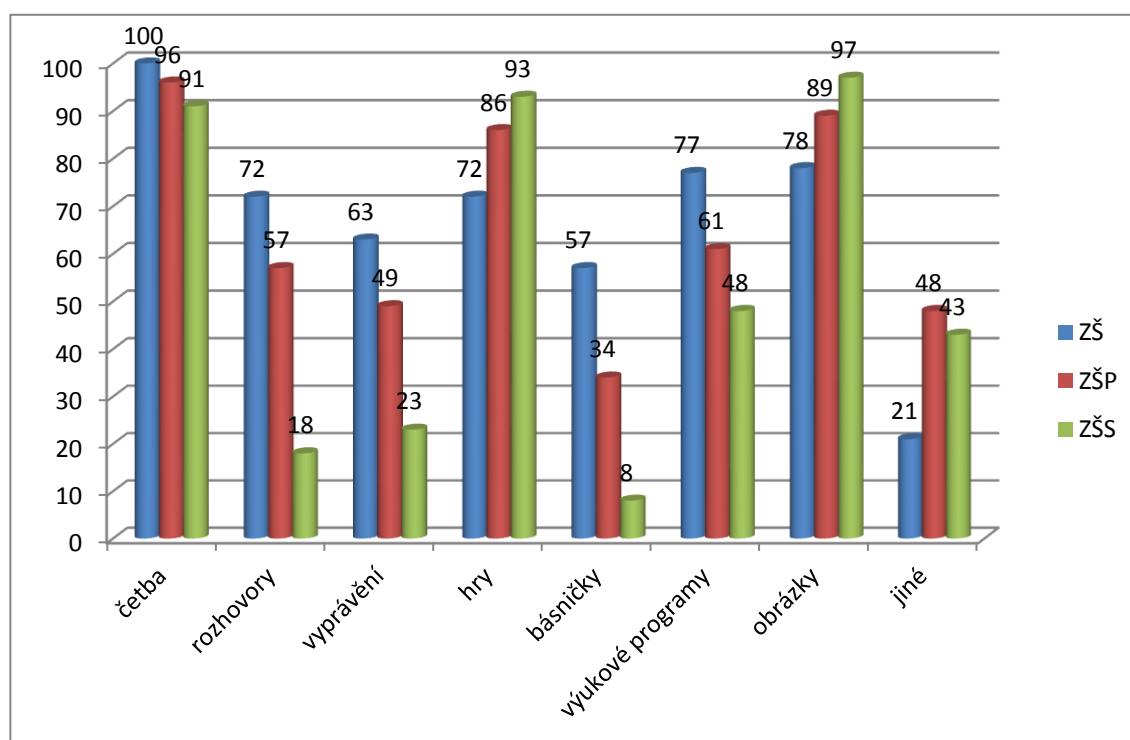
Zdroj: autor práce, 2015 (vlastní šetření)

Nejčastější odpovědí, u 81 respondentů (27 %), je třída čtvrtá. Jelikož první stupeň na ZŠ a ZŠP končí pátým ročníkem, tudíž šestý ročník může být řazen do prvního stupně jen u ZŠS, musíme počítat s nízkým počtem vyučujících v tomto konkrétním ročníku (3 %). Nejmenší počet respondentů ze všech typů škol zastupují vyučující z prvních tříd (16 %).

Otázka číslo 4

Jaké používáte **metody či prostředky** pro rozvoj slovní zásoby žáků?

Graf č. 4: Metody či prostředky pro rozvoj slovní zásoby žáků

Zdroj: autor práce, 2015 (vlastní šetření)

Tabulka č. 4: Metody či prostředky pro rozvoj slovní zásoby žáků

	četba	rozhovory	vyprávění	hry	básničky	výukové programy	obrázky	a jiné
ZŠ	100	72	63	72	57	77	78	21
ZŠP	96	57	49	86	34	61	89	48
ZŠS	91	18	23	93	8	48	97	43

Zdroj: autor práce, 2015 (vlastní šetření)

Jedná se o otázku otevřenou. Tudíž respondenti uvedli několik jimi používaných metod a prostředků k rozvoji slovní zásoby. V tabulce a v grafu se nacházejí nejčastější odpovědi respondentů.

Jako nejpoužívanější prostředek či metodu, ve výčtu všech odpovědí, respondenti vyučující na ZŠ uvedli četbu (100 %), tudíž tato odpověď u ZŠ jednoznačně převládá. U ZŠS jsou používanějším prostředkem obrázky (97 %) oproti četbě (91 %). A naopak u ZŠ jsou obrázky v porovnání se ZŠS používány méně (78 %). ZŠP stojí uprostřed – četba (96 %) a obrázky (89 %). Mezi nejméně používané prostředky či metody uvedené v tabulce (mimo variantu a jiné) patří básničky. Na ZŠ používá básničky k rozvoji slovní zásoby 57% respondentů, na ZŠP 34 % respondentů a na ZŠS o 8 % respondentů.

Mezi další odpovědi od respondentů ze ZŠ patří např.: sledování textu podle poslechu (11 %), písničky (11 %), mluvní cvičení (9 %), říkanky (8 %), hádanky (6 %), pojmová souvislost (5 %), tvorba vlastních textů (3 %).

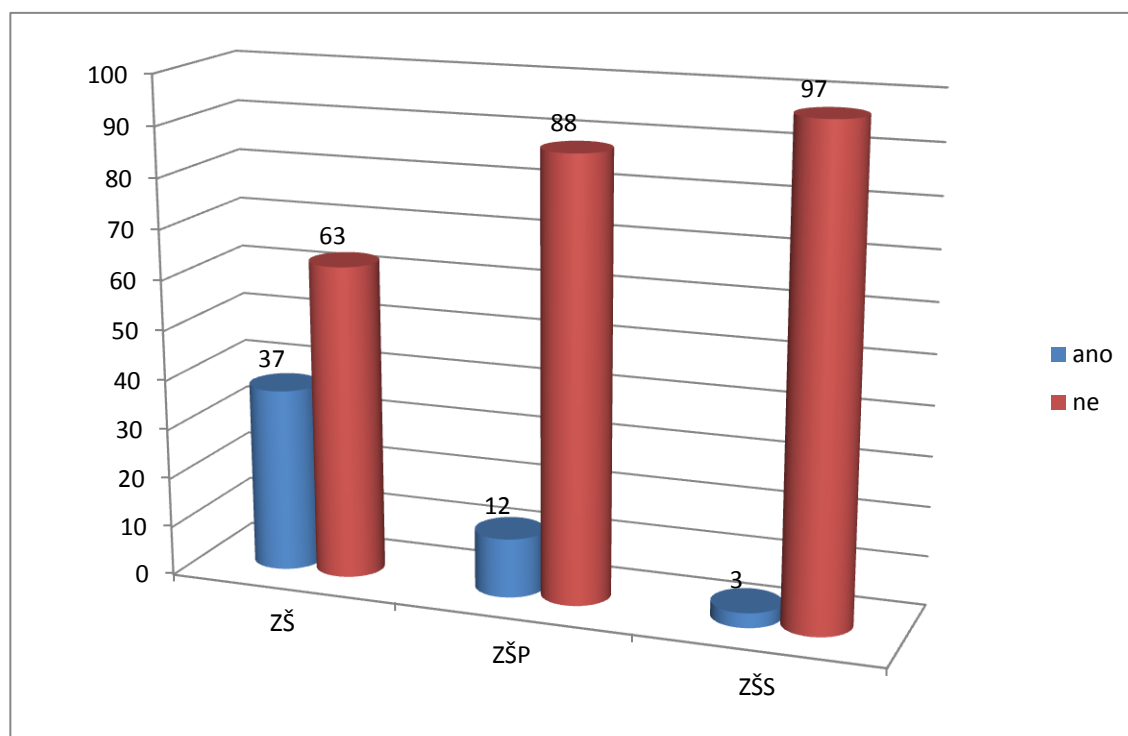
Respondenti ze ZŠP uvádějí jako další metody např.: logopedické kostky (46 %), VOKS (39 %), používání Logico Piccolo – soubor pracovních listů (18 %), Šimonovy listy (17 %), písničky (15 %), přiřazování (13 %), recitace (10 %), dramatizace (8 %).

Vyučující ze ZŠS uvádějí následující metody: VOKS (41 %), procvičování motoriky mluvidel (35 %), logopedické říkanky (28 %), písničky (20 %), modelové situace (16 %), omalovánky (12 %).

Otázka číslo 5

Účastnil/a jste se kurzu, školení apod. na téma – Jak rozvíjet slovní zásobu u žáků?

Graf č. 5: Účast na školeních

Zdroj: autor práce, 2015 (vlastní šetření)

Tabulka č. 5: Účast na školeních

	ano	ne
ZŠ	37	63
ZŠP	12	88
ZŠS	3	97

Zdroj: autor práce, 2015 (vlastní šetření)

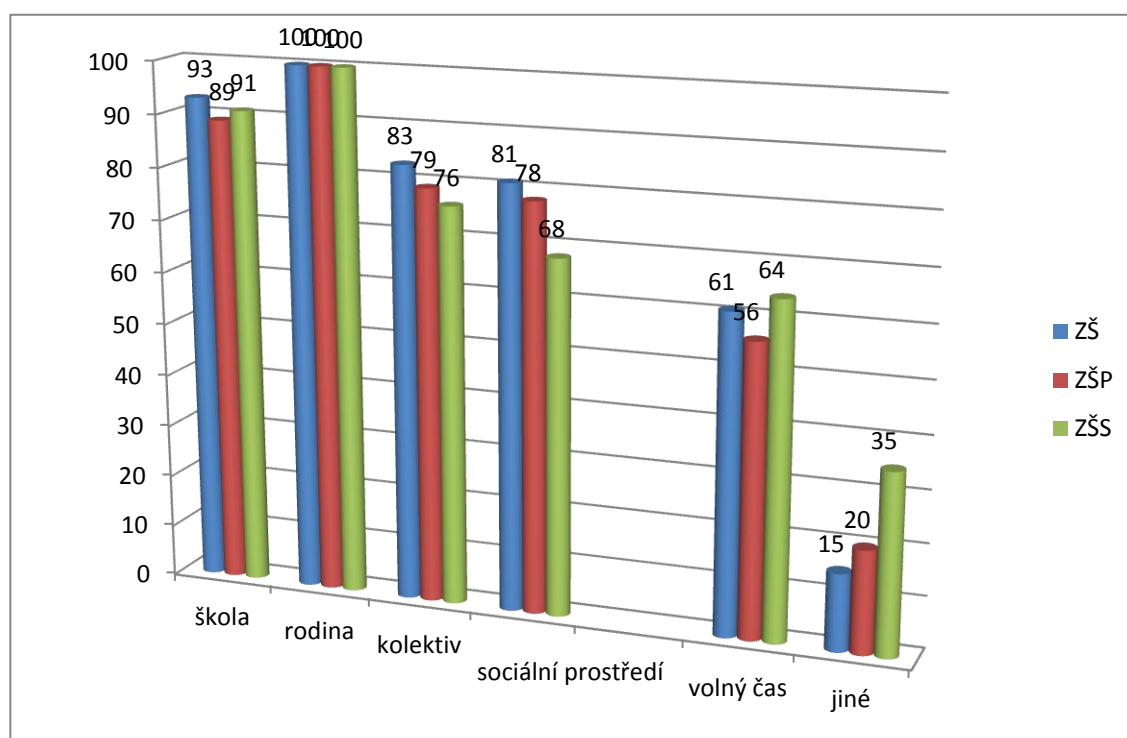
Tato otázka byla respondentům položena, kvůli zjištění počtů lidí, kteří se účastní kurzů, které by jim i žákům mohly pomoci při rozvoji slovní zásoby. Zajímalo nás, jak se tento počet na jednotlivých školách bude lišit.

Jak je z tabulky a grafu zřejmé, nejvíce ze všech tří typů škol, se kurzů či školení účastní pracovníci základních škol. Z výpovědí respondentů ze ZŠ bylo zjištěno, že 37 % jich absolvovalo kurz či školení. Nejméně účastníků kurzů a školení, nalezneme mezi respondenty ze ZŠS (3 %).

Otázka číslo 6

Co vše podle Vás může působit na žáka při rozvoji slovní zásoby?

Graf č. 6: Vlivy na rozvoj slovní zásoby

Zdroj: autor práce, 2015 (vlastní šetření)

Tabulka č. 6: Vlivy na rozvoj slovní zásoby

	škola	rodina	kolektiv	sociální prostředí	volný čas	jiné
ZŠ	93	100	83	81	61	15
ZŠP	89	100	79	78	56	20
ZŠS	91	100	76	68	64	35

Zdroj: autor práce, 2015 (vlastní šetření)

Úkolem položené otázky bylo zjistit, co vše podle vyučujících může působit na rozvoj slovní zásoby žáků. Zda se jednotlivé názory liší v závislosti na typu školy.

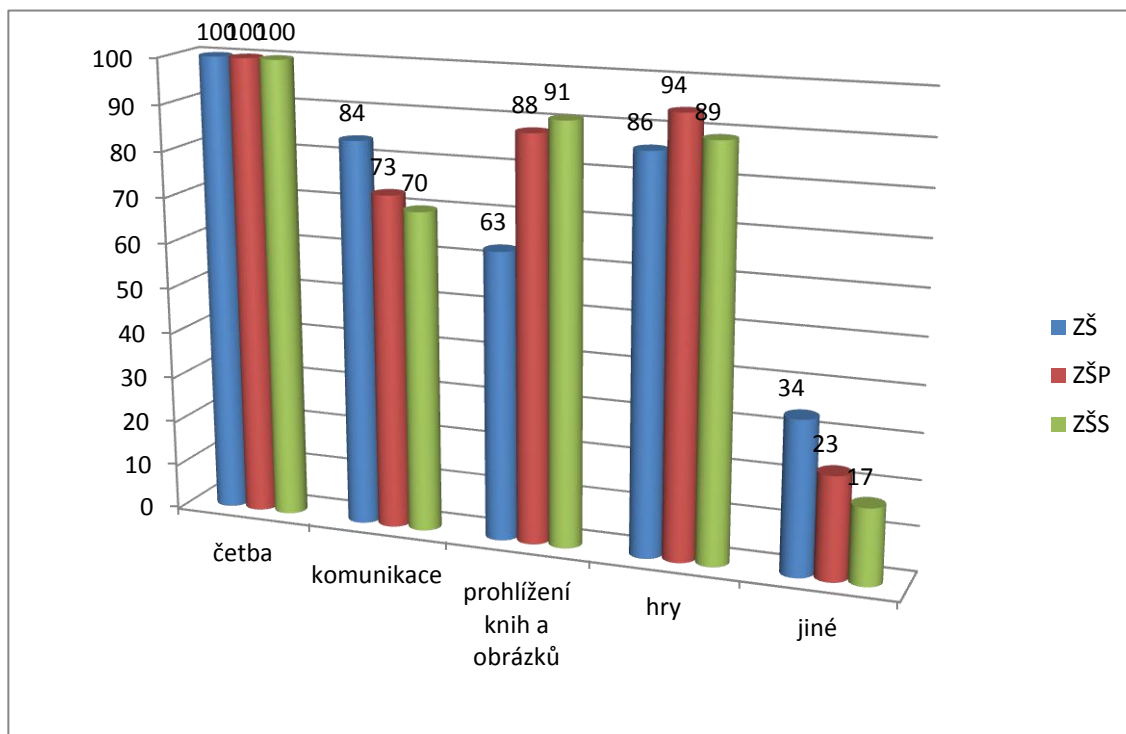
Z grafu je na první pohled zřejmé, že nejvíce ovlivňuje slovní zásobu, dle názorů respondentů rodina. Všichni respondenti z jednotlivých škol se na tomto tvrzení shodli jednomyslně. Další velký vliv, na kterém se shodla většina respondentů, má škola. Mezi jednotlivými výpověďmi nejsou velké rozdíly, respondenti z jednotlivých typů škol se vesměs shodují ve svých názorech.

Jako další neboli jiné věci, které mohou působit na rozvoj slovní zásoby, jsou dle respondentů na ZŠ: média (12 %), vše (9 %), kreativita (2 %). Vyučující ze ZŠP do kolonky jiné uvedli: diagnóza postižení (18 %), vše (9 %), stálá vnímavost (8 %), televize (7 %). Poslední skupina respondentů dále uvádí: fyziologické možnosti žáka (31 %), diagnóza postižení (26 %) a celkové zapojení (5 %).

Otázka číslo 7

Co doporučujete rodičům dětí s malou slovní zásobou?

Graf č. 7: Doporučení rodičů

Zdroj: autor práce, 2015 (vlastní šetření)

Tabulka č. 7: Doporučení rodičů

	četba	komunikace	prohlížení knih a obrázků	hry	jiné
ZŠ	100	84	63	86	34
ZŠP	100	73	88	94	23
ZŠS	100	70	91	89	17

Zdroj: autor práce, 2015 (vlastní šetření)

V tomto případě se jedná o otevřenou otázku, kde byli respondenti požádáni o vypsání svých doporučení. Tato otázka byla do dotazníku vložena zejména pro srovnání jednotlivých doporučení respondentů z různých typů škol, ale výpovědi mohou také sloužit jako rada pro rodiče, kteří chtějí u svých dětí zlepšit slovní zásobu.

Do tabulky a grafu byly zaznamenány nejpočetnější odpovědi. Stejný výsledek můžeme zaznamenat, u vyučujících ze všech daných škol, co se týče četby. Jde o jednomyslnou shodu všech výpovědí. Jako dalším velice dobrým způsobem, jak rozvíjet slovní zásobu jsou hry, které jsou na druhém místě ve vyhodnocování. Co se týče komunikace, je tento způsob spíše volen na běžné ZŠ (84 %), a naopak prohlížení obrázků a knih je spíše užíváno na ZŠP (88 %) a ZŠS (91 %).

Mezi dále jmenovaná doporučení od respondentů ze ZŠ patří např.: být více aktivní a méně času trávit u PC a televize (31 %), dětské křížovky (21 %), motivovat k návštěvě knihovny (18 %), rozšiřovat dětem všeobecný přehled (12 %), kontakt se spolužáky (9 %), využití časopisů s úkoly (10 %), domýšlení slov a vět (3 %).

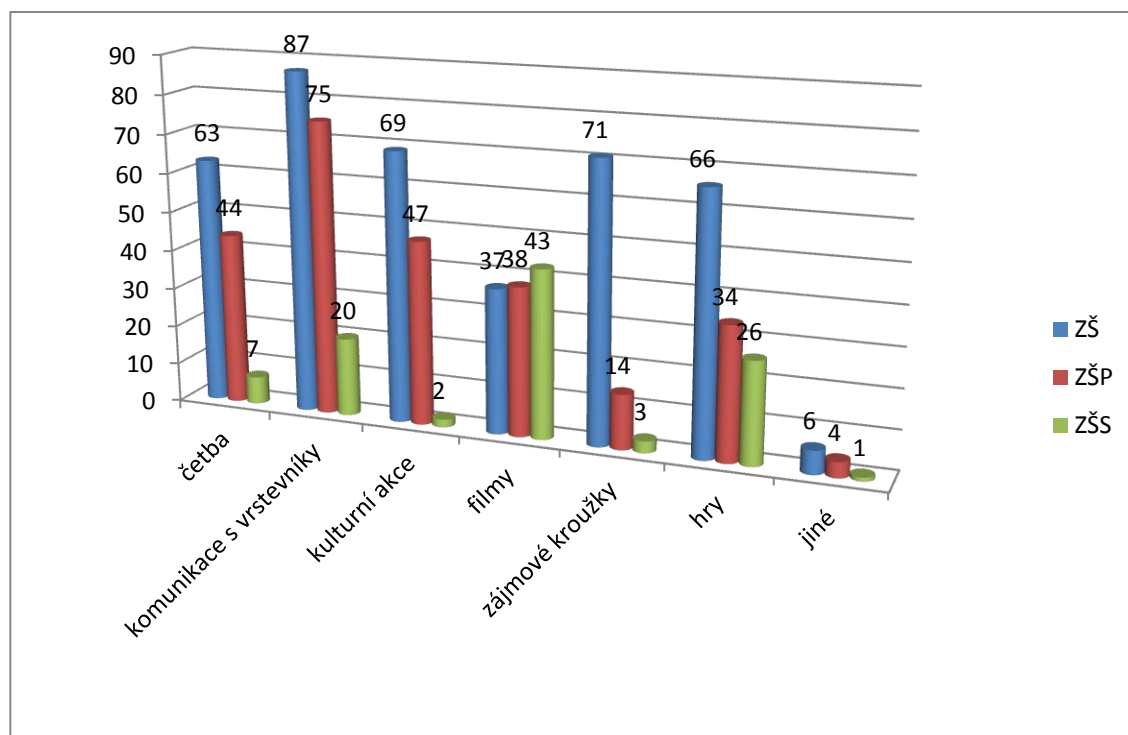
Učitelé ze ZŠP dále doporučují: dělat denní rituály, při kterých se budou klást otázky (23 %), doplňovací cvičení (17 %), logopedická cvičení (15 %), reprodukce denních zážitků (15 %), sledování televize (8 %).

Dotazovaní ze ZŠS rodičům doporučují: procvičovat motoriku mluvidel (16 %), dělat věci společně (14 %), vysvětlovat a opakovat (13 %), zpívat si (13 %), povídat si říkanky (8 %), sledování televize (5 %).

Otázka číslo 8

Jakým způsobem si žáci z Vaší třídy rozvíjejí slovní zásobu mimo školu?

Graf č. 8: Mimoškolní rozvoj slovní zásoby

Zdroj: autor práce, 2015 (vlastní šetření)

Tabulka č. 8: Mimoškolní rozvoj slovní zásoby

	četba	komunikace s vrstevníky	kulturní akce	filmy	zájmové kroužky	hry	jiné
ZŠ	63	87	69	37	71	66	6
ZŠP	44	75	47	38	14	34	4
ZŠS	7	20	2	43	3	26	1

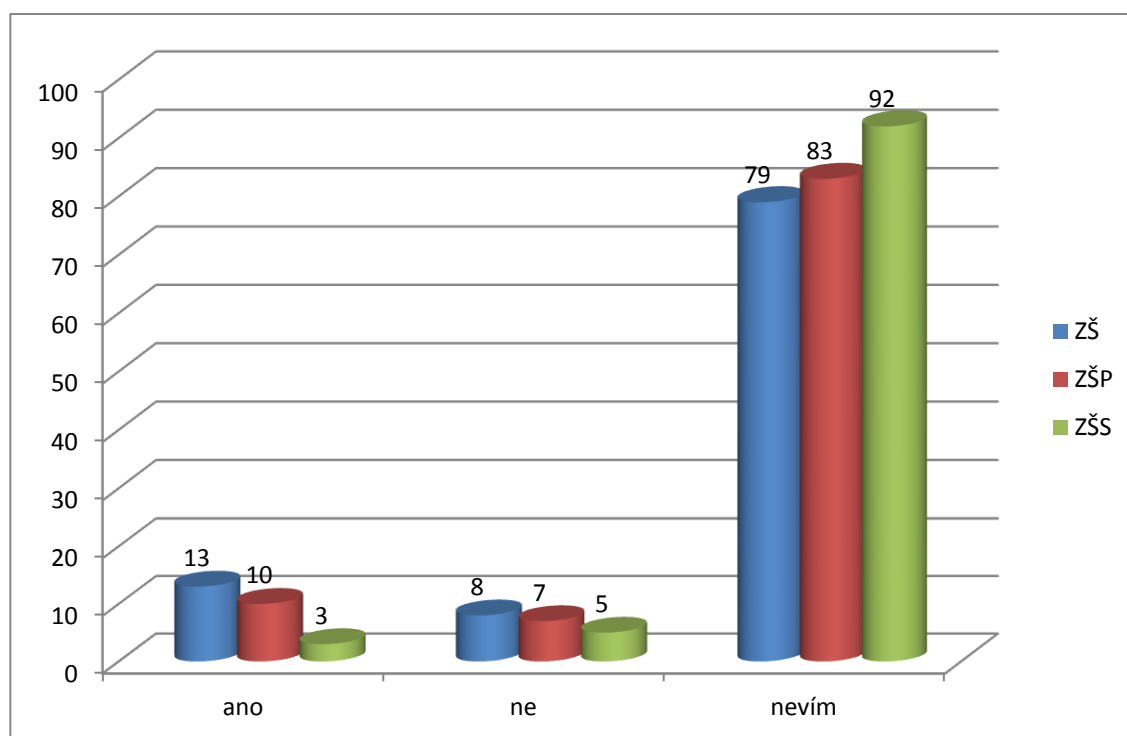
Zdroj: autor práce, 2015 (vlastní šetření)

Tato otázka je otevřeného charakteru. Učitelé měli vypsát své názory a zkušenosti se třídou, respektive jaké mají povědomí o tom, kde a jak si jejich žáci mohou rozvíjet slovní zásobu a to mimo školu. Ze získaných údajů vyplývá, že se jednotliví respondenti z různých typů škol rozcházejí. Mezi nejčastější odpověď, respondentů ze ZŠ, patří komunikace s vrstevníky (87 %). Tato odpověď u učitelů ze ZŠP byla uvedena méněkrát (75 %), ale jde také o nejčastější odpověď u tohoto typu školy. Když porovnáme tuto odpověď s třetí skupinou, zjistíme, že byla použita podstatně méněkrát (20 %). Velký rozdíl můžeme vidět u odpovědi četba. Tuto odpověď napsalo 63 % respondentů ze ZŠ, 44 % respondentů ze ZŠP a jen 7 % ze ZŠS.

Otázka číslo 9

Existují nějaké moderní pomůcky k rychlému získání slovní zásoby, ale pro školu jsou nedosažitelné?

Graf č. 9: Moderní pomůcky rychlého získání slovní zásoby

Zdroj: autor práce, 2015 (vlastní šetření)

Tabulka č. 9: Moderní pomůcky rychlého získání slovní zásoby

	ano	ne	nevím
ZŠ	13	8	79
ZŠP	10	7	83
ZŠS	3	5	92

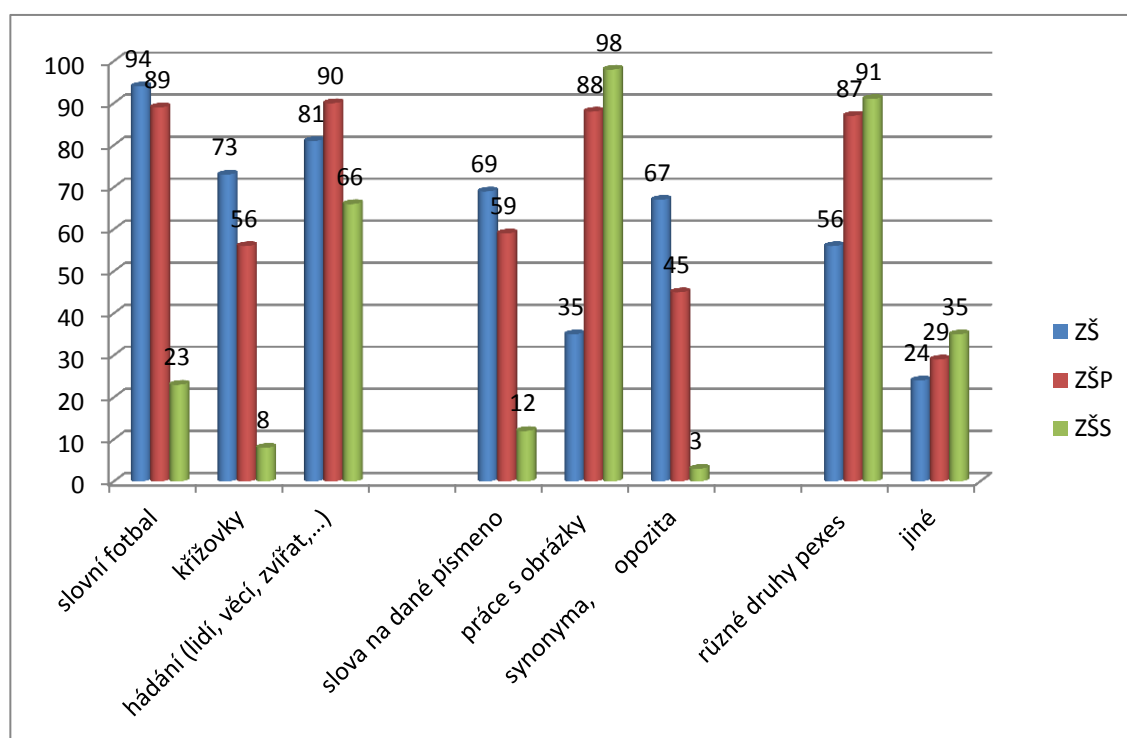
Zdroj: autor práce, 2015 (vlastní šetření)

U tohoto typu otázky byli respondenti požádáni o vybrání odpovědi. Pokud bylo zvolenou odpovědí ano, byli dále požádáni o vypsání konkrétní moderní pomůcky. Jak je z tabulky zřejmé, nejvíce byla zastoupena odpověď nevím. Mezi vypsánými odpověďmi bylo u učitelů ze ZŠ např.: různé PC programy (11 %), encyklopedie (6 %) a knihy (3 %). Respondenti ze ZŠP uvedli: CD disky (7 %), knihy (4 %) a slovník pro dysfaticky – obrázkový (2 %). Učitelé ze ZŠS uvedli: obrázkové pomůcky (3 %), slovníky (2 %) a CD (1 %).

Otázka číslo 10

Jaké hry související se slovní zásobou v hodinách používáte?

Graf č 10: Hry se slovní zásobou

Zdroj: autor práce, 2015 (vlastní šetření)

Tabulka č. 10: Hry se slovní zásobou

	slovní fotbal	křížovky	hádání (lidí, věcí, zvířat, ...)	slova na dané písmeno	práce s obrázky	synony- ma, opozita	různé druhy pexes	jiné
ZŠ	94	73	81	69	35	67	56	24
ZŠP	89	56	90	59	88	45	87	29
ZŠS	23	8	66	12	98	3	91	35

Zdroj: autor práce, 2015 (vlastní šetření)

Tato otázka byla do dotazníku vložena také pro zjištění dalších možných způsobů, které využívají učitelé ve svých hodinách pro rozvoj slovní zásoby u žáků. Celkově z tabulky a grafu vyplývá, že všichni učitelé používají nějakou formou hru při svých hodinách.

Respondenti ze ZŠ jako nejčastější hru uvádějí slovní fotbal (94 %), pokud nebudeme do vyhodnocování řadit variantu jiné, tak jako nejméně používaná hra je práce s obrázky (35 %). Když porovnáme tyto výsledky s odpověďmi respondentů ze ZŠP, je slovní fotbal využíván učiteli méně (89 %), za to práce s obrázky podstatně více (88 %). Dále je z grafu zřejmé, že respondenti ze ZŠS užívají slovní fotbal podstatně méně (23 %), než učitelé z výše zmíněných typů škol. A naopak učitelé ze ZŠS používají o mnohem více (98 %) práci s obrázky.

V kategorii jiné byli od respondentů ze ZŠ zmíněné ještě tyto hry: pětilístek (20 %), písmenková šibenice (18 %), hra Město, jméno, věc a zvíře na dané písmenko (15 %), Kimova hra (14 %), dramatické hry (12 %), hra na dokončování vět (11 %), Times up (9 %), přesmyčky (8 %), Kufr – hra se slovy (7 %), slovní domino (6 %), černé/bílé/zelené historky (5 %), hra na vymýšlení slov - kořen, přípona a předpona (4 %), Písmenkový král (3 %), Hra na Mimozemšťany (1 %).

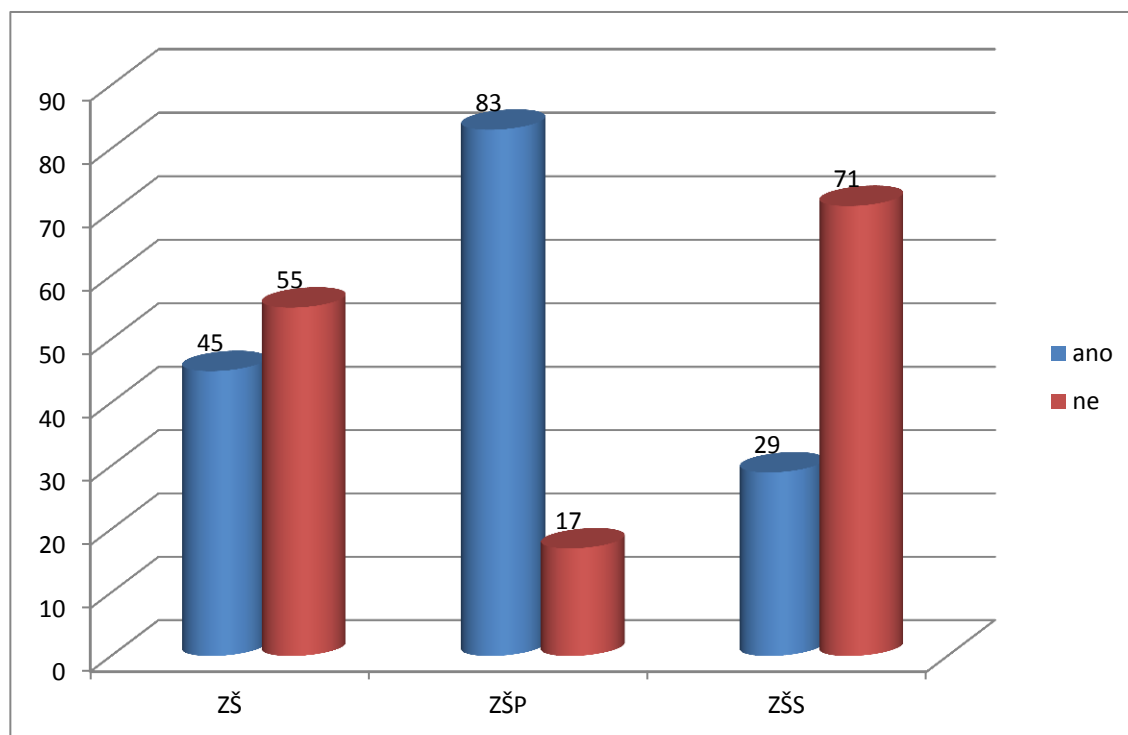
Učitelé ze ZŠP uvedli následující výčet her: hra Na telefonování (22 %), vytvoření asociací k danému výrazu (16 %), Kimova hra (10 %), hra Na básníky (9 %), hry pro rozvoj fonemického sluchu (8 %), hra Na reportéra (7 %), hra Voda, země a vzduch (5 %), skupinové hry na význam slova (2 %).

Respondenti ze ZŠS dále uvedli tyto hry: hry na procvičování mluvidel (32 %), určování věcí podle hmatu, sluchu a zraku (16 %), hry v rámci programu Elkonin hýbej svůj jazýček (12 %), určování prvního a posledního písmene (10 %), napodobování zvuků (7 %).

Otázka číslo 11

Mají žáci ve Vaší třídě k dispozici časopisy?

Graf č 11: Časopisy ve třídách

Zdroj: autor práce, 2015 (vlastní šetření)

Tabulka č. 11: Časopisy ve třídách

	ano	ne
ZŠ	45	55
ZŠP	83	17
ZŠS	29	71

Zdroj: autor práce, 2015 (vlastní šetření)

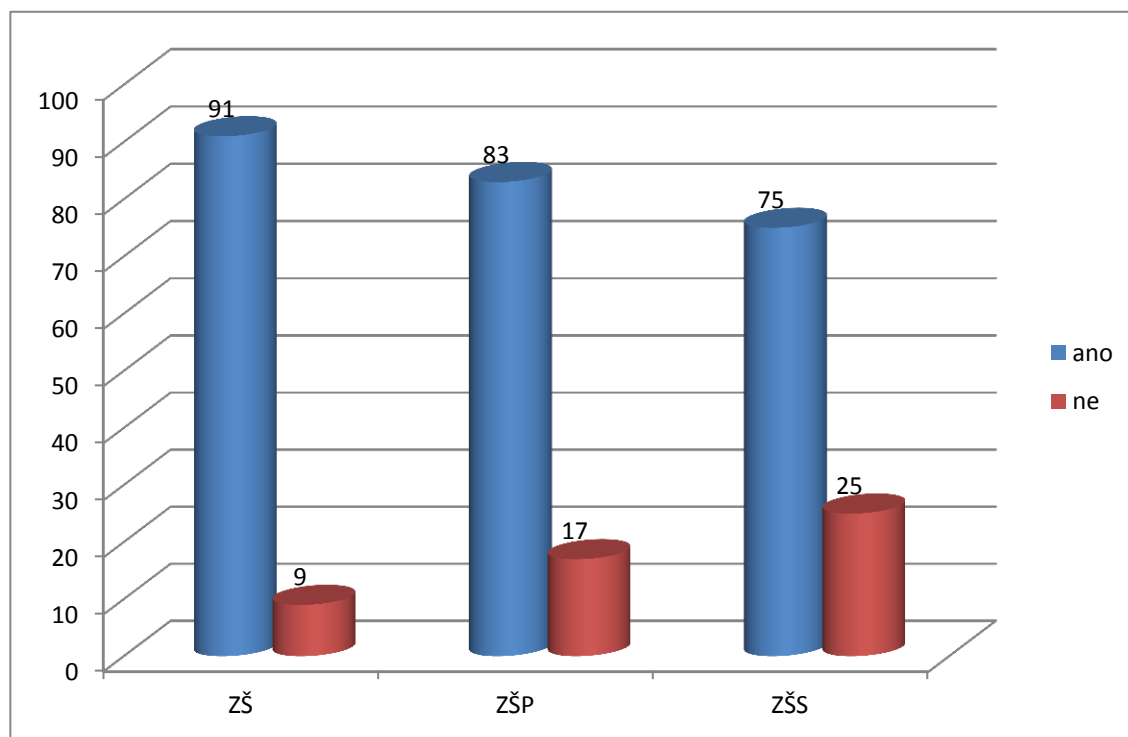
Ze získaných dat vyplývá, že v každém typu školy se najde učitel, který má ve třídě pro žáky k dispozici časopis. Ten, kdo zakroužkoval variantu ano, byl požádán o konkrétní název daného časopisu. Z grafu je na první pohled patrné, že časopisy nejčastěji využívají učitelé ze ZŠP (83 %) a nejméně učitelé ze ZŠS (29 %).

Nejčastěji používané časopisy na běžné základní škole: Čtyřlístek (21%), Sluníčko (19 %), Mateřídouška (15 %), ABC (13 %), Časostroj (8 %), Rychlé Šípy (3 %) a National Geographic (2 %). Časopisy, které jsou k dispozici na praktických školách: Sluníčko (48 %), Mateřídouška (36 %), Čtyřlístek (20 %), ABC (13 %), Junior (5 %), Barbie (3 %) a Dráček (1 %). Na speciálních školách využívají žáci respondentů tyto časopisy: Sluníčko (18 %), Mateřídouška (15 %), Čtyřlístek (10 %) a Země pohádek (2 %).

Otázka číslo 12

Má Vaše škola školní knihovnu?

Graf č. 12: Školy a školní knihovny

Zdroj: autor práce, 2015 (vlastní šetření)

Tabulka č. 12: Školy a školní knihovny

	ano	ne
ZŠ	91	9
ZŠP	83	17
ZŠS	75	25

Zdroj: autor práce, 2015 (vlastní šetření)

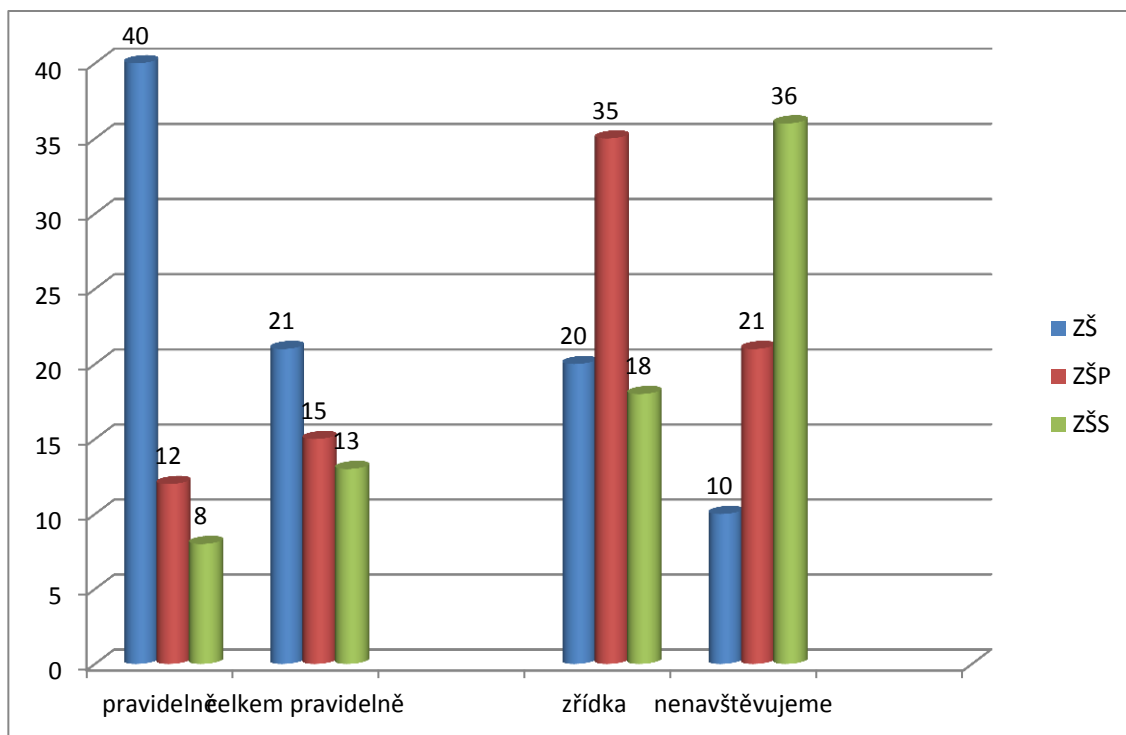
Tato otázka byla do dotazníku vložena pro přehlednost, kolik respondentů učí na škole, která má svoji vlastní knihovnu. Tudiž podporuje rozvoj slovní zásoby tím, že si žáci v této knihovně mohou půjčovat knihy.

Ze získaných údajů vyplývá, že většina respondentů na svém působišti školní knihovnu má. Nejvíce knihoven dle těchto údajů mají na běžných základních školách (91 %) a nejméně na speciálních školách (75 %).

Otázka číslo 13

Jak často se třídou navštěvujete školní knihovnu? (odpovídají pouze respondenti, kteří na předchozí otázku odpověděli ano)

Graf č. 13: Návštěvnost ve školní knihovně

Zdroj: autor práce, 2015 (vlastní šetření)

Tabulka č. 13: Návštěvnost ve školní knihovně

	pravidelně	celkem pravidelně	zřídka	nenavštěvujeme
ZŠ	40	21	20	10
ZŠP	12	15	35	21
ZŠS	8	13	18	36

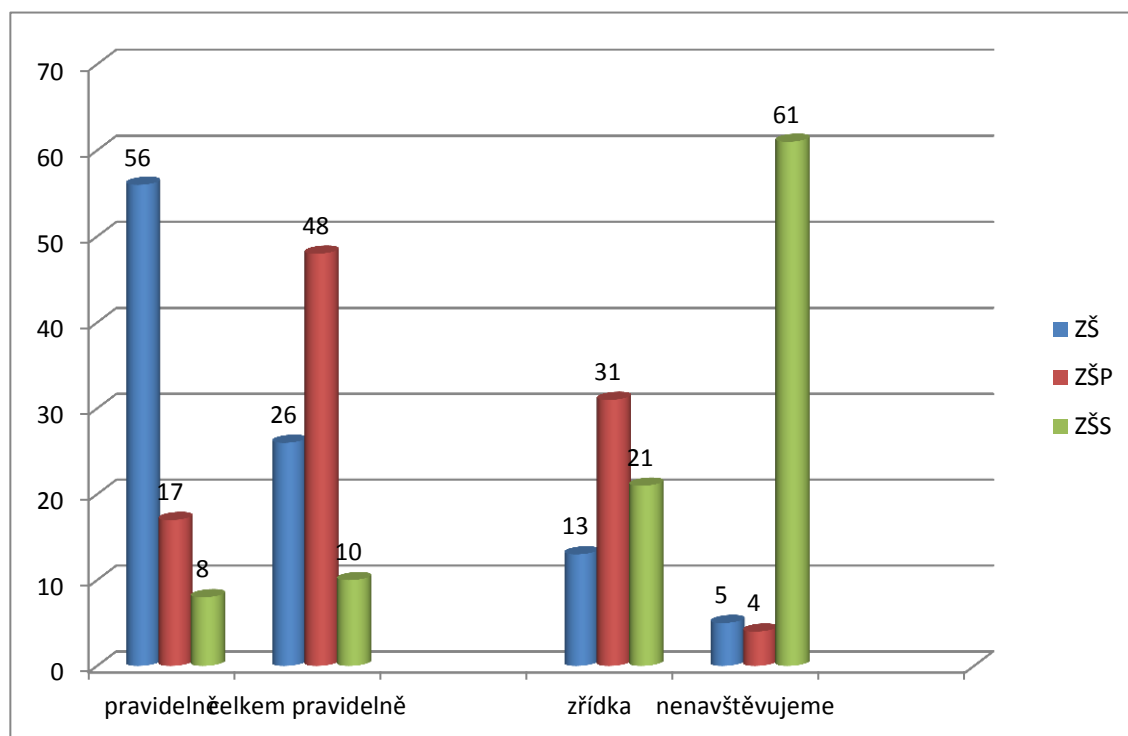
Zdroj: autor práce, 2015 (vlastní šetření)

Tato otázka navazuje na otázku předchozí. Jde o to, zda je návštěva knihovny učiteli podporována či nikoliv. A pokud ano, tak jakou měrou je podporována návštěvnost knihovny. Co se týče ZŠ nejčastější odpovědí je pravidelná návštěva knihovny (48 %), u ZŠP učitelé nejčastěji odpověděli, že knihovnu navštěvují se žáky zřídka (42 %). Musíme brát na vědomí, že velký vliv na zodpovídání této otázky u respondentů vyučujících na ZŠS má to, že tuto školu navštěvují žáci s těžkým mentálním, ale také fyzickým postižením, tudíž jejich nejčastější odpovědí bylo – nenavštěvujeme školní knihovnu (48 %).

Otázka číslo 14

Jak často se třídou navštěvujete městskou či jinou knihovnu?

Graf č. 14: Návštěvnost městské knihovny

Zdroj: autor práce, 2015 (vlastní šetření)

Tabulka č. 14: Návštěvnost městské knihovny

	pravidelně	celkem pravidelně	zřídka	nenevštěvujeme
ZŠ	56	26	13	5
ZŠP	17	48	31	4
ZŠS	8	10	21	61

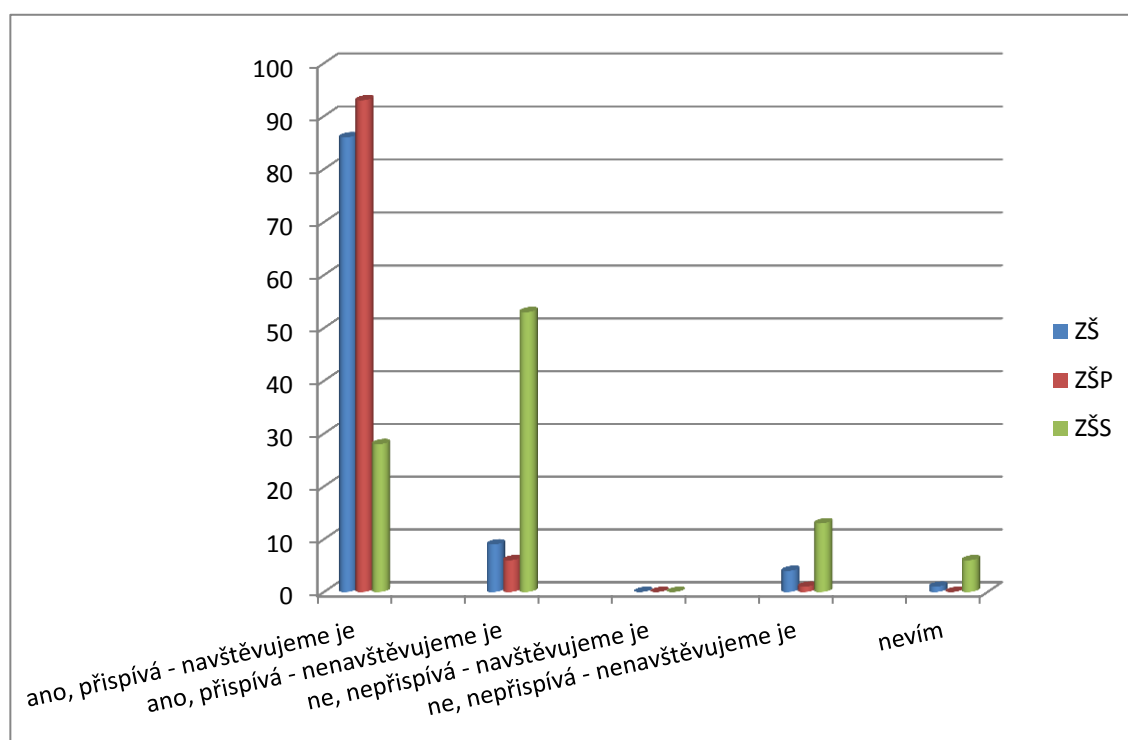
Zdroj: autor práce, 2015 (vlastní šetření)

U této otázky musíme vzít opět v potaz, kteří žáci navštěvují daný typ školy. Z grafu vyplývá, že učitelé z běžných ZŠ berou žáky do knihoven nejvíce (56 %). Nejméně je tomu tak u učitelů ze ZŠS.

Otázka číslo 15

Domníváte se, že návštěva kin a divadel přispívá k rozšíření slovní zásoby?

Graf č. 15: Vliv kin a divadel na slovní zásobu

Zdroj: autor práce, 2015 (vlastní šetření)

Tabulka č. 15: Vliv kin a divadel na slovní zásobu

	ano, přispívá - navštěvujeme je	ano, přispívá - nenavštěvujeme je	ne, nepřispívá - navštěvujeme je	ne, nepřispívá - nenavštěvuje me je	nevím
ZŠ	86	9	0	4	1
ZŠP	93	6	0	1	0
ZŠS	28	53	0	13	6

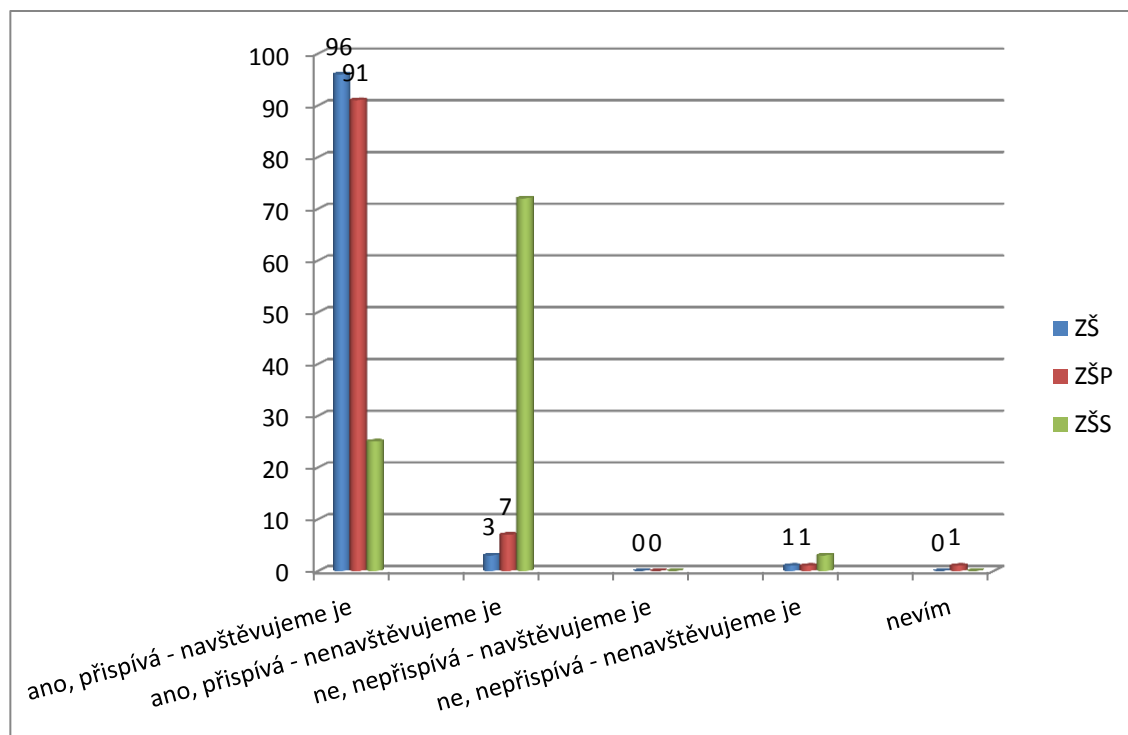
Zdroj: autor práce, 2015 (vlastní šetření)

V grafu je možné vidět, že největší procento respondentů (93 %), kteří se domnívají, že návštěva kin a divadel přispívá k rozšíření slovní zásoby u žáků a také tyto organizace s žáky navštěvuje, pochází ze ZŠP. Respondenti ze ZŠS (53 %) nejvíce uvedli odpověď: ano přispívá – nenavštěvujeme je. Jako u předchozích otázek je potřeba zdůraznit možná postížení u žáků v tomto typu školy. Učitelé ze ZŠ jako nejčastější odpověď (86 %) uvádí: ano, přispívá – navštěvujeme je. Z čehož vyplývá, že respondenti ze ZŠP více navštěvují divadla a kina se svými žáky, než respondenti ze ZŠ. Celkově můžeme z tabulky a grafu vidět, že se respondenti ze všech tří typů škol se ve většině shodují na tom, že návštěva těchto organizací slovní zásobu u žáků rozvíjí.

Otázka číslo 16

Domníváte se, že návštěva zoologické a botanické zahrady přispívá k rozšíření slovní zásoby?

Graf č. 16: Vliv zoologické a botanické zahrady na slovní zásobu

Zdroj: autor práce, 2015 (vlastní šetření)

Tabulka č. 16: Vliv zoologické a botanické zahrady na slovní zásobu

	ano, přispívá - navštěvujeme je	ano, přispívá - nenavštěvuje me je	ne, nepřispívá - navštěvujeme je	ne, nepřispívá - nenavštěvujeme je	nevím
ZŠ	96	3	0	1	0
ZŠP	91	7	0	1	1
ZŠS	25	72	0	3	0

Zdroj: autor práce, 2015 (vlastní šetření)

Tato otázka navazuje na otázku předchozí, kde byli respondenti dotazováni na obdobnou věc, jen se týkala jiných organizací. Z grafu je na první pohled vidět, že nejvíce respondentů, kteří navštěvují se svými žáky zoologickou a botanickou zahradu, nalezneme v řadách učitelů ze ZŠ (91 %). Jen o 5 % méně dotazovaných respondentů ze ZŠP uvedlo stejnou odpověď a to, že ano, přispívá – navštěvujeme je. Nejméně respondentů (25 %), kteří uvádějí, že ano, přispívá – navštěvujeme je, nalezneme v řadách učitelů ze ZŠS. Opět musíme brát zřetel na postižení žáků. Celkově z tabulky vyplývá, že drtivá většina respondentů ze všech tří typů škol se shoduje na tom, že návštěva zoologických a botanických zahrad u žáků slovní zásobu rozvíjí.

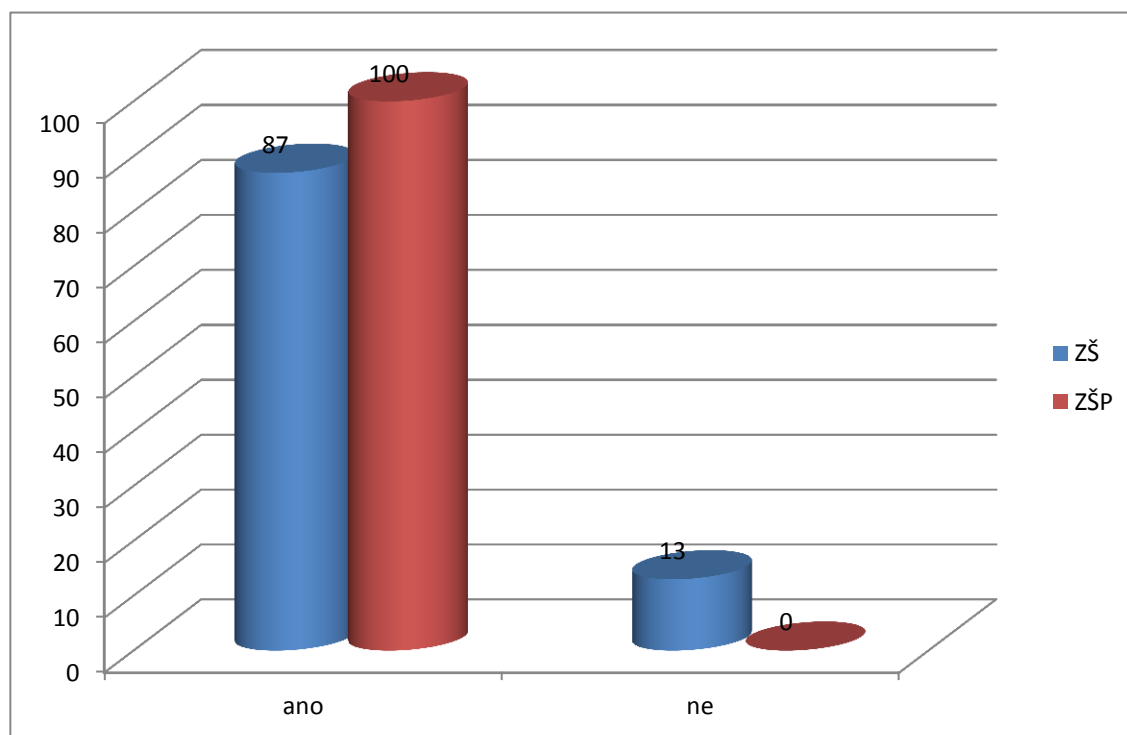
Vyhodnocení otázek určených pouze pro respondenty ze ZŠ a ZŠP

Tyto otázky byly kladeny pouze respondentům, kteří pracují na běžných základních školách a na praktických školách. Musíme brát v potaz, že ne všechny otázky mohou být vhodné pro všechny tři typy škol, proto byly otázky dle typu školy redukovány. Na níže položené otázky v tomto případě odpovídalo celkem 200 respondentů, z toho je 100 učitelů či učitelek ze ZŠ a 100 ze ZŠP.

Otázka číslo 17

Vyžadujete po žácích, aby doma četli?

Graf č. 17: Domácí četba

Zdroj: autor práce, 2015 (vlastní šetření)

Tabulka č. 17: Domácí četba

	Ano	ne
ZŠ	87	13
ZŠP	100	0

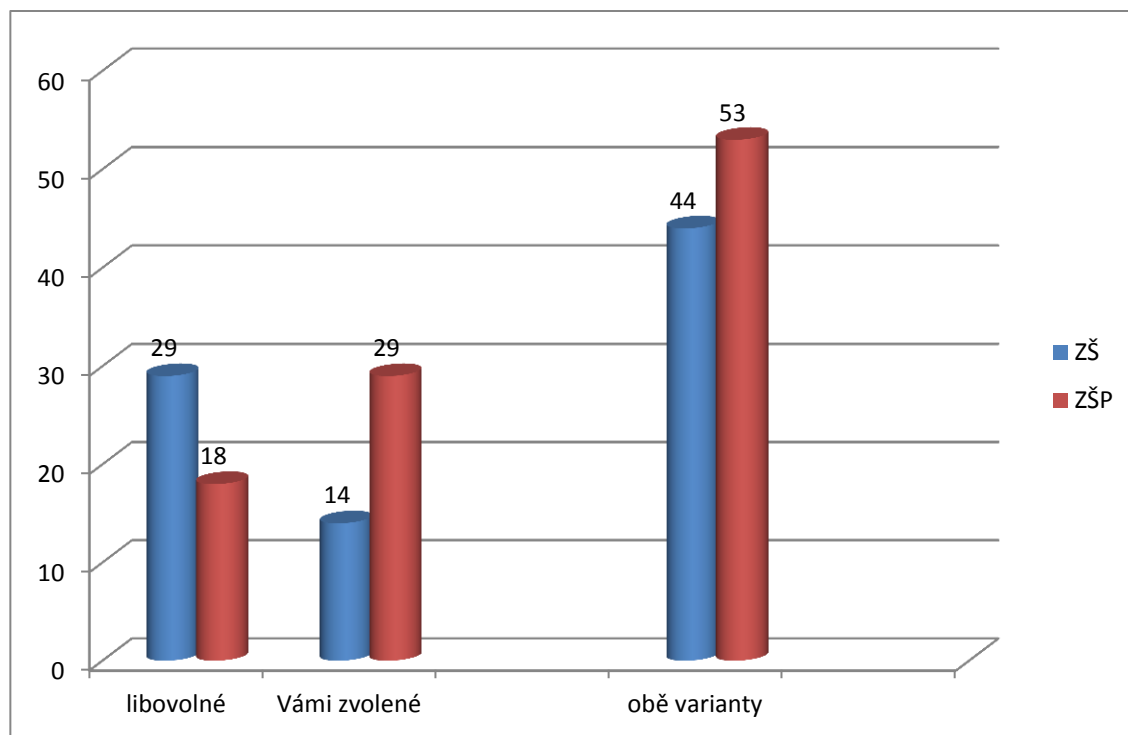
Zdroj: autor práce, 2015 (vlastní šetření)

Z grafu nám jasně vyplývá, že více na domácí četbu si potrpí respondenti, kteří pracují na praktických školách (100 %) než respondenti ze základních škol (87 %). Celkově z grafu vyplývá, že větší počet respondentů (94 %) vyžaduje po žácích domácí četbu.

Otázka číslo 18

Knihy k domácí četbě jsou: (odpovídají pouze respondenti, kteří na předchozí otázku odpověděli ano)

Graf č. 18: Výběr domácí četby

Zdroj: autor práce, 2015 (vlastní šetření)

Tabulka č. 18: Výběr domácí četby

	libovolné	Vámi zvolené	obě varianty
ZŠ	29	14	44
ZŠP	18	29	53

Zdroj: autor práce, 2015 (vlastní šetření)

Tato otázka navazuje na otázku číslo 17, tudíž na ni odpovídali pouze respondenti, kteří v předchozí otázce odpověděli ano. Ze získaných informací vyplývá, že nejvíce u obou skupin respondentů byla volena odpověď obě varianty. Celkem tedy tuto odpověď zaškrtnulo 52 % respondentů. Na druhé místě byla u respondentů ze ZŠ volena odpověď libovolné (16 %), zatímco u respondentů ze ZŠP byla na druhém místě spíše volena varianta Vámi zvolené (16 %)

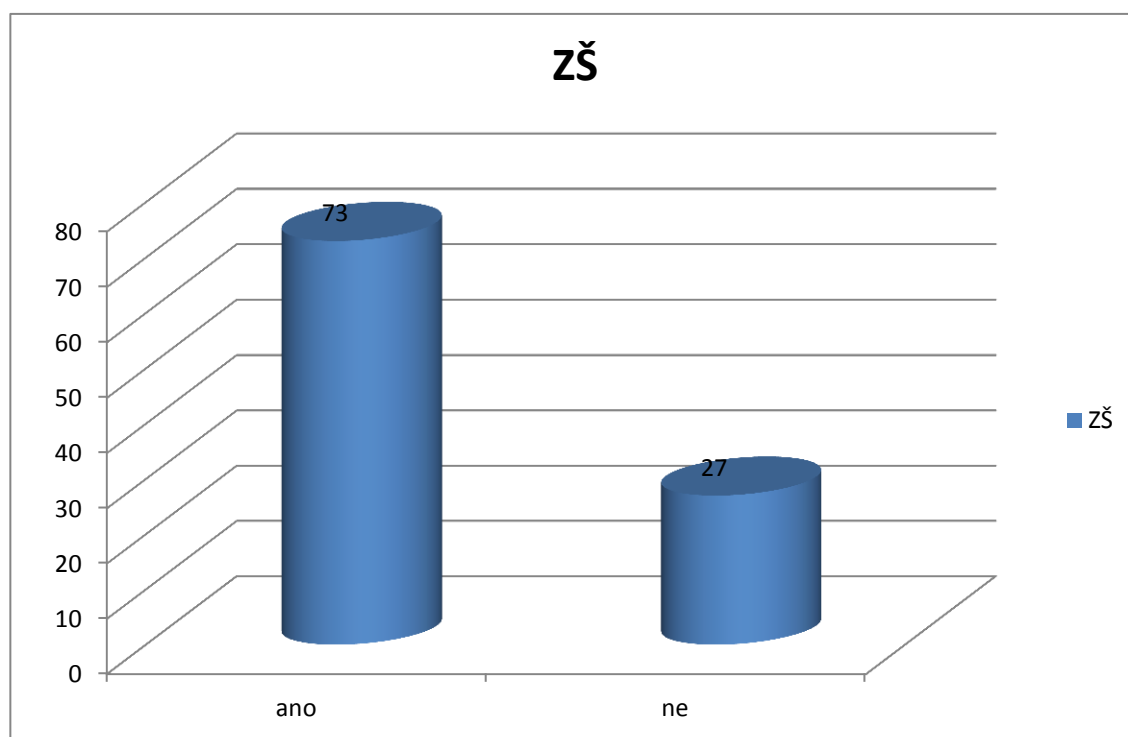
Vyhodnocení otázek určených pouze pro respondenty ze ZŠ

Dále bude následovat několik doplňujících otázek, které byly určeny pouze pro respondenty z běžných základních škol. Důvodem jsou možnosti žáků na jednotlivých typech škol, tudíž i způsoby rozvoje a požadavky na žáky budou odlišné.

Otázka číslo 19

Píšete s dětmi čtenářský deník?

Graf č. 19: Čtenářský deník

Zdroj: autor práce, 2015 (vlastní šetření)

Tabulka č. 19: Čtenářský deník

	ano	ne
ZŠ	73	27

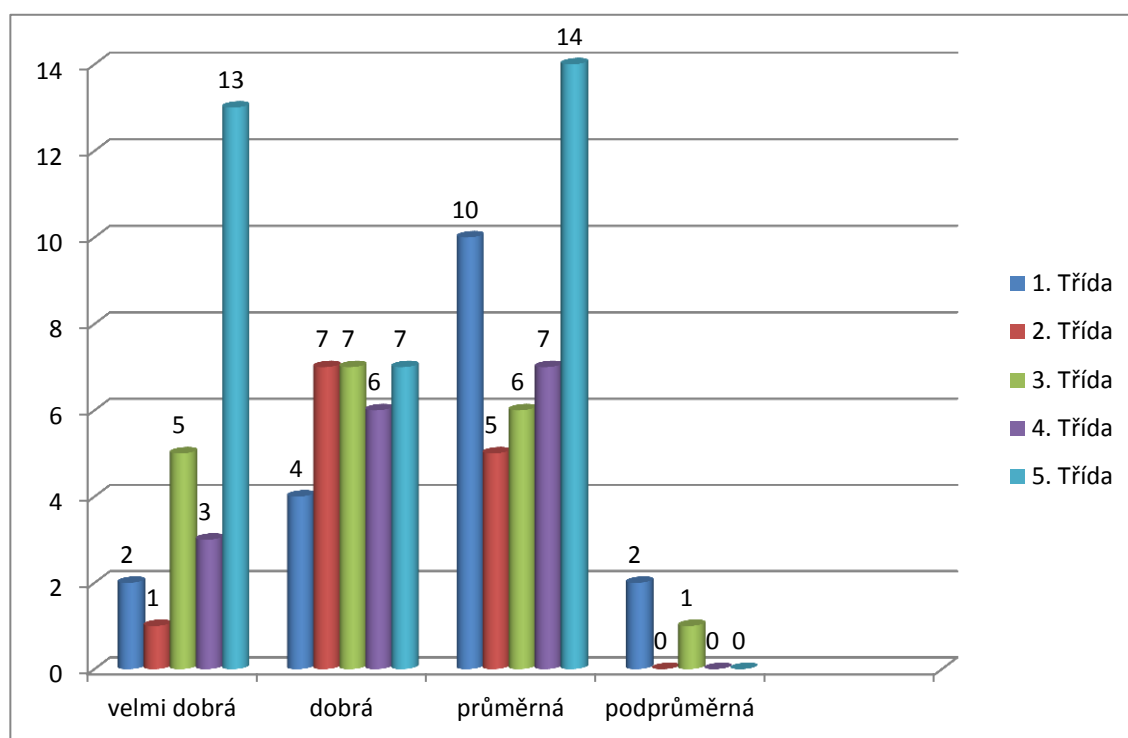
Zdroj: autor práce, 2015 (vlastní šetření)

Z grafu je patrné, že většina respondentů (73 %) se svými žáky píše čtenářský deník. Musíme brát v potaz, že mezi respondenty jsou i učitelé prvních tříd.

Otázka číslo 20

Jaká je úroveň slovní zásoby žáků ve Vaší třídě?

Graf č. 20: Úroveň slovní zásoby ve třídách

Zdroj: autor práce, 2015 (vlastní šetření)

Otázka číslo 20: Úroveň slovní zásoby ve třídách

	velmi dobrá	dobrá	průměrná	podprůměrná
1. Třída	2	4	10	2
2. Třída	1	7	5	0
3. Třída	5	7	6	1
4. Třída	3	6	7	0
5. Třída	13	7	14	0

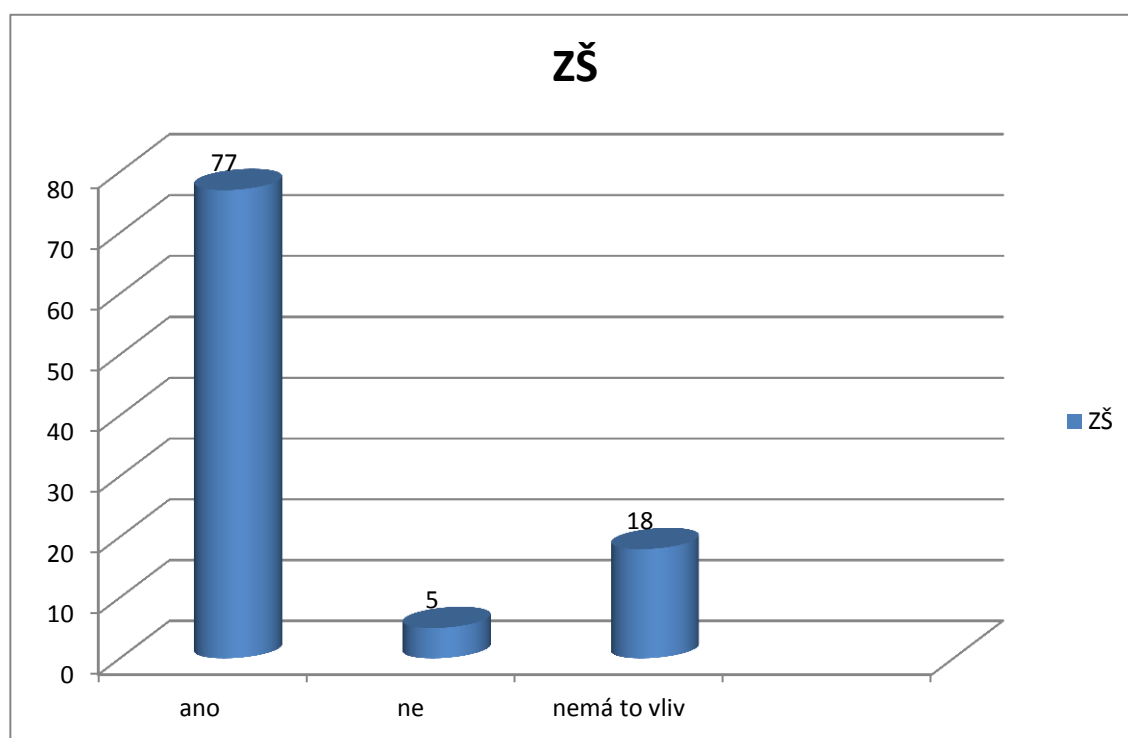
Zdroj: autor práce, 2015 (vlastní šetření)

Z celkového pohledu na graf vyplývá, že u žádné ze tříd nepřevládá odpověď podprůměrná. Tuto odpověď zaškrtnla pouze 2 % respondentů, kteří učí v první třídě, kde musíme brát v potaz, že práce s jazykem a slovní zásobou mnohdy teprve začíná. Jako nejčastěji volená odpověď se ukázala odpověď průměrná. Tuto odpověď celkem zaškrtnlo napříč všemi třídami 42 % vyučujících. Slovní zásobu jako velmi dobrou, hodnotí spíše respondenti učící v pátých třídách (13 %).

Otázka číslo 21

Učí se podle Vás žák se slabou slovní zásobou hůře?

Graf č. 21: Vliv horší slovní zásoby na učení

Zdroj: autor práce, 2015 (vlastní šetření)

Tabulka č. 21: Vliv horší slovní zásoby na učení

	ano	ne	nemá to vliv
ZŠ	77	5	18

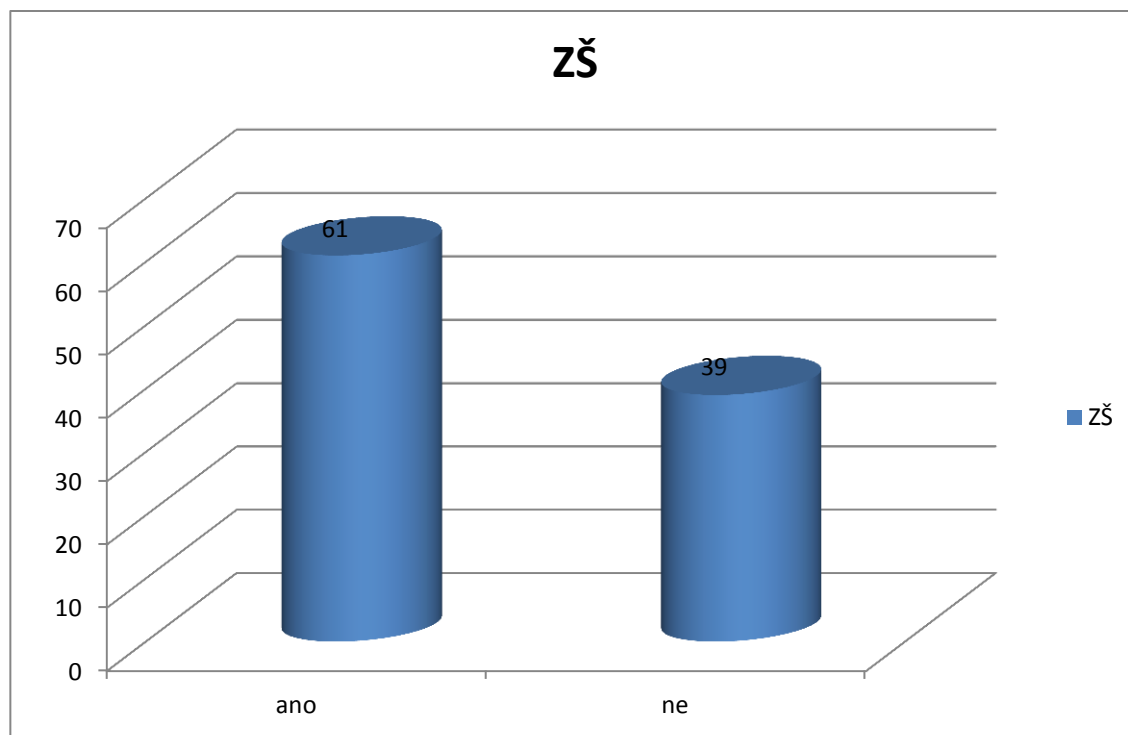
Zdroj: autor práce, 2015 (vlastní šetření)

Z uvedeného grafu je patrné, že většina respondentů (77 %) se domnívá, že se žáci se slabou slovní zásobou učí hůře. Dále 18 % respondentů se domnívá, že na učení nemá slabá slovní zásoba vliv a 5 % učitelů zvolilo odpověď ne, což dle jejich názoru znamená, že žák se slabou slovní zásobou se neučí hůře.

Otázka číslo 22

Máte ve třídě žáky, kteří nechápou Váš výklad, právě pro jejich velmi malou slovní zásobu?

Graf č. 22: Žáci s problémem pochopení látky

Zdroj: autor práce, 2015 (vlastní šetření)

Tabulka č. 22: Žáci s problémem pochopení látky

	ano	ne
ZŠ	61	39

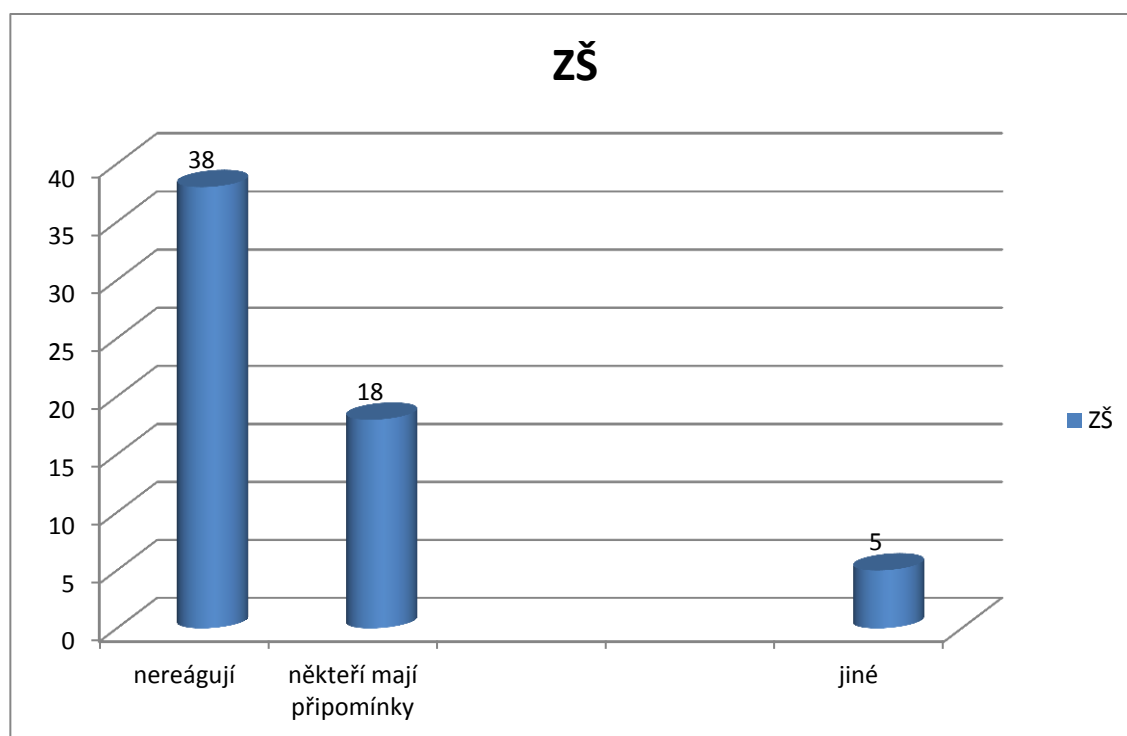
Zdroj: autor práce, 2015 (vlastní šetření)

Z informací získaných od respondentů vyplývá, že více než polovina vyučujících (61 %) má ve třídě žáky, kteří právě kvůli slabé slovní zásobě nechápou jejich výklad. 39 % vyučujících se s takovýmto případem momentálně neseťkává.

Otázka číslo 23

Jaký to má vliv na ostatní spolužáky? (odpovídají pouze respondenti, kteří na předchozí otázku odpověděli ano)

Graf č. 23: Vliv na spolužáky

Zdroj: autor práce, 2015 (vlastní šetření)

Tabulka č. 23: Vliv na spolužáky

	nereagují	někteří mají připomínky	jiné
ZŠ	38	18	5

Zdroj: autor práce, 2015 (vlastní šetření)

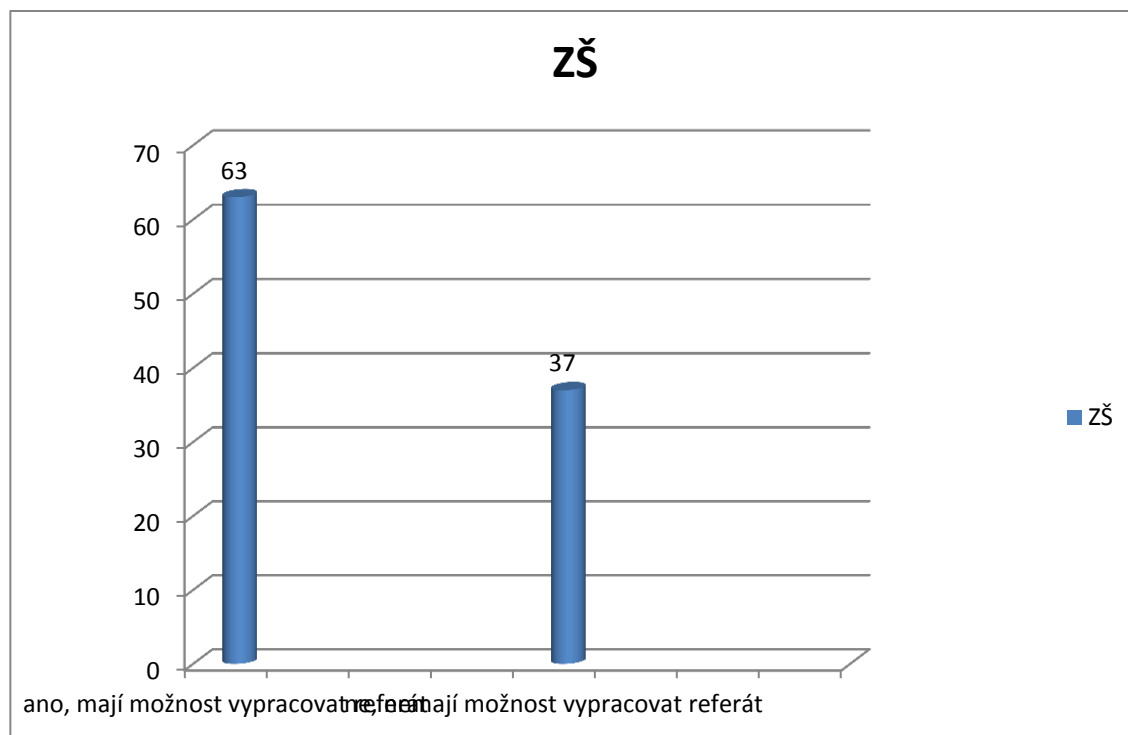
Tato otázka navazuje na otázku číslo 22, tudíž ji zodpověděli pouze respondenti, kteří v předchozí otázce volili odpověď ano. Zmiňovanou odpovědí dali najevo, že ve třídě mají žáky, kteří nechápou jejich výklad, právě kvůli velmi malé slovní zásobě.

Celkem na otázku 23 odpovídalo 61 respondentů, z toho 62 % volilo variantu, že jejich žáci na dané dítě či děti nereagují. A 30 % učitelů odpovědělo, že někteří žáci mají připomínky. Zbýlých 8 % zahrlo variantu jiné, přičemž byli dále požádáni o doplnění vlivu na ostatní spolužáky. Mezi vypsányi odpověďmi byly tyto varianty: mají tendence k zesměšňování, posmívají se, snaží se jim daná slova vysvětlit.

Otázka číslo 24

Mají Vaši žáci možnost vypracování referátu, tudíž si mohou obohatit slovní zásobu na vybrané téma?

Graf č. 24: Možnost vypracování referátu

Zdroj: autor práce, 2015 (vlastní šetření)

Tabulka č. 24: Možnost vypracování referátu

	ano, mají možnost vypracovat referát	ne, nemají možnost vypracovat referát
ZŠ	63	37

Zdroj: autor práce, 2015 (vlastní šetření)

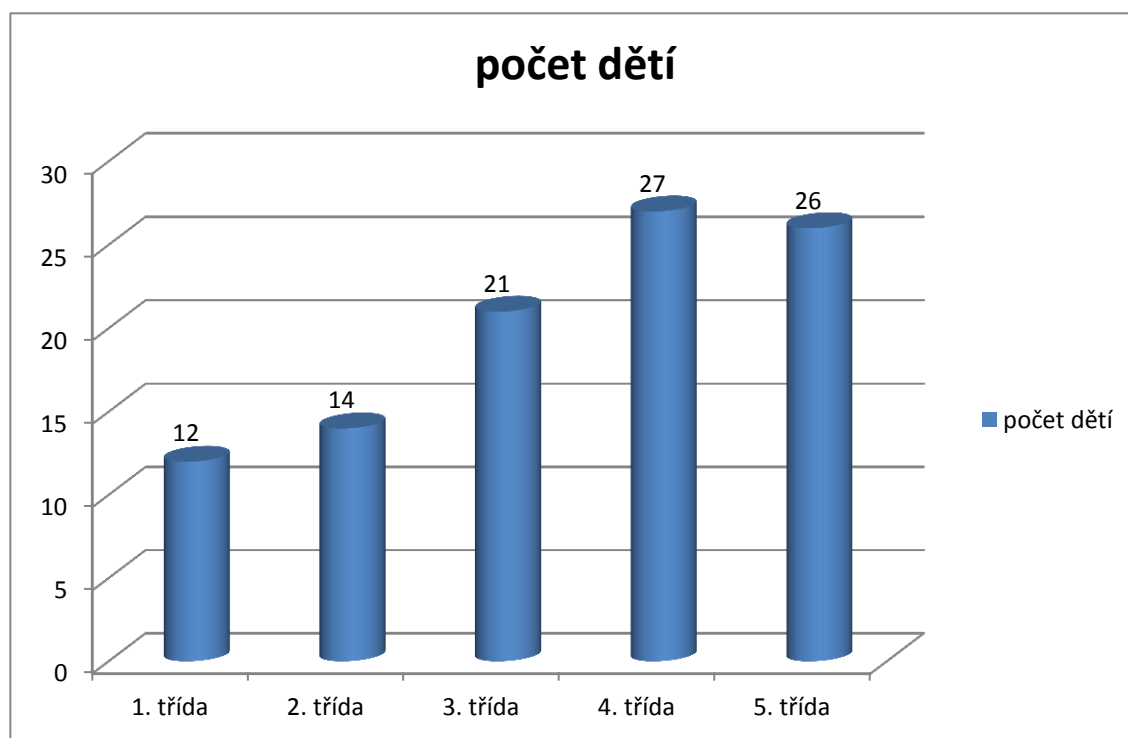
63 % respondentů na tuto otázku odpovědělo kladně, a to že jejich žáci mají možnost vypracovat referát a tím si rozšířit slovní zásobu na jimi zvolené téma. 37 % respondentů tuto možnost neposkytuje. Zde musíme brát v potaz výpovědi respondentů, kteří učí v první a druhých třídách, kde vypracování referátu není až tolik běžným jevem.

Vyhodnocení otázek určených pro rodiče žáků ZŠ

Otázka číslo 1

Kterou třídu Vaše dítě navštěvuje?

Graf č. 1: Navštěvovaná třída

Zdroj: autor práce, 2015 (vlastní šetření)

Tabulka č. 1: Navštěvovaná třída

	1. třída	2. třída	3. třída	4. třída	5. třída
počet dětí	12	14	21	27	26

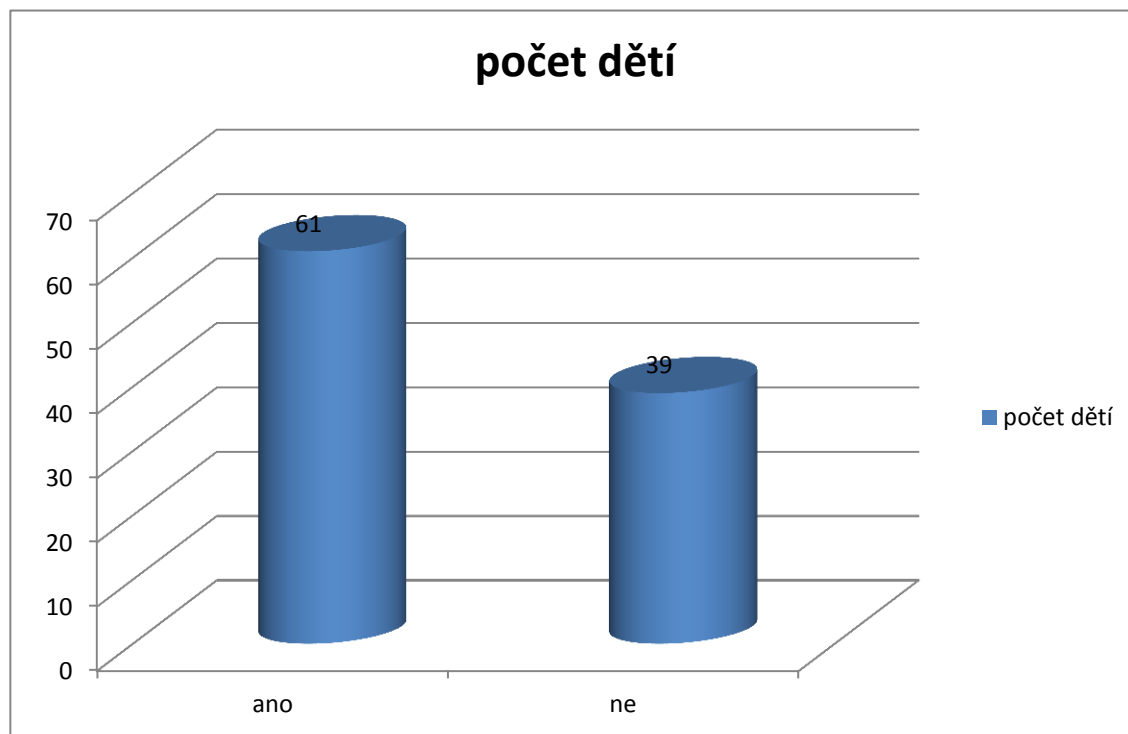
Zdroj: autor práce, 2015 (vlastní šetření)

Z grafu vyplývá, že v dotazníkovém šetření je největší počet rodičů, jejichž děti navštěvují spíše vyšší ročníky prvního stupně. Nejvíce respondentů (27 %) má své dítě ve čtvrtých třídách a nejméně (12 %) v prvních třídách. Celkové rozložení je poměrně rovnoměrné.

Otázka číslo 2

Navštěvuje Vaše dítě knihovnu?

Graf č. 2: Návštěvnost knihovny

Zdroj: autor práce, 2015 (vlastní šetření)

Tabulka č. 2: Návštěvnost knihovny

	ano	ne
počet dětí	61	39

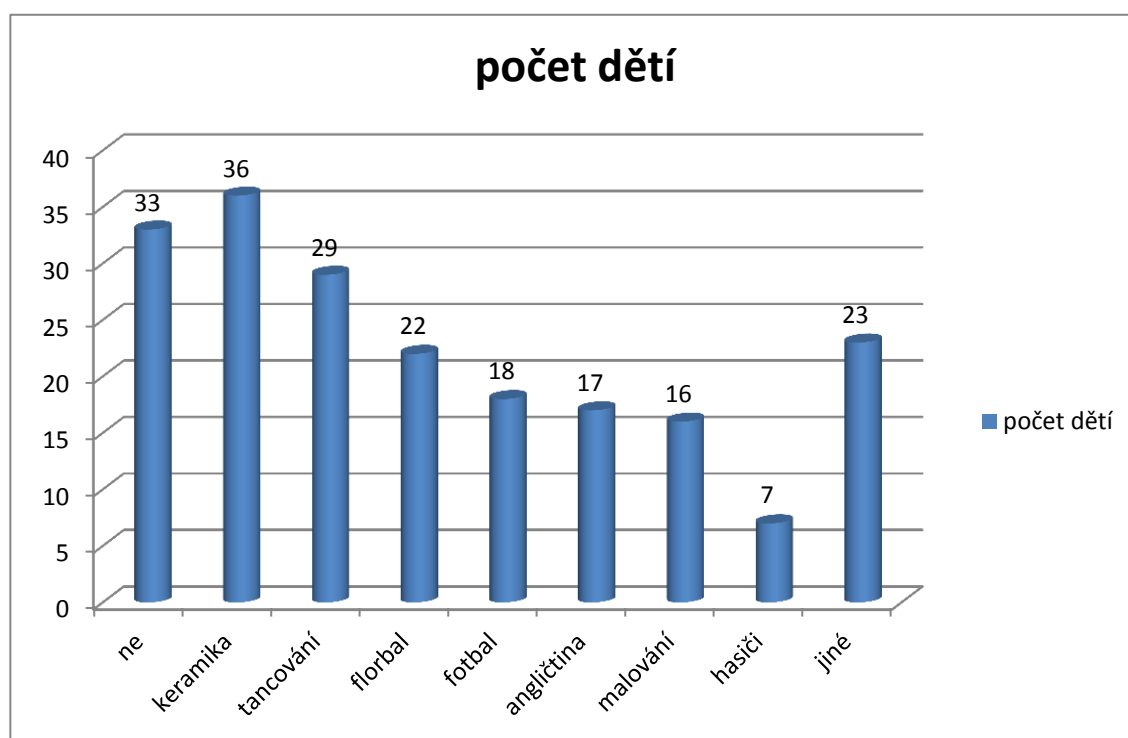
Zdroj: autor práce, 2015 (vlastní šetření)

61 % respondentů na tuto otázku odpovědělo ano, z čehož vyplývá, že více než polovina respondentů rozvoj slovní zásoby u svých dětí podporuje. 39 % respondentů na tuto otázku odpovědělo ne, avšak zde musíme brát na vědomí, že na tuto otázku odpovídali rodiče žáků i nižších ročníků.

Otázka číslo 3

Navštěvuje Vaše dítě zájmový kroužek?

Graf č. 3: Návštěvnost kroužků

Zdroj: autor práce, 2015 (vlastní šetření)

Tabulka č. 3: Návštěvnost kroužků

	ne	keramika	tancování	florbal	fotbal	Aj	malování	hasiči	jiné
počet dětí	33	36	29	22	18	17	16	7	23

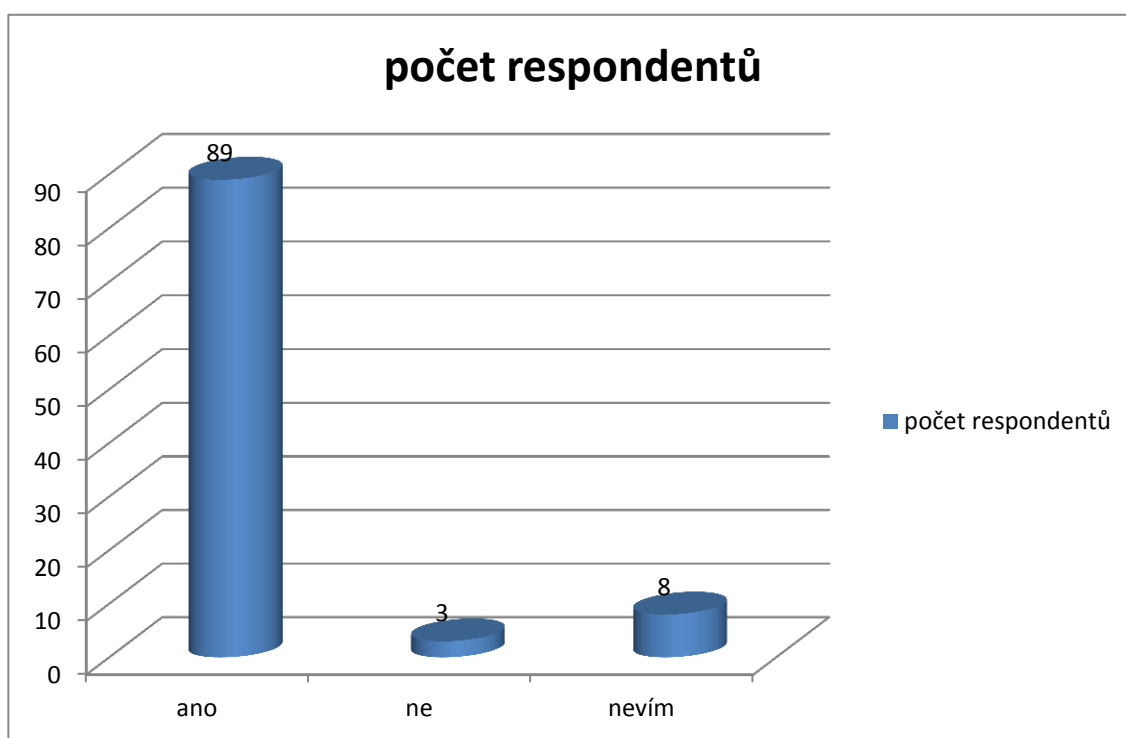
Zdroj: autor práce, 2015 (vlastní šetření)

Z uvedených údajů vyplývá, že největší počet žáků (36 %) navštěvuje zájmový kroužek keramika. Druhou nejčastější odpovědí (33 %) byla odpověď „ne“. Někteří žáci mají dle propočtů i více zájmových kroužků, které navštěvují. Mezi další odpovědi, které nebyly zahrnuty do tabulky, patří například: zájmový kroužek plavání (6 %), flétna (6 %), kytara (5 %), veslařský (3 %), atletika (2 %), judo (2 %) a náboženství (1 %). Musíme vzít na vědomí i finanční stránku věci, kdy kroužky mohou být velmi drahé.

Otázka číslo 4

Myslíte si, že mohou zájmové kroužky pomoci při rozvoji slovní zásoby?

Graf č. 4: Zájmové kroužky a rozvoj slovní zásoby

Zdroj: autor práce, 2015 (vlastní šetření)

Tabulka č. 4: Zájmové kroužky a rozvoj slovní zásoby

	ano	ne	nevím
počet respondentů	89	3	8

Zdroj: autor práce, 2015 (vlastní šetření)

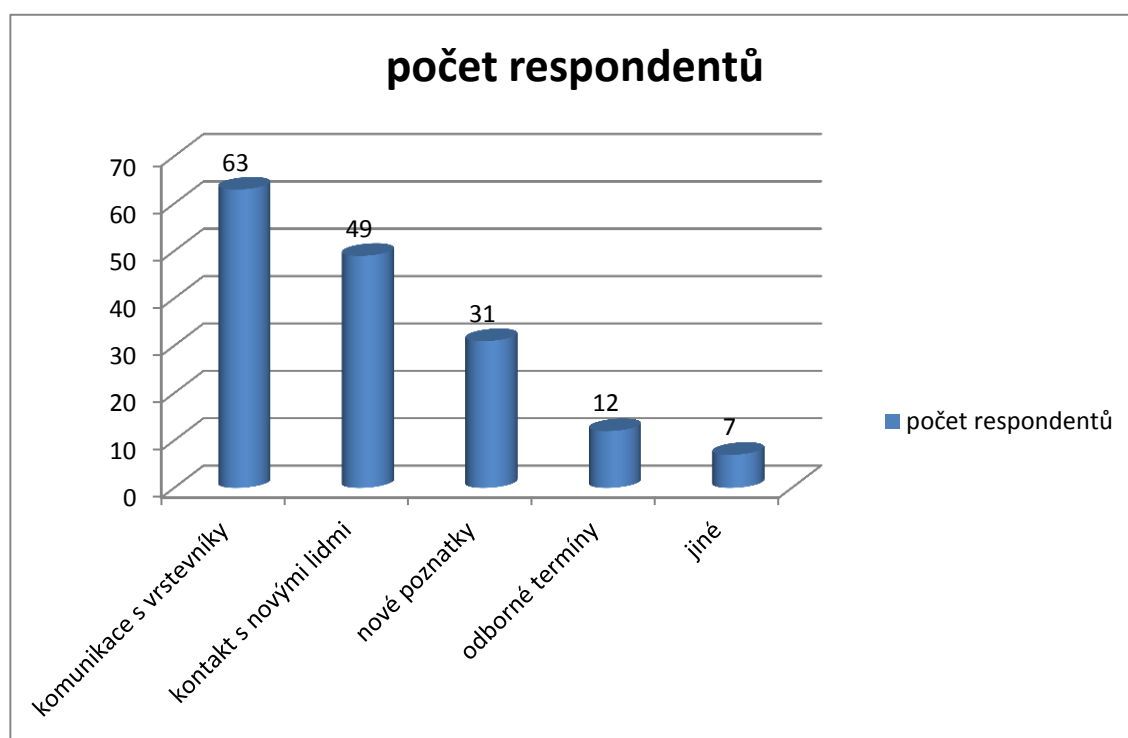
Z grafu vyplývá, že nejvíce rodičů (89 %) je toho názoru, že zájmové kroužky mohou při rozvíjení slovní zásoby u jejich dětí pomoci. Několik respondentů (8 %) odpovědělo na danou otázku neurčitě a to sice, že neví, zda mohou zájmové kroužky

rozvíjet slovní zásobu a nejméně respondentů (3 %) jsou toho názoru, že zájmové kroužky slovní zásobu nerozvíjejí. Tato otázka navazuje na otázku číslo 3, kde 33 % respondentů uvedlo, že jejich děti žádný kroužek nenavštěvují, přestože u této otázky mnozí z nich odpovídají kladně na dotaz, zda zájmové kroužky mohou rozvíjet slovní zásobu. Je tedy nutné brát v potaz i finanční prostředky rodiče či rodičů, což může být jeden z důvodů, proč někteří žáci zájmové kroužky nenavštěvují.

Otázka číslo 5

Proč se tak domníváte?

Graf č. 5: Odůvodnění otázky č. 4

Zdroj: autor práce, 2015 (vlastní šetření)

Tabulka č. 5: Odůvodnění otázky č. 4

	komunikace s vrstevníky	kontakt s novými lidmi	nové poznatky	odborné termíny	jiné
počet respondentů	63	49	31	12	7

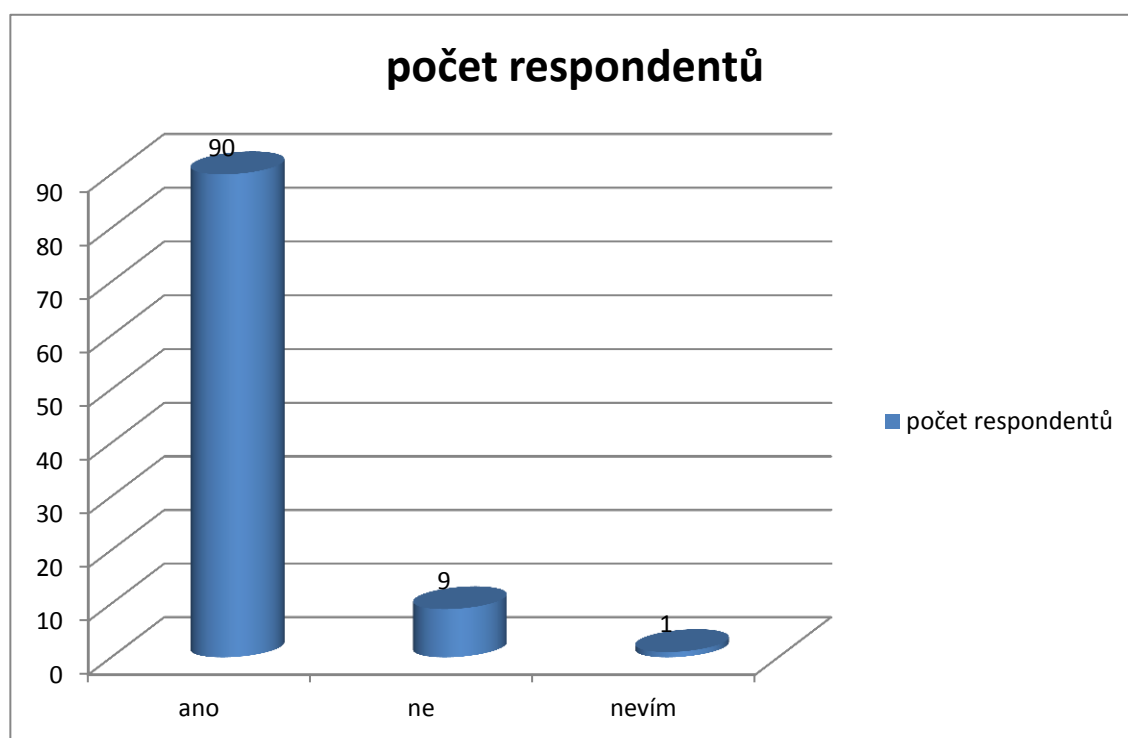
Zdroj: autor práce, 2015 (vlastní šetření)

Uvedená otázka navazuje na otázku předchozí, jedná se o zdůvodnění svého názoru. Více než polovina rodičů (63 %) se domnívá, že právě díky komunikaci s vrstevníky si může dítě rozšiřovat svou slovní zásobu. Téměř polovina (49 %) respondentů jako další důvod uvádí možný kontakt s novými lidmi. Do kategorie jiné byly zahrnuty i výpovědi respondentů, kteří v předchozí otázce odpovídali záporně, a to sice, že zájmové kroužky nerozvíjejí slovní zásobu u dětí. Mezi tyto výpovědi patří následující zdůvodnění: děti tam zlobí a jsou na sebe jen zlí, nemáme čas na hlouposti. Respondenti, kteří na předchozí otázku odpověděli nevim, se k této otázce nevyjadřovali.

Otázka číslo 6

Má podle Vás televize vliv na slovní zásobu Vašeho dítěte?

Graf č. 6: Vliv televize na slovní zásobu

Zdroj: autor práce, 2015 (vlastní šetření)

Tabulka č. 6: Vliv televize na slovní zásobu

	ano	ne	nevím
počet respondentů	90	9	1

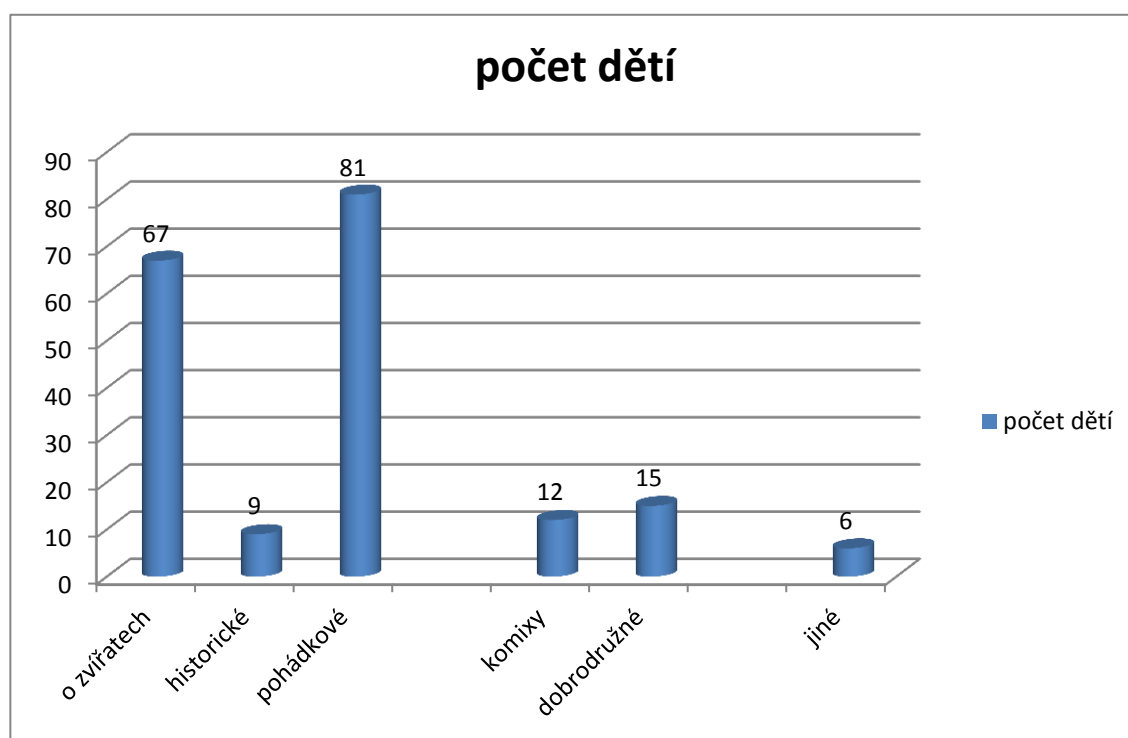
Zdroj: autor práce, 2015 (vlastní šetření)

Dle grafu a tabulky vyplývá, že nejvíce respondentů (90 %) volilo variantu první, což znamená, že dle jejich názoru může televize ovlivňovat slovní zásobu jejich dětí. 9 % respondentů tento názor nesdílí a 1 % neví, zda televize má nebo nemá nějaký dopad na slovní zásobu u dítěte.

Otázka číslo 7

Jaké knihy Vaše dítě preferuje?

Graf č. 7: Preferované žánry knih

Zdroj: autor práce, 2015 (vlastní šetření)

Tabulka č. 7: Preferované žánry knih

	o zvířatech	historické	pohádkové	komixy	dobrodružné	jiné
počet dětí	67	9	81	12	15	6

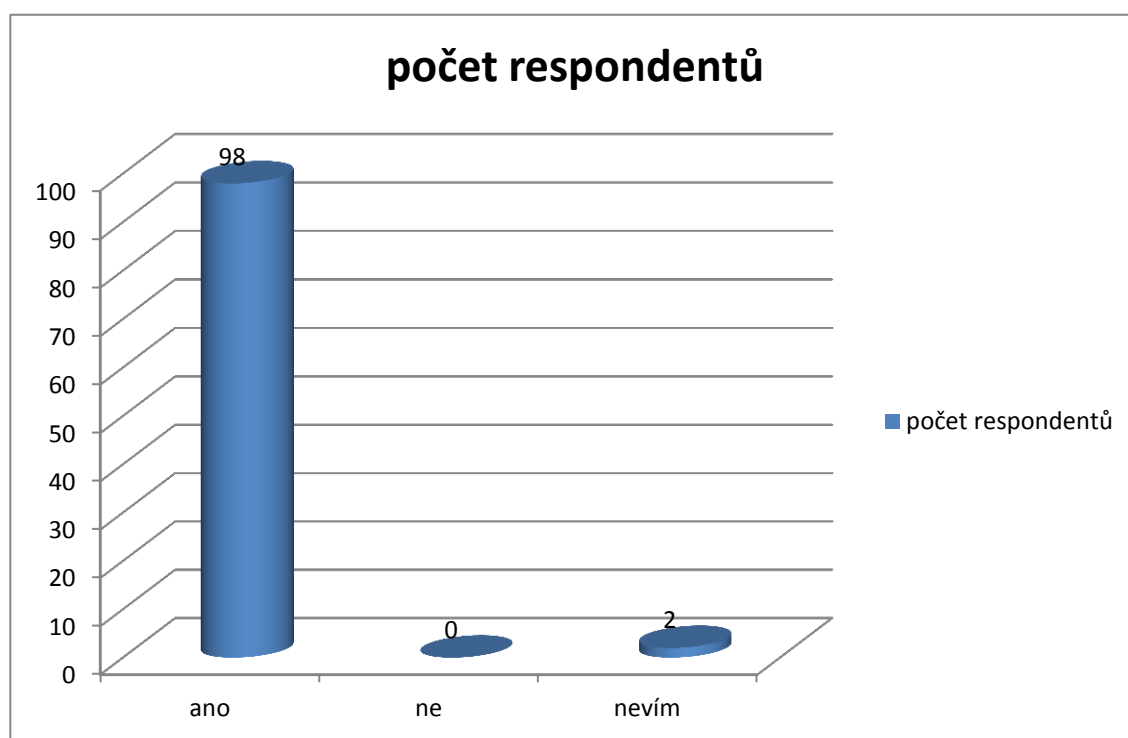
Zdroj: autor práce, 2015 (vlastní šetření)

Touto otázkou jsme chtěli zjistit, jaké knihy žáci na prvním stupni spíše preferují. Do tabulky byly zaznamenány nejčastěji se vyskytující údaje. Mezi nejvíce čtené knihy patří knihy pohádkové (81 %) a o zvířatech (67 %). Do méně čtených knih respondenti řadí knihy historické (9 %). Mezi další méně jmenované knihy, které však nejsou v tabulce zaznamenány, patří např.: encyklopedie (5 %), fantasy (4 %), dívčí romány (4 %) a sportovní knihy (3 %).

Otázka číslo 8

Myslíte si, že knihy, které Vaše dítě čte, pomáhají k rozvoji slovní zásoby?

Graf č. 8: Knihy dětí a vliv knih na slovní zásobu

Zdroj: autor práce, 2015 (vlastní šetření)

Tabulka č. 8: Knihy dětí a vliv knih na slovní zásobu

	ano	ne	nevím
počet respondentů	98	0	2

Zdroj: autor práce, 2015 (vlastní šetření)

Ze získaných údajů vyplývá, že drtivá většina respondentů (98 %) je toho názoru, že knihy, které čtou jejich děti, pomáhají k rozvoji jejich slovní zásoby. Pouhé 2 % respondentů neví, zda mají knihy, které čtou jejich děti, vliv na jejich slovní zásobu.

Otázka číslo 9

Rozumí Vaše dítě tomu, co si přečetlo?

Graf č. 9: Porozumění textu

Zdroj: autor práce, 2015 (vlastní šetření)

Tabulka č. 9: Porozumění textu

	ano	ne
počet dětí	86	14

Zdroj: autor práce, 2015 (vlastní šetření)

Celých 86 % respondentů uvedlo, že jejich dítě rozumí tomu, co si přečetlo a 14 % respondentů uvádí opak. Pokud budeme vycházet z výsledku šetření a porovnáme jej s dlouhodobým problémem žáků v České republice s porozuměním textu, vidíme pozitivní změnu. Pokud ji potvrdí i příští testování organizace PISA bude to obrat k lepšímu.

Otázka číslo 10

Umí Vaše dítě vysvětlit, o čem kniha byla?

Graf č. 10: Vysvětlovací schopnost dětí

Zdroj: autor práce, 2015 (vlastní šetření)

Tabulka č. 10: Vysvětlovací schopnost dětí

	ano	ne
počet dětí	81	19

Zdroj: autor práce, 2015 (vlastní šetření)

Tato otázka navazuje na otázku číslo 9. Obě otázky se týkají čtenářské gramotnosti. Velké množství respondentů (81 %) uvedlo, že jejich dítě umí vysvětlit to, čeho se kniha týkala a o čem byla. Avšak můžeme pozorovat pokles ve srovnání s předchozí otázkou, která se ptala na to, zda dítě rozumí tomu, co si přečetlo. Naopak zde máme více záporných odpovědí než v předchozí otázce. Z porovnání jednotlivých výsledků vyplývá, že některé děti rozumí tomu, co si přečetli, ale neumějí to vysvětlit a správně interpretovat.

Otázka číslo 11

Dostává Vaše dítě za úkol práci s textem?

Graf č. 11: Děti a úkoly na práci s textem

Zdroj: autor práce, 2015 (vlastní šetření)

Tabulka č. 11: Děti a úkoly na práci s textem

	ano	ne
počet dětí	71	29

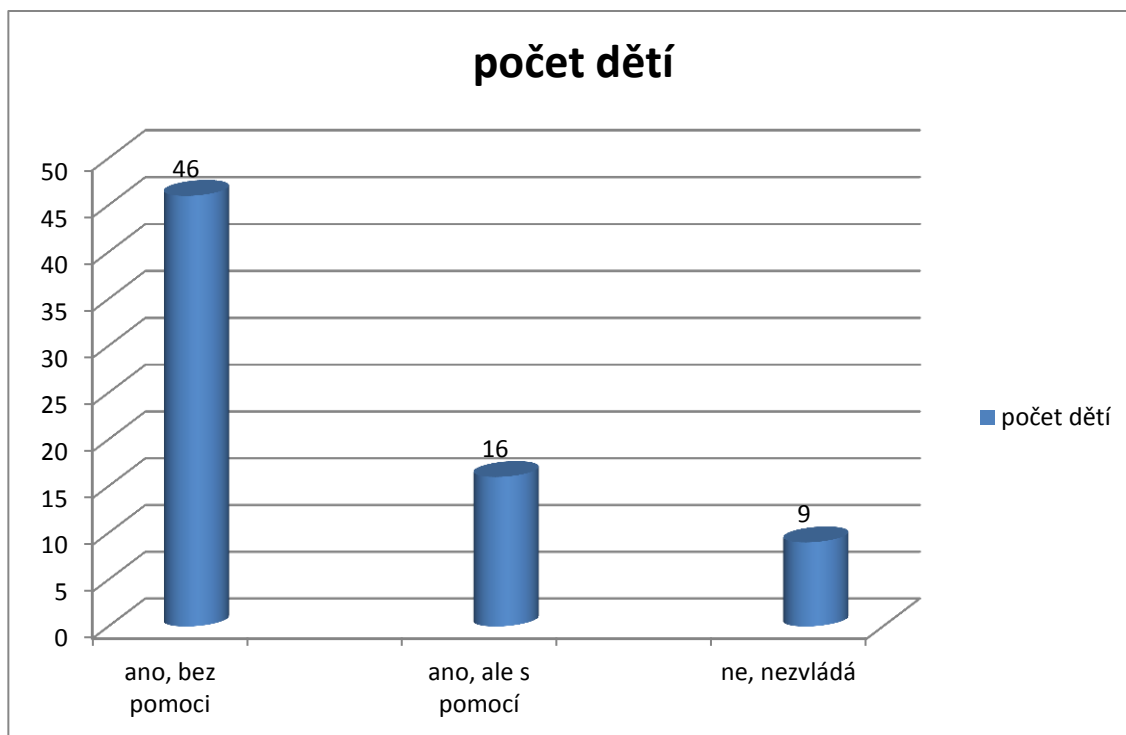
Zdroj: autor práce, 2015 (vlastní šetření)

Počet dětí, které dostávají za úkol práci s textem je mnohem více (71 %) než dětí, které takovéto úkoly nedostávají. Tento fakt svědčí o stále se v povědomí držícím názoru, že čtení a celkově i zpracovávání textu je jedním z nejefektivnějších způsobem, jak rozvíjet slovní zásobu.

Otázka číslo 12

Zvládá Vaše dítě práci s textem? (odpovídají pouze respondenti, kteří na předchozí otázku odpověděli ano)

Graf č. 12: Zvládání práce s textem

Zdroj: autor práce, 2015 (vlastní šetření)

Tabulka č. 12: Zvládání práce s textem

	ano, bez pomoci	ano, ale s pomoci	ne, nezvládá
počet dětí	46	16	9

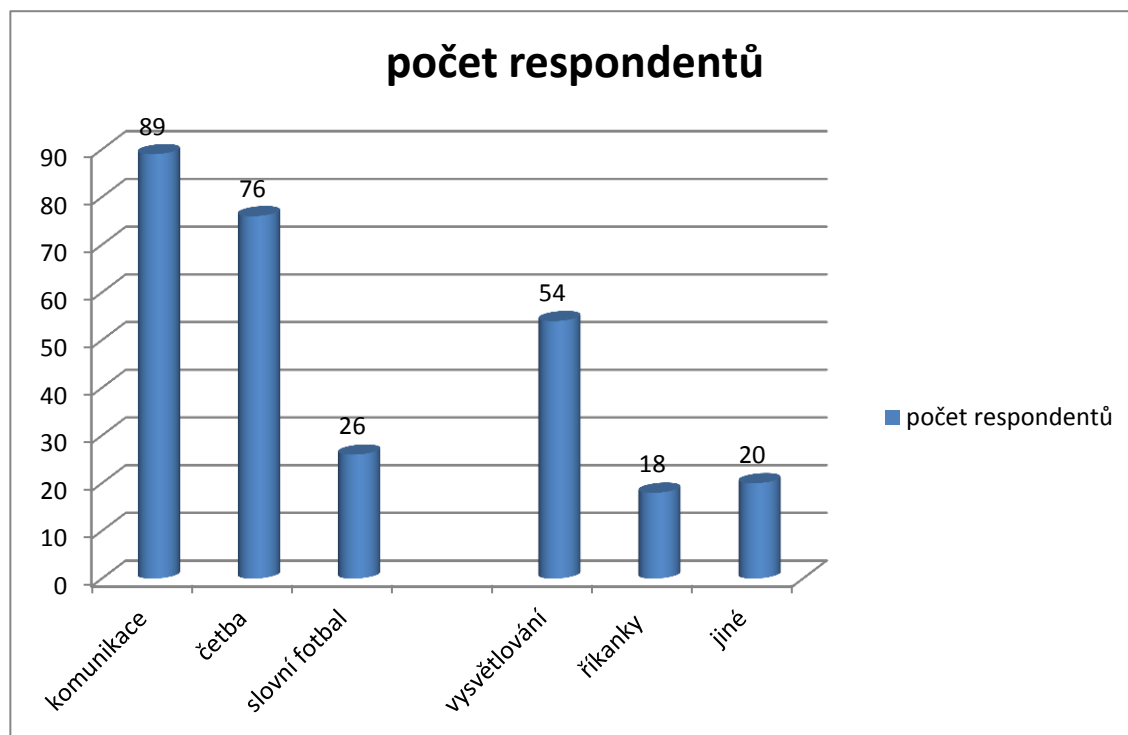
Zdroj: autor práce, 2015 (vlastní šetření)

Tato otázka navazuje na předchozí otázku s číslem 11. Více než polovina dotazovaných respondentů (65 %) uvádí, že jejich dítě práci s textem zvládá a to bez pomoci. Dále 23 % rodičů uvádí, že jejich děti práci s textem zvládnou, ale potřebují k tomu jakýkoliv druh pomoci. A zbylých 13 % respondentů uvádí, že jejich dítě práci s textem nezvládá.

Otázka číslo 13

Jaké metody, prostředky či způsoby používáte pro rozvoj slovní zásoby u Vašeho dítěte?

Graf č. 13: Metody rozvoje slovní zásoby

Zdroj: autor práce, 2015 (vlastní šetření)

Tabulka č. 13: Metody rozvoje slovní zásoby

	komunikace	četba	slovní fotbal	vysvětlování	říkanky	jiné
počet respondentů	89	76	26	54	18	20

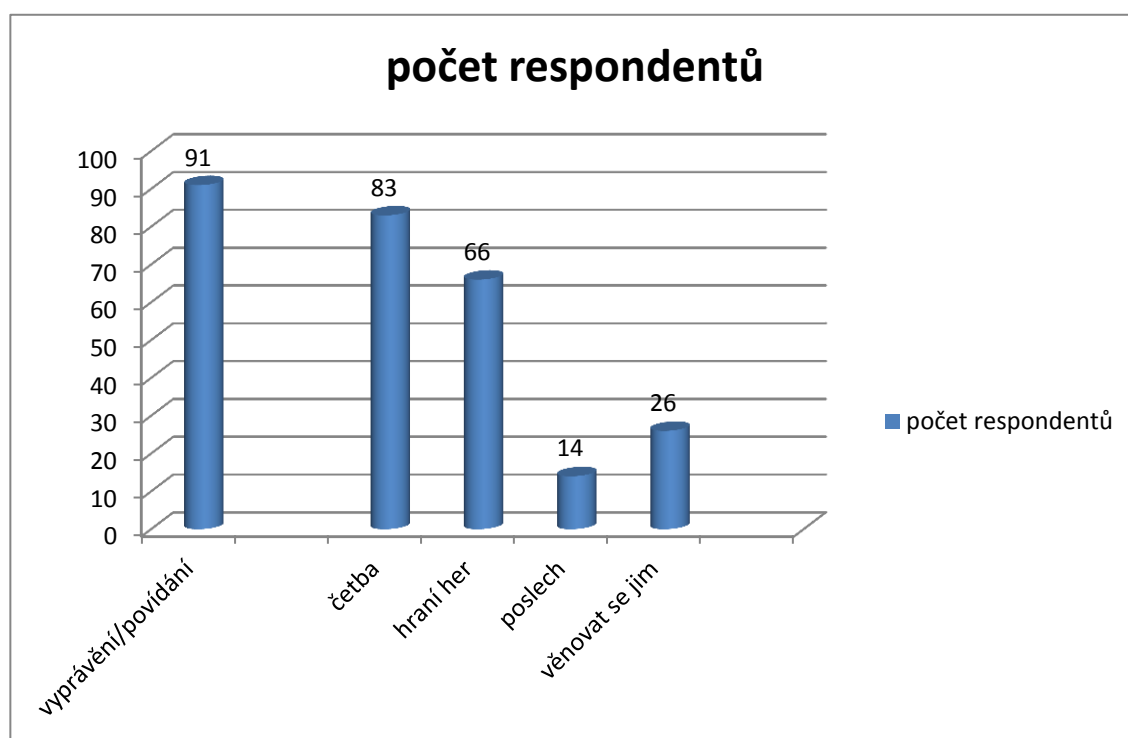
Zdroj: autor práce, 2015 (vlastní šetření)

Tato otázka byla do dotazníku zařazena pro srovnání používaných metod ať už mezi rodiči navzájem nebo pro srovnání s metodami, které používají učitelé. Z řad rodičů se jako nejčastější způsob rozšiřování slovní zásoby jeví komunikace, kterou ve svém dotazníku vypsalo 89 % respondentů. Jako další možný způsob, rozvoje slovní zásoby, je dle rodičů četba. Tuto variantu napsalo do svého dotazníku 76 % rodičů. Jako nejmenším společným ukazatelem v tabulce, pro rozvoj slovní zásoby, se jeví říkanky (18 %). Mezi další méně početné odpovědi patří např.: poslouchání pohádek (12 %), kolektivní hry (9 %), křížovky (9 %), cestování (3 %) a slabikování (2 %).

Otázka číslo 14

Co se Vám nejvíce osvědčilo a mohl/a byste doporučit ostatním rodičům?

Graf č. 14: Nejosvědčenější metody rozvoje

Zdroj: autor práce, 2015 (vlastní šetření)

Tabulka č. 14: Nejosvědčenější metody rozvoje

	vyprávění/povídání	četba	hraní her	poslech	věnovat se jim
počet respondentů	91	83	66	14	26

Zdroj: autor práce, 2015 (vlastní šetření)

Jedná se také o otevřenou otázku, ve které byli respondenti požádáni o výčet osvědčených metod či prostředků, které by rádi doporučili dalším rodičům. Jako nejčastější rodiči osvědčený způsob, pro rozvoj slovní zásoby u dětí, je povídání a vyprávění, což uvedlo 91 % respondentů. Z grafu vyplývá, že na druhém místě je opět četba, kterou vidí 83 % rodičů jako fungující metodu pro obohacení slovní zásoby. Dále je doporučováno hraní her (66 %), poslech (14 %) a další do tabulky nevložené rady, jako např.: neskákat dětem do řeči, nechávat je říci svůj názor, vysvětlovat jim nové pojmy, motivovat je, aby se o věci sami zajímali, opravovat jejich výslovnost a učit je nová slova.

6 DISKUSE

Průzkum byl prováděn formou dotazníkového šetření. Dotazovaný vzorek respondentů byl celkem 400 z čehož 300 účastníků, spadá do vyučujících a 100 do rodičů. Vzhledem ke schopnostem žáků v jednotlivých typech škol nebylo možné aplikovat všechny otázky na všechny žáky. Rozdělení počtu otázek je následující: ZŠ 24, ZŠP 18, ZŠS 16 a u rodičů žáků ze ZŠ bylo položeno 14 otázek.

Hlavní hypotéza: Vyučující na ZŠ využívají četbu k rozvoji slovní zásoby častěji než vyučující na ZŠP a ZŠS.

Tato hypotéza byla potvrzena. Ačkoli se nám z hlediska výsledků u otázky č. 17 může zdát, že vyučující na ZŠP více nabádají žáky k domácí četbě, musíme vzít v potaz i výsledky dalších otázek. Například v otázce č. 13 a 14 respondenti odpovídali na návštěvnost ve školních a městských knihovnách. Zatímco na ZŠP se ukázalo, že ačkoli vyučující své žáky k četbě doma nabádají, není z jejich strany dostatečná podpora například ve formě návštěvy v knihovnách. V porovnání ZŠ a ZŠP a ZŠS se nám potvrdilo, že v ZŠ více navštěvují knihovny a tím podporují četbu u žáků a jejich slovní zásobu. ZŠS na četbu tolik neapeluje vzhledem k postižením, které jejich žáci mají. V ZŠP bylo nejčastější odpovědí, že knihovny navštěvují zřídka a to u 42 %. V ZŠ pak pravidelnou návštěvnost potvrdilo 48 % dotázaných. Tato hypotéza je tedy potvrzena.

Hypotéza H1: Učitelé preferují jako prostředek pro rozvoj slovní zásoby více četbu než rodiče žáků.

Tato hypotéza se na základě posouzení výsledků z otázky číslo 4, která byla určena pro všechny typy škol a otázky číslo 13 určené jen pro rodiče potvrdila. Zatímco vyučující na ZŠ se ve 100 % shodují, že četba je pro ně nejvyužívanější metodou k obohacení slovní zásoby, rodiče se v tomto bodě shodují jen v 76 %. Prvořadým způsobem rozvoje slovní zásoby je pro rodiče komunikace s 89 %. Tato hypotéza je tedy potvrzena.

Hypotéza H2: Učitelé ZŠ spíše absolvují školení a kurzy ohledně slovní zásoby než učitelé ze ZŠP a ZŠS.

Výsledek této hypotézy je patrný z otázky číslo 5, kde se respondentů dotazujeme, zda absolvovali nějaké školení na rozvoj slovní zásoby svých žáků. U ZŠS je odpověď ano jen u 3 % a to z důvodů, zdravotních stavů žáků, kteří na takovou výuku nejsou schopni reagovat s kladnými výsledky. Celých 12 % vyučujících ze ZŠP odpovědělo, že kurz na výuku slovní zásoby absolvovalo. Na ZŠ se jedná o 37 % respondentů, kteří za sebou mají školení. Tato hypotéza tedy byla potvrzena.

ZÁVĚR

Tato diplomová práce je zpracována s cílem prozkoumat problematiku kolem rozvoje slovní zásoby u žáků prvního stupně ZŠ, ZŠP a ZŠS. Zároveň vzájemně porovnává způsoby rozvoje slovní zásoby.

Hlavním cílem bylo zjistit, jaké metody a prostředky v současné době vyučující používají k rozvoji slovní zásoby u svých žáků. Zjistit, zda jsou využívané techniky dostatečně efektivní. Dílčími cíli bylo zjistit, které metody a postupy rozvoje slovní zásoby vyučující využívají nejvíce a doporučují je jako nejefektivnější. Druhým dílčím cílem pak bylo zjištění, jak se rodiče žáků staví k rozvoji slovní zásoby a jak do něj zasahují oni samotní.

Teoretická část diplomové práce byla zaměřena na bližší seznámení se slovní zásobou a tématy, které úzce souvisí s ní či stanovenými cíli. Do těchto témat bylo zahrnuto seznámení se školskými systémy jednotlivých typů základních škol z důvodů bližší představy, jaké školy byly zkoumány. Co se týče slovní zásoby, bylo popsáno několik pojmů a odvětví z českého jazyka. Namátkou můžeme uvést slovo a slovní zásobu, komunikaci či čtenářskou gramotnost a gramotnost jako takovou.

Celkovým cílem teoretické části bylo seznámit čtenáře s provázaností jednotlivých jazykovědných disciplín, pojmů a historickým vývojem. Tato provázanost umožňuje blíže se podívat na slovní zásobu a pochopit, jak je slovní zásoba ovlivňována těmito prvky. Podstatnou součástí rozvoje slovní zásoby jsou i slovníky, které jsme si v teoretické části také rozepsali.

Empirická část byla zaměřena na porovnání jednotlivých typů základních škol, z hlediska zjištění způsobů rozvoje slovní zásoby jak z řad vyučujících tak rodičů.

Ze zjištěných výsledků nám vyplynulo, že techniky rozvoje slovní zásoby jsou na každém typu základní školy jiné. Tyto rozdíly jsou způsobeny jak možnostmi žáků, tak způsobem výuky, který vyučující ve školách využívají a preferují. K zajímavým zjištěním jsme došli u rozvoje slovní zásoby formou čtení. V této části totiž u ZŠ a ZŠP vyučující doporučují ve velké míře svým žákům, aby se doma věnovali četbě, nicméně

je k četbě nemotivují například tím, že by je vzali do knihovny. Za pozitivní zjištění naopak můžeme považovat, že knihy k domácí četbě jsou postupně bez diktování titulů a tudíž s libovolnou volbou. Tento trend je pozitivním zjištěním a mohl by mít za následek probuzení lásky ke čtení.

V průzkumu vedeným v řadách rodičů je patrné, že snahu o rozvoj slovní zásoby svých dětí mají všichni rodiče. Převládá stále pocit, že nejvíce se děti naučí ze čtení knih, nicméně takřka polovina rodičů začíná považovat četbu samotnou za nedostatečnou a zmiňují i další způsoby rozvoje. Mezi nejčastější byly uváděny různé kroužky, kde mohou děti komunikovat ve svém kolektivu vrstevníků a vzájemně od sebe pochytit nové výrazy. Rodiče vnímají i modernější způsoby rozvoje slovní zásoby jako je například televizní vysílání a celých 90 % dotazovaných se přiklání k názoru, že pomáhá slovní zásobu rozvíjet. Zde je ovšem nutné podotknout, že záleží na typu sledovaných programů. Pokud se zaměříme na doporučení rodičů na nejefektivnější způsob rozvoje slovní zásoby, vyjde nám zajímavá škála nejpreferovanějších postupů. Jako první a nejlepší rodiče uvádí vyprávění/povídání (91 %), následuje četba (83 %) a hraní her (66 %).

Důležitým zjištěním je také fakt, že co se týče školení a kurzů na zefektivnění výuky slovní zásoby, jsou nedostačující. Z průzkumu vyšlo, že na ZŠ se 63 % vyučujících na žádný kurz nedostalo. U ZŠP (88 %) a ZŠS (97 %) se pak jedná o tentýž problém. Pokud chceme slovní zásobu žáků na českých školách zlepšit, je potřeba zmodernizovat postupy a více se zajímat o možnosti rozvoje pedagogických schopností. Především z řad ředitelů škol, případně i výše postavených orgánů, je potřeba tlačit na neustálý rozvoj vyučujících a to nejen z řad předmětu českého jazyka ale i z ostatních. Slovní zásoba je propletena všemi předměty a bez slovní zásoby je mnohem složitější výklad látky, když jí žáci nerozumí. Ostatně i tento problém náš výzkum ukázal.

Po přečtení této práce by si měli pedagogové, jejich nadřízení, ale také rodiče uvědomit, že velikost slovní zásoby má mnohem větší dopad na vývoj a vzdělávací schopnosti, než si možná dosud připouštíme. A pokud se zaměříme na zlepšení této individuální schopnosti každého žáka, je to prvním krokem k možnosti poskytnout lepší, srozumitelnější vzdělání a tím i kvalitnější život.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Seznam použitých českých zdrojů

ALTMANOVÁ, J., a kolektiv. *Čtenářská gramotnost ve výuce*. Praha: Národní ústav pro vzdělávání, školské poradenské zařízení a zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků (NÚV), divize VÚP, 2011. ISBN 978-80-87000-99-1

ČECHOVÁ, M. *Čeština – řeč a jazyk*. Praha: ISV, 2000.

ISBN 8085866579

ČEJKA, M. *Česká lexikologie a lexikografie*. Brno: Masarykova univerzita, 1992. ISBN 80-210-0393-6

ČERMÁK, F. *Česká Lexikologie*. Praha: Academia, 1985. ISBN 0585-5675

GAVORA, P. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Brno: Paido, 2000. ISBN 80-85931-79-6.

GREPL, M. *Příruční mluvnice češtiny*. Brno: Nakladatelství Lidové noviny, 1995. ISBN 978-80-7106-624-8

HENDRICH, J. *Didaktika cizích jazyků*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství Praha, 1988.

HLADKÁ, Z. *Příruční mluvnice češtiny*. Brno: Nakladatelství Lidové noviny, 1995. ISBN 978-80-7106-624-8

HYPLOVÁ, J. *Využití projektového vyučování k rozvoji čtenářské gramotnosti žáků ZŠ*. Ostrava: Pedagogická fakulta OU, 2010. ISBN 978-80-7368-919-3

CHODĚRA, R. *Didaktika cizích jazyků: úvod do vědního oboru*. Praha: Academia, 2006. ISBN 80-200-1213-3

- JÍLEK, V. *Lexikologie a stylistika nejen pro žurnalisty*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2005. ISBN 80-244-1246-2
- KELBLOVÁ, L. *Čeští žáci v mezinárodním srovnání*. Praha: Tauris, 2006. ISBN 80-211-0524-0
- KONEČNÁ, Z. *Základy komunikace*. Brno: CERM, 2009. ISBN 978-80-214-3891-0
- KOŠTÁLOVÁ, H. *Čtenářská gramotnost jako vzdělávací cíl pro každého žáka*. Praha: Česká školní inspekce, 2010.
- MAREŠ, J., PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E. *Pedagogický slovník*. Praha: Portál, 1995. ISBN 80-7178-029-4
- NĚMEC, J. *Kapitoly ze sociální pedagogiky a pedagogiky volného času pro doplňující pedagogické studium*. Brno: Paido, 2002. ISBN 8073150123, 9788073150129
- PALEČKOVÁ, J., TOMÁŠEK, V., BASL, J. *Hlavní zjištění výzkumu PISA 2009*. Praha: Ústav pro informace ve vzdělávání, 2010. ISBN 978-80-211-0608-6
- PÁVKOVÁ, J. *Pedagogika volného času*. Praha: Katedra pedagogiky, Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, 2014. ISBN 978-80-7290-666-6
- RABUŠICOVÁ, M. *Gramotnost: staré téma v novém pohledu*. Brno: Masarykova univerzita & Nakladatelství Georgetown, 2002. ISBN 80-210-2858-0
- ŠVARCOVÁ, I. *Mentální retardace*. Praha: Portál, 2001. ISBN 978-80-7367-889-0
- VYMĚTAL, J. *Průvodce úspěšnou komunikací*. Praha: GRADA, 2008. ISBN 978-80-247-2614-4

Seznam použitých internetových zdroj

Daidalos: Archiv Školní informační a studijní centrum. O gramotnosti [online]. [2015-15-5]. Dostupné z: <http://daidalos.ff.cuni.cz/prilohy/skolnik/ssic09.php>

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁNÍ. O komunikačních dovednostech [online]. [2014-20-12]. Dostupné z <http://popularizace.cdvinfo.cz/wp-content/uploads/2013/03/4.-%C5%A0kolen%C3%AD-komunika%C4%8Dn%C3%ADch-dovednost%C3%AD.pdf>

LEXIKOLOGIE. O lexikologii [online]. [2015-17-05]. Dostupné z: <http://www.osu.cz/fpd/kcd/dokumenty/cestinapositi/lexikologie.htm>

Metodický portál RVP. O základní škole praktické [online]. 2012 [2014-26-12]. Dostupné z: http://wiki.rvp.cz/Knihovna/1.Pedagogicky_lexikon/Z/Z%C3%A1kladn%C3%AD_%C5%A1kola_praktick%C3%A1

Metodický portál RVP. O základní škole speciální [online]. 2012 [2014-26-12]. Dostupné z: <http://clanky.rvp.cz/clanek/c/S/16661/dite-s-mentalnim-postizenim-ve-skole-moznosti-vzdelavani-zaku-s-mentalnim-postizenim.html/>

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY. O metodikách MŠMT [online]. 2013 [cit. 2015-25-05]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/dokumenty/ostatni-dokumenty>

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY. O školských zákonech v ČR [online]. 2013 [cit. 2015-25-05]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/dokumenty/seznamy-platnych-predpisu>

Výzkumný ústav pedagogický. O Gramotnosti ve vzdělání [online]. [2015-24-05].
Dostupné z: <http://www.vuppraha.cz/wp-content/uploads/2011/03/Gramotnosti-ve-vzdelavani11.pdf>

Vzdělávací systém v ČR. O vzdělávacím systému v ČR [online]. 2007 [cit. 2015-25-05]. Dostupné z: http://michaloslavik.wz.cz/vzdelavaci_system_v_cr.htm

WIKIPEDIE Otevřená encyklopedie. Dorozumívání [online]. [2015-18-05]. Dostupné z: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Dorozum%C3%ADv%C3%A1n%C3%AD>

WIKIPEDIE Otevřená encyklopedie. O slovní zásobě [online]. [2015-18-05]. Dostupné z: http://cs.wikipedia.org/wiki/Slovn%C3%AD_z%C3%A1soba

WIKIPEDIE Otevřená encyklopedie. O slovnících [online]. [2014-28-12]. Dostupné z: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Slovn%C3%ADk>

SEZNAM GRAFŮ

Graf č. 1: Pohlaví.....	56
Graf č. 2: Délka pedagogické praxe.....	58
Graf č. 3: Momentálně učíte třídu.....	60
Graf č. 4: Metody či prostředky pro rozvoj slovní zásoby žáků.....	62
Graf č. 5: Účast na školeních.....	64
Graf č. 6: Vlivy na rozvoj slovní zásoby.....	66
Graf č. 7: Doporučení rodičů.....	68
Graf č. 8: Mimoškolní rozvoj slovní zásoby.....	70
Graf č. 9: Moderní pomůcky rychlého získání slovní zásoby.....	72
Graf č. 10: Hry se slovní zásobou.....	73
Graf č. 11: Časopisy ve třídách.....	76
Graf č. 12: Školy a školní knihovny.....	78
Graf č. 13: Návštěvnost ve školní knihovně.....	80
Graf č. 14: Návštěvnost městské knihovny.....	82
Graf č. 15: Vliv kin a divadel na slovní zásobu.....	84
Graf č. 16: Vliv zoologické a botanické zahrady na slovní zásobu.....	86
Graf č. 17: Domácí četba.....	88
Graf č. 18: Výběr domácí četby.....	90
Graf č. 19: Čtenářský deník.....	92
Graf č. 20: Úroveň slovní zásoby ve třídách.....	94
Graf č. 21: Vliv horší slovní zásoby na učení.....	96
Graf č. 22: Žáci s problémem pochopení látky.....	98
Graf č. 23: Vliv na spolužáky.....	100
Graf č. 24: Možnost vypracování referátu.....	102
Graf č. 1: Navštěvovaná třída.....	103
Graf č. 2: Návštěvnost knihovny.....	105
Graf č. 3: Návštěvnost kroužků.....	106
Graf č. 4: Zájmové kroužky a rozvoj slovní zásoby.....	108
Graf č. 5: Odůvodnění otázky č. 4.....	110
Graf č. 6: Vliv televize na slovní zásobu.....	112

Graf č. 7: Preferované žánry knih	114
Graf č. 8: Knihy dětí a vliv knih na slovní zásobu	116
Graf č. 9: Porozumění textu	118
Graf č. 10: Vysvětlovací schopnost dětí	120
Graf č. 11: Děti a úkoly na práci s textem	122
Graf č. 12: Zvládnání práce s textem	124
Graf č. 13: Metody rozvoje slovní zásoby	126
Graf č. 14: Nejosvědčenější metody rozvoje	128

SEZNAM TABULEK

Přehled uskutečněných testů PISA čtenářské gramotnosti	45
Přehled zemí účastnících se výzkumu PISA	47
Tabulka č. 1: Pohlaví	57
Tabulka č. 2: Délka pedagogické praxe	59
Tabulka č. 3: Momentálně učíte třídu	61
Tabulka č. 4: Metody či prostředky pro rozvoj slovní zásoby žáků	63
Tabulka č. 5: Účast na školeních	65
Tabulka č. 6: Vlivy na rozvoj slovní zásoby	67
Tabulka č. 7: Doporučení rodičů	68
Tabulka č. 8: Mimoškolní rozvoj slovní zásoby	71
Tabulka č. 9: Moderní pomůcky rychlého získání slovní zásoby	72
Tabulka č. 10: Hry se slovní zásobou	74
Tabulka č. 11: Časopisy ve třídách	76
Tabulka č. 12: Školy a školní knihovny	78
Tabulka č. 13: Návštěvnost ve školní knihovně	81
Tabulka č. 14: Návštěvnost městské knihovny	83
Tabulka č. 15: Vliv kin a divadel na slovní zásobu	85
Tabulka č. 16: Vliv zoologické a botanické zahrady na slovní zásobu	87

Tabulka č. 17: Domácí četba	89
Tabulka č. 18: Výběr domácí četby	90
Tabulka č. 19: Čtenářský deník	93
Tabulka č. 20: Úroveň slovní zásoby ve třídách.....	95
Tabulka č. 21: Vliv horší slovní zásoby na učení	97
Tabulka č. 22: Žáci s problémem pochopení látky	98
Tabulka č. 23: Vliv na spolužáky	101
Tabulka č. 24: Možnost vypracování referátu	102
Tabulka č. 1: Navštěvovaná třída	104
Tabulka č. 2: Návštěvnost knihovny.....	105
Tabulka č. 3: Návštěvnost kroužků.....	107
Tabulka č. 4: Zájmové kroužky a rozvoj slovní zásoby	108
Tabulka č. 5: Odůvodnění otázky č. 4	111
Tabulka č. 6: Vliv televize na slovní zásobu	113
Tabulka č. 7: Preferované žánry knih	115
Tabulka č. 8: Knihy dětí a vliv knih na slovní zásobu.....	117
Tabulka č. 9: Porozumění textu	119
Tabulka č. 10: Vysvětlovací schopnost dětí	121
Tabulka č. 11: Děti a úkoly na práci s textem	123
Tabulka č. 12: Zvládání práce s textem	125
Tabulka č. 14: Nejosvědčenější metody rozvoje	129
Tabulka č. 13: Metody rozvoje slovní zásoby	127

ZKRATKY

ZŠ základní škola

ZŠP - základní škola praktická

ZŠS - základní škola speciální

PISA - mezinárodní šetření (Programme for International Student Assesment). V ČR je jeho realizátorem Česká školní inspekce.

VOKS - výměnný obrázkový komunikační systém

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha A - Dotazník pro učitele ZŠ	I
Příloha B - Dotazník pro učitele ZŠP	VII
Příloha C - Dotazník pro učitele ZŠS	XII
Příloha D - Dotazník pro rodiče.....	XVI

PŘÍLOHY

Příloha A - Dotazník pro učitele ZŠ

Dobrý den vážené kolegyně a vážení kolegové,

jsem studentkou Univerzity J. A. Komenského oboru Speciální pedagogika – učitelství a chtěla bych Vás poprosit o stručné vyplnění otázek k mé diplomové práci na téma **Rozvíjení individuální slovní zásoby žáků na 1. st. ZŠ, ZŠP a ZŠS**. Odpovědi jsou anonymní. Moc děkuji za Vaši ochotu a Váš čas. Bc. Uhrová Martina.

1) Jste:

- a) žena
- b) muž

2) Délka pedagogické praxe:

- 1 - 5 let
- 6 - 10 let
- 11 - 15 let
- 16 - 20 let
- 20 a více let

3) Momentálně učíte třídu:

- a) první
- b) druhou
- c) třetí
- d) čtvrtou
- e) pátou

4) Jaké používáte metody či prostředky pro rozvoj slovní zásoby žáků?

Prosím vypište: _____

5) Účastnil/a jste se kurzu, školení apod. na téma – Jak rozvíjet slovní zásobu u žáků?

a) ano

b) ne

6) Co vše podle Vás může působit na žáka při rozvoji slovní zásoby?

a) škola

b) rodina

c) kolektiv

d) sociální prostředí

e) volný čas

f) jiné

7) Co doporučujete rodičům dětí s malou slovní zásobou?

Prosím vypište: _____

8) Jakým způsobem si žáci z Vaší třídy rozvíjejí slovní zásobu mimo školu?

Prosím vypište: _____

9) Existují nějaké moderní pomůcky k rychlému získání slovní zásoby, ale pro školu jsou nedosažitelné?

- a) ano, prosím vypište jaké _____
- b) ne
- c) nevím

10) Jaké hry související se slovní zásobou v hodinách používáte?

Prosím o stručný popis hry:

11) Mají žáci ve Vaší třídě k dispozici časopisy?

- a) ano (prosím doplňte jeho název) _____
- b) ne

12) Má Vaše škola školní knihovnu?

- a) ano
- b) ne

13) Jak často se třídou navštěvujete školní knihovnu?

(odpovídají pouze respondenti, kteří na předchozí otázku odpověděli ano)

- a) pravidelně
- b) celkem pravidelně
- c) zřídka
- d) nenavštěvujeme

14) Jak často se třídou navštěvujete městskou či jinou knihovnu?

- a) pravidelně
- b) celkem pravidelně
- c) zřídka
- d) nenavštěvujeme

15) Domníváte se, že návštěva kin a divadel přispívá k rozšíření slovní zásoby?

- a) ano, přispívá – navštěvujeme je
- b) ano, přispívá – nenavštěvujeme je
- c) ne, nepřispívá – navštěvujeme je
- d) ne, nepřispívá – nenavštěvujeme je
- e) nevím

16) Domníváte se, že návštěva zoologické a botanické zahrady přispívá

k rozšíření slovní zásoby?

- a) ano, přispívá – navštěvujeme je
- b) ano, přispívá – nenavštěvujeme je
- c) ne, nepřispívá – navštěvujeme je
- d) ne, nepřispívá – nenavštěvujeme je
- e) nevím

17) Vyžadujete po žácích, aby doma četli?

- a) ano
- b) ne

18) Knihy k domácí četbě jsou:

(odpovídají pouze respondenti, kteří na předchozí otázku odpověděli ano)

- a) libovolné
- b) Vámi zvolené
- c) obě varianty

19) Píšete s dětmi čtenářský deník?

- a) ano
- b) ne

20) Jaká je úroveň slovní zásoby žáků ve Vaší třídě?

- a) velmi dobrá
- b) dobrá
- c) průměrná
- d) podprůměrná

21) Učí se podle Vás žák se slabou slovní zásobou hůře?

- a) ano
- b) ne
- c) nemá to vliv

22) Máte ve třídě žáky, kteří nechápou Váš výklad, právě pro jejich velmi malou slovní zásobu?

- a) ano
- b) ne

23) Jaký to má vliv na ostatní spolužáky?

(odpovídají pouze respondenti, kteří na předchozí otázku odpověděli ano)

- a) nereagují
- b) někteří mají připomínky
- c) jiné (prosím doplňte) _____

24) Mají Vaši žáci možnost vypracování referátu, tudíž si mohou obohatit

slovní zásobu na vybrané téma?

- a) ano, mají možnost vypracovat referát
- b) ne, nemají možnost vypracovat referát

Příloha B - Dotazník pro učitele ZŠP

Dobrý den vážené kolegyně a vážení kolegové,

jsem studentkou Univerzity J. A. Komenského oboru Speciální pedagogika – učitelství a chtěla bych Vás poprosit o stručné vyplnění otázek k mé diplomové práci na téma **Rozvíjení individuální slovní zásoby žáků na 1. st. ZŠ, ZŠP a ZŠS**. Odpovědi jsou anonymní. Moc děkuji za Vaši ochotu a Váš čas. Bc. Uhrová Martina.

1) Jste:

- a) žena
- b) muž

2) Délka pedagogické praxe:

- 1 - 5 let
- 6 - 10 let
- 11 - 15 let
- 16 - 20 let
- 20 a více let

3) Momentálně učíte třídu:

- a) první
- b) druhou
- c) třetí
- d) čtvrtou
- e) pátou

4) Jaké používáte metody či prostředky pro rozvoj slovní zásoby žáků?

Prosím vypište: _____

5) Účastnil/a jste se kurzu, školení apod. na téma – Jak rozvíjet slovní zásobu u žáků?

a) ano

b) ne

6) Co vše podle Vás může působit na žáka při rozvoji slovní zásoby?

a) škola

b) rodina

c) kolektiv

d) sociální prostředí

e) volný čas

f) jiné _____

7) Co doporučujete rodičům dětí s malou slovní zásobou?

Prosím vypište: _____

8) Jakým způsobem si žáci z Vaší třídy rozvíjejí slovní zásobu mimo školu?

Prosím vypište: _____

9) Existují nějaké moderní pomůcky k rychlému získání slovní zásoby, ale pro školu jsou nedosažitelné?

- a) ano, prosím vypište jaké _____
- b) ne
- c) nevím

10) Jaké hry související se slovní zásobou v hodinách používáte?

Prosím o stručný popis hry:

11) Mají žáci ve Vaší třídě k dispozici časopisy?

- a) ano (prosím doplňte jeho název) _____
- b) ne

12) Má Vaše škola školní knihovnu?

- a) ano
- b) ne

13) Jak často se třídou navštěvujete školní knihovnu?

(odpovídají pouze respondenti, kteří na předchozí otázku odpověděli ano)

- a) pravidelně
- b) celkem pravidelně
- c) zřídka
- d) nenavštěvujeme

14) Jak často se třídou navštěvujete městskou či jinou knihovnu?

- a) pravidelně
- b) celkem pravidelně
- c) zřídka
- d) nenavštěvujeme

15) Domníváte se, že návštěva kin a divadel přispívá k rozšíření slovní zásoby?

- a) ano, přispívá – navštěvujeme je
- b) ano, přispívá – nenavštěvujeme je
- c) ne, nepřispívá – navštěvujeme je
- d) ne, nepřispívá – nenavštěvujeme je
- e) nevím

16) Domníváte se, že návštěva zoologické a botanické zahrady přispívá k rozšíření slovní zásoby?

- a) ano, přispívá – navštěvujeme je
- b) ano, přispívá – nenavštěvujeme je
- c) ne, nepřispívá – navštěvujeme je
- d) ne, nepřispívá – nenavštěvujeme je
- e) nevím

17) Vyžadujete po žácích, aby doma četli?

- a) ano
- b) ne

18) Knihy k domácí četbě jsou:

(odpovídají pouze respondenti, kteří na předchozí otázku odpověděli ano)

- a) libovolné
- b) Vámi zvolené
- c) obě varianty

Příloha C - Dotazník pro učitele ZŠS

Dobrý den vážené kolegyně a vážení kolegové,

jsem studentkou Univerzity J. A. Komenského oboru Speciální pedagogika – učitelství a chtěla bych Vás poprosit o stručné vyplnění otázek k mé diplomové práci na téma **Rozvíjení individuální slovní zásoby žáků na 1. st. ZŠ, ZŠP a ZŠS**. Odpovědi jsou anonymní. Moc děkuji za Vaši ochotu a Váš čas. Bc. Uhrová Martina.

1) Jste:

- a) žena
- b) muž

2) Délka pedagogické praxe:

- 1 - 5 let
- 6 - 10 let
- 11 - 15 let
- 16 - 20 let
- 20 a více let

3) Momentálně učíte třídu:

- a) první
- b) druhou
- c) třetí
- d) čtvrtou
- e) pátou

4) Jaké používáte metody či prostředky pro rozvoj slovní zásoby žáků?

Prosím vypište: _____

5) Účastnil/a jste se kurzu, školení apod. na téma – Jak rozvíjet slovní zásobu u žáků?

a) ano

b) ne

6) Co vše podle Vás může působit na žáka při rozvoji slovní zásoby?

a) škola

b) rodina

c) kolektiv

d) sociální prostředí

e) volný čas

f) jiné

7) Co doporučujete rodičům dětí s malou slovní zásobou?

Prosím vypište: _____

8) Jakým způsobem si žáci z Vaší třídy rozvíjejí slovní zásobu mimo školu?

Prosím vypište: _____

9) Existují nějaké moderní pomůcky k rychlému získání slovní zásoby, ale pro školu jsou nedosažitelné?

- a) ano, prosím vypište jaké _____
- b) ne
- c) nevím

10) Jaké hry související se slovní zásobou v hodinách používáte?

Prosím o stručný popis hry:

11) Mají žáci ve Vaší třídě k dispozici časopisy?

- a) ano (prosím doplňte jeho název) _____
-

b) ne

12) Má Vaše škola školní knihovnu?

- a) ano
- b) ne

13) Jak často se třídou navštěvujete školní knihovnu?

(odpovídají pouze respondenti, kteří na předchozí otázku odpověděli ano)

- a) pravidelně
- b) celkem pravidelně
- c) zřídka
- d) nenavštěvujeme

14) Jak často se třídou navštěvujete městskou či jinou knihovnu?

- a) pravidelně
- b) celkem pravidelně
- c) zřídka
- d) nenavštěvujeme

15) Domníváte se, že návštěva kin a divadel přispívá k rozšíření slovní zásoby?

- a) ano, přispívá – navštěvujeme je
- b) ano, přispívá – nenavštěvujeme je
- c) ne, nepřispívá – navštěvujeme je
- d) ne, nepřispívá – nenavštěvujeme je
- e) nevím

16) Domníváte se, že návštěva zoologické a botanické zahrady přispívá k rozšíření slovní zásoby?

- a) ano, přispívá – navštěvujeme je
- b) ano, přispívá – nenavštěvujeme je
- c) ne, nepřispívá – navštěvujeme je
- d) ne, nepřispívá – nenavštěvujeme je
- e) nevím

Příloha D - Dotazník pro rodiče

Dobrý den vážení rodiče,

jsem studentkou Univerzity J. A. Komenského oboru Speciální pedagogika – učitelství a chtěla bych Vás poprosit o stručné vyplnění otázek k mé diplomové práci na téma **Rozvíjení individuální slovní zásoby žáků na 1. st. ZŠ, ZŠP a ZŠS**. Odpovědi jsou anonymní. Moc děkuji za Vaši ochotu a Váš čas. Bc. Uhrová Martina.

1) Kterou třídu Vaše dítě navštěvuje?

- a) 1. třídu
- b) 2. třídu
- c) 3. třídu
- d) 4. třídu
- e) 5. třídu

2) Navštěvuje Vaše dítě knihovnu?

- a) ano
- b) ne

3) Navštěvuje Vaše dítě zájmový kroužek?

- a) ne
- b) ano, navštěvuje tento kroužek: _____

4) Myslíte si, že mohou zájmové kroužky pomoci při rozvíjení slovní zásoby?

- a) ano
- b) ne
- c) nevím

5) Proč se tak domníváte?

Prosím vypište: _____

6) Má podle Vás televize vliv na slovní zásobu Vašeho dítěte?

- a) ano
- b) ne
- c) nevím

7) Jaké knihy Vaše dítě preferuje?

Prosím vypište žánr knih/y _____

8) Myslíte si, že knihy, které Vaše dítě čte, pomáhají k rozvoji slovní zásoby?

- a) ano
- b) ne
- c) nevím

9) Rozumí Vaše dítě tomu, co si přečetlo?

- a) ano
- b) ne

10) Umí Vaše dítě vysvětlit, o čem kniha byla?

- a) ano
- b) ne

11) Dostává Vaše dítě za úkol práci s textem?

- a) ano
- b) ne

12) Zvládá Vaše dítě práci s textem?

(odpovídají pouze respondenti, kteří na předchozí otázku odpověděli ano)

- a) ano, bez pomoci
- b) ano, ale s pomocí
- c) ne, nezvládá

13) Jaké metody, prostředky či způsoby používáte pro rozvoj slovní zásoby u Vašeho dítěte?

Prosím vypište: _____

14) Co se Vám nejvíce osvědčilo a mohl/a byste doporučit ostatním rodičům?

Prosím vypište: _____

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Jméno autora: Martina Uhrová

Obor: Speciální pedagogika - učitelství

Forma studia: Kombinovaná

Název práce: Rozvíjení individuální slovní zásoby žáků na 1. st. ZŠ, ZŠP a ZŠS

Rok: 2015

Počet stran textu bez příloh: 128

Celkový počet stran příloh: 27

Počet titulů českých použitých zdrojů: 21

Počet titulů zahraničních použitých zdrojů: 0

Počet internetových zdrojů: 12

Počet ostatních zdrojů: 0

Vedoucí práce: prof. PhDr. Karel Kamiš, CSc.